

Kiss Gábor

Állatok a Biblia tükrében

Állatok a Biblia tükrében

Készítette: Kiss Gábor

Konzulens: Dr. Tóth Eszter

A borítón William Blake Behemót és Leviathán című képe látható

Szent Pál Akadémia
Budapest, 2009

Köszönetnyilvánítás

Mindenek előtt hálás vagyok az Úr Jézus megváltói munkájáért a kereszten, ahol megszerezte minden ember számára, így számomra is, a megváltást, bűnbocsánatot, mely azóta is a legdrágább kincsem.

Hálás vagyok azokért az emberekért is akik ezt nekem 1990-ben elmondták, mely aztán megtérésre vezetett.

Ezen a helyen szeretném megköszönni Németh Sándor pásztornak, és kedves feleségének Németh Juditnak azokat a prédikációkat, bibliai tanításokat, amelyek által sikerült felépülnöm, és folyamatosan épülni a bűn okozta romokból.

Szeretném megköszönni a főiskola minden tanárának azokat az inspiratív előadásokat, melyek egy életre szóló alapot adtak a bibliai kijelentések mélyebb tanulmányozására.

Továbbá szeretném megköszönni Tóth Eszter tanárnőnek, szakdolgozatom konzulensének, hogy elvállalta ennek a munkának az irányítását, és hogy már a kezdetektől fogva jó tanácsokkal látott el.

Szeretném megköszönni Kiss Edina, és Kovács Ágnes készséges és önzetlen korrektori munkáját.

És szeretném megköszönni Szemán Csabának, hogy szövegszerkesztés szempontjából átnézte és átolvasta dolgozatomat.

Tartalom

Köszönetnyilvánítás	2
Előszó	5
Palesztina természetföldrajza	7
A Galileai-hegyvidék	7
A Júdeai-hegyvidék	7
Jordán völgye	7
A Jordántól keletre eső rész	8
Palesztina éghajlata	8
A Noéval kötött szövetség	9
A Biblia első néven nevezett állata a kígyó	13
A kígyó anatómiájának rövid ismertetése	14
Mózes botja	15
A szarvasvipera	15
Egy félelmetes ragadozó, a keresztes vipera	16
Az áspiskígyó	19
Jób könyvének állatvilága	20
Az oroszlán	21
A vadszamár	27
A bivaly	29
A strucc	31
A harcra felékesített ló	33
Az ölyv	36
A sas	37
A behemót	41
A leviatán	43
Négy bölcs állat a Példabeszédek könyvében	45
A hangyák	46
A mormota (marmota)	48
A sáska	50
A pók	53
Egy kedves állat az Énekek éneke könyvében: az őz	55

Két haszonállat a Bibliában: a teve és a szamár	58
A teve	58
A szamár	61
A bűnös embert szimbolizáló állatok	64
A róka	65
A (vad)disznó	67
A farkas	70
Az Isten népét szimbolizáló állat a juh	73
Befejezés	78
Felhasznált irodalom	80

Előszó

„És formált vala az Úr Isten a földből mindenféle mezei vadat, és mindenféle égi madarat, és elvivé az emberhez, hogy lássa, minek nevezze azokat; mert a mely nevet adott az ember az élő állatnak, az annak neve.

És nevet ada az ember minden baromnak, az ég madarainak, és minden mezei vadnak; de az embernek hozzá illő segítő társat nem talált vala.” (1 Móz 2,19–20.)

A bibliai időszámítás szerint kb. hatezer évvel ezelőtt hangozhattak el ezek a szavak és mondatok Isten szájából. Az ember jövőjét, földi sorsát meghatározó és ennek fényében fontos szavak voltak ezek, mikor is Isten megalkotta az embert és belehelyezte az Édenbe – ami pontos fordításban „ékszer”-t és „gyönyörűség”-et jelent.¹ Az Édenben Istentől az ember feladatokat, munkát kapott, mely által az Úr az emberből a kreativitást kívánta kihozni. Miután az Úr mindenfelől bevégezte a munkáját, és jónak talált mindent, felfedezte azt, hogy az ember nem boldog az Édenben, a „gyönyörűség”-ben, egyedül van, és utánanézett, hogyan tudná az ember életét teljessé tenni. Isten volt az, aki felfedezte, hogy az ember létezése önmagában magányos, szüksége van olyan hozzá hasonló értelmes segítőkre, akik az életét teljessé teszik, a mindennapokban szórakoztatják, és helyes irányban befolyásolják.

Erre a valós szükségre született Istennek az a terve, hogy a föld porából rengeteg – bár az ember lelki, fizikai szükségét közel sem betöltő – állatot alkot azzal a céllal, hogy az ember életét ebben az édeni állapotban is teljessé tegye, és a rábízott munkájában segítségére legyen. Az Ige soraiból is kiviláglik, hogy Isten az embernek az állatokat munkatársul teremtette, és mikor az ember elé vezette azokat, Ádám a névadás által természetüket és funkciójukat is meghatározta. Isten célja ezzel az ember földi boldogulásának előmozdítása volt. Sajnos az állat nem tudott lelki társa lenni, bensőséges viszonyt nyújtani az embernek, de mégis egyfajta külső – mondjuk úgy – munkatárs szerepét be tudta tölteni.

A Biblia tanulmányozásakor láthatjuk azt, hogy a későbbiekben a Teremtő megbánta a halak, a kételtűek, a madarak, a csúszómászók és a négylábú állatok teremtését (1Móz 6,6), de degenerálódott természetük ellenére mégis kegyelmet adott az embernek és vele együtt az összes állatfajnak, hogy átmentsék magukat Noé bárkája által a következő világkorszakra, és

¹ Hack Márta *Héber Exegézis*. SZPA, Budapest 2006.

meghatározó szerepet töltsenek be a bibliai kijelentésekben.

A Biblia számos helyen tesz említést különböző állatfajokról, mint például Mózes könyvében, ahol megtalálható a tiszta és tisztátalan állatok felsorolása (5Móz 14,7–11), vagy Jób könyvében, ahol az Úr természeti jelenségeken és az állatok életmódján keresztül bizonyítja Jóbbal szembeni igazát (Jób 39), vagy a Példabeszédek könyvében, ahol annak szerzője, Salamon kiemel néhány állatot, és odaállítja az olvasó elé példának, mint bölcs élőlényeket (Péld 30,24). Ugyanezen szerzőtől az Énekek éneke könyvében hasonlatokat olvashatunk a szerelmesetről, akit Salamon az őzhöz vagy a szarvashoz hasonlít (Én 2,9). Nem is szólva a sokszor példázatokban szóló próféták kijelentéseiről, akik embereket, népeket, birodalmakat hasonlítottak állatokhoz, állatok életmódjához és egyéb szokásaihoz (Dán 8,20). Az ősbűnt is egy csúszómászó állat képében megjelenő, már létező gonosznak „köszönhetjük”: a Kísértő kígyó formájában jött – sajnos sikerrel –, és mint tudjuk, a történelem folyását ez az esemény mind a mai napig meghatározza. Nem utolsósorban az Újszövetség is használ állatképeket: Jézust, mint Isten Bárányát mutatja be, és a Sátánt, mint ordító oroszlánt.

A célom ezzel a dolgozattal az, hogy ezen keresztül bemutassam a Biblia állatait, életüket, életterüket, szokásaikat, viselkedésüket, és választ találjak arra a kérdésre, hogy vajon miért pont ezeket az állatokat, fajokat használta a Szent Lélek az emberi természet bemutatására, és a nemzetek, népek természetének leírására. Szeretnék az állatvilág mellett röviden arról a környezetről is írni, ahol a Biblia eseményei játszódnak, és hogy milyen földrajzi területen éltek az Ige által említett állatfajok. A Noéval kötött szövetség leírásával pedig a bármely korszakban élő ember állatokhoz való viszonyát kívánom tárgyalni. Szeretném a Biblia által használt állatszimbólumok mögött lévő természeti világot is közel hozni.

Úgy gondolom, hogy Biblia olvasásakor gyakran átsiklunk ezeken a képeken, és mélyebben nem is gondolunk bele tanulságos üzenetükbe, noha a Bibliában szereplő példázatok is hozzásegítenek minket ahhoz, hogy ne idegenedjünk el a természetes lakóhelyünkől, a Földtől, az állatok szeretetétől, meglátva bennük Isten törődését és gondoskodását az Ő teremtményei felé, hiszen tulajdonképpen nélkülük az ember élete ezen a földön nagyon sivár lenne.

Palesztina természetföldrajza

Vizsgáljuk meg egy kicsit közelebbről azt a földet, amit az Ige „Ígéret földjé”-nek mond, amelyet ma már Palesztinának vagy Izraelnek nevezünk. Palesztinát a Jordán völgye szeli ketté, ezzel három földrajzi egység alakult ki: A Jordántól keletre eső rész, a Jordántól nyugatra eső rész és a Jordán völgye. A legtöbb bibliai esemény a Jordántól nyugatra eső vidéken játszódik le. Két alföldi tájegysége van: a Jezréel völgye és a tengerparti síkság. Három hegyvidéki része van: Galiela, Samaria és Júdea hegyvidékei. A tengerparti síkság talaja laza, löszös talaj, nagyon termékeny. A Kármel-hegy közelében fekszik a Sáróni-síkság, mely pompás legelőiről nevezetes. Az Ótestamentum idejében a déli rész a filiszteusok országa volt.

A Galileai-hegyvidék

Vulkanikus eredetű magasabb hegyekből áll. Ezen a környéken az állattenyésztés volt a legfőbb megélhetési forrás az emberek számára. Alsó-Galilea alacsonyabban fekvő, jól művelhető, termékeny vidék.²

A Júdeai-hegyvidék

Észak felé eső részén a Jeruzsálemet körülvevő hegyek találhatóak, délen Hebron hegyvidékét találhatjuk. A hebroni vidék általában eléggé terméketlen. Helyenként sivatagos hegyes-völgyes területet csak néhol szakítja meg egy-egy jó gabona- és gyümölcstermő völgy, pl. Betlehem. A Júdeai-hegyvidék keleti része különösen száraz, kietlen.³ A terület neve Júdea pusztája. A kopár, kies vidéken mind a mai napig csak néhány oázis található.

A Jordán völgye

Palesztinát északi irányban egy törés vágja ketté. Maga a völgy ebben a törésben helyezkedik el. A Jordán sok forrásból ered, a Hule tóba ömlik, majd eléri a Tibériás tavat is. A Tibériás és a Holt-tenger közötti szakasz kb. 105 km, ezt hívják Jordán mellékének. Partja mellett sűrű trópusi erdő húzódik. A Jordán völgyének legmélyebb része a Holt-tenger. Északi

² Surjányi Csaba–Ruff Tibor: *Bevezetés az Újszövetségbe* (Ideiglenes jegyzet, SZPA 2000) 152.old.

³ Surjányi Csaba–Ruff Tibor: *Bevezetés az Újszövetségbe* (Ideiglenes jegyzet, SZPA 2000) 154.old.

részen, ahol a Jordán beletorkollik, eléri a 400 m tengerszint alatti mélységet.⁴ Ezen a részen helyezkedett el Szodoma, Gomora, Admá, Ceboim (1Móz 14,2). Itt telepedett le Lót is. Ez a vidék az Ige állítása szerint az ítélet előtt olyan volt, mint az Úr kertje, bővizű föld (1Móz 13,10). A terület legmélyebb része lehetett a Sziddim-völgy, mely a Genezis könyve szerint tele volt szurokforrásokkal.⁵ A víz sótartalma kb. 25 százalék, nincs benne élet.

A Jordántól keletre eső rész

Ez a hegyvidék 200 m magasságba emelkedik a tenger szintje fölé. Nagyobb része az eső hiánya miatt terméketlen, csak a Jordán közelében találunk termő völgyet. Három nagy völgyrendszer található itt: az Arnon völgye, a Jabbók völgye és a Jármuk folyó völgye. A Jabbók és a Jármuk közötti vidék Palesztina legerdősebb vidéke, tele van tölgyerdővel – a vidéket Gileádnak nevezik. Itt található Básán hegyvidéke, melyet Izrael leggazdagabb vidékei között említ a Biblia (Ézs 2,12-13).

Palesztina éghajlata

Palesztina a Földközi-tenger szubtrópusi éghajlati területéhez tartozik: a nyári időszak száraz, a téli pedig esős. Az esős időszak októberben kezdődik és egész májusig is eltart. Az őszi esőt korai esőnek hívják, a tavaszt későinek. Az esőben leggazdagabb terület a Jordántól nyugatra eső rész. Az esők általában heves felhőszakadások kíséretében jönnek, és nem országos kiterjedésűek. A szakadó eső nem teljesen szolgálja a föld megtermékenyítését. Az őszi eső teszi alkalmassá a földet a szántásra. Ennek elmaradását Isten büntetésének tartották. Hó gyakorlatilag csak a magasabb hegyeken található. (Jer 18,14) A zivatart, jégesőt az Ige Isten ítéletének tartja. (Ézs 30,30) Az egyetlen nedvesség-utánpótlást a harmat biztosítja a nyári hónapokban. (Zsolt 133,3) A hőmérséklet januárban a legalacsonyabb, augusztusban a legmagasabb. A széljárás keleti irányú, ami a legártalmasabb a növények számára.⁶ Ez a széljárás gyorsan elszáritja a növényeket. A sivatag felől érkező keleti szél inkább télen uralkodik. Ha ez ősszel vagy tavasszal támad fel, akkor rettenetes hőséget támaszt. Ez a hőség valamennyi élőlényre nyomasztó és kimerítő.⁷

⁴ Goren Tamás *Izrael*, Széchenyi nyomda, Győr 1986 17.old.

⁵ Más fordításban: gyantagödrök szerepelnek *IMIT Biblia*, Makkabi Kiadó é.n.

⁶ 1Móz 41,6; Ez 17,10 Nagyon érdekes, hogy mindkét Ige (legalábbis a Károli fordításban) szó szerint említi a növények elszáradását, amely egyben Isten ítélete is lehet.

⁷ Goren Tamás *Izrael*, Széchenyi nyomda, Győr 1986 17.old. és 287.old.

Palesztina földrajzának és éghajlatának rövid áttekintése után menjünk közelebb ahhoz a témához, amely Isten és ember, valamint az ember és állat viszonyát szabályozza különböző korszakokon keresztül. Az édeni állapotban a teremtéskor az Úr meghatározta az állatok funkcióját, táplálkozásuk módját és az emberhez való viszonyulásukat. Kezdetben minden állat az emberrel együtt növényevő volt, és az embernek a maghozó füveket és a maghozó fákat adta Isten eledelül (1Móz 1,29), az állatoknak pedig a zöld fűvet (1Móz 1,30). Isten az embert a saját képére alkotta, ebben különbözik minden más teremtménytől, egyfajta különleges kapcsolatra hívta el őt. Az ember volt a földön Isten helytartója, akinek uralkodnia kellett a teremtetett állatokon – földön, vízen, levegőben.

A bűnbeesés után az emberi természet megromlott, degenerálódott. Bejött az átok, mely az embert – azaz a férfit és a nőt – és a földet is sújtotta, melynek tövist és bogáncsot kellett teremnie. Ezután következett az ún. lelkiismereti korszak, melyben Isten hagyta a teremtményeket a maguk útján, a lelkiismeretük törvénye szerint járni. Az Édenből való kiűzetés előtt megtörtént az első áldozat is: Isten állatot ölt, s a bőrét ruha gyanánt az embernek adta, előremutatván ezzel a későbbi korok áldozati rendszerére. (1Móz 3,21) A törvény nélkül az ember folyamatosan degenerálódott, megtörtént az első gyilkosság is. Isten közvetlenül csak az általa kiválasztott emberek életébe avatkozott be, pl. Énókéba, aki elragadtatott, majd később Noé és családja életébe⁸. Isten megbánta, hogy embert teremtett, és elhatározta, hogy minden élőlényt embertől a baromig eltöröl a földről. Vélhetően ekkorra már az állatok természete – akár háziaké, akár vadon élőké – is degenerálódott, ha az Úr az emberrel együtt őket is el akarta pusztítani⁹ Noén keresztül mégis minden fajt átmentett az új világba.

A Noéval kötött szövetség

Ennek a szövetségnek két szakasza volt. Az első szövetség kimondottan a bárka építésével kapcsolatos, míg a másik szakasza célja az emberiség számára való törvényadás volt, amely mind a mai napig érvényben van. Az első szakaszban az Úr megadta a paramétereket Noénak, hogy mekkora bárkát építsen, és azt is, hogy ki mehet be a bárkába: az Úr parancsára minden állatból kettőt kellett bevinnie, hímet és nőtényt. (1Móz 6,19)

⁸ Surjányi Csaba: *Fundamentális teológia II*, (Ideiglenes jegyzet, SZPA 2003) 12.old.

⁹ 1Móz 6,12-ben a minden ember szóra a héber a כָּל־בָּשָׂר kál básár szót használja. Jelentése: hús, ember, élőlény.
Pollák Kaim: *Héber–Magyar Szótár* (továbbiakban: P. K.: H–M. Sz.), Budapest 1881

A másik feltétel az volt, hogy minden tiszta baromból hetet-hetet, a tisztátalan baromból pedig kettőt-kettőt kellett bevinni a bárkába. Az 5Móz 14,5 tíz tiszta állatot sorol fel, melyek akár áldozati, akár étkezési célra alkalmasak. Ezek a szarvas, az őz, a bivaly, a vadkecske, a zerge, a vadbika, a jávorszarvas, az ökör, a szarvasmarha és azok, melyek kérődzők az állatok között. A nagy kérdés csak az, hogy Noé honnan tudhatta, hogy mely állatok tiszták és melyek tisztátalanok. Erre való egyértelmű utalás nincs az Igében, csupán találgatni lehet. Valószínűleg az emberi természet még nem volt annyira eltorzulva, és ezért különbséget tudott tenni állat és állat között, az állat életmódja és viselkedése alapján vonhatta le ezt a következtetést. Ha belegondulunk abba, hogy például a disznó és az őz életmódja mennyire különbözik egymástól, mi magunk is hasonló következtetést vonnánk le.

A másik kérdés az, hogyan tudta Noé az állatokat a bárkába betelepíteni. Mózes könyve kijelenti számunkra, hogy Isten megparancsolta az állatoknak, hogy menjenek be a bárkába, majd az Úr bezárta annak ajtaját. (1Móz 7,16) Mindezek után Isten özönvizet bocsátott a földre, mely teljes lezárása volt az előző korszaknak, és egy új korszak nyitányát jelentette.

Vizsgáljuk meg közelebbről Noéval való szövetség második szakaszát ami, a vízözön után kezdődött. Az Úr az előző szövetségi korszakokhoz képest új törvényekkel egészítette ki az emberrel kötött szövetséget. A szaporodás és sokasodás törvénye megmaradt, ami úgy tűnik, hogy korszakokon átívelő törvény, mely a mai napig is érvényben van. (1Móz 9,21) Isten az állatoknak is parancsolt az emberen keresztül, meghozza azt, hogy féljen és rettegjen az embertől a föld minden állata, az ég minden madara, a halak stb. (1Móz 9,2) Ahogy az Ige kiment, ezzel együtt Isten belehelyezte az állatok szívébe az embertől való félelmet. Mindazáltal a vadállat természetéből adódóan ha éhes, vagy ha veszélyben érzi magát, támad. Az Ige kijelenti, hogy ennek ellenére az állati természet az emberi természet által megszelídíthető, aminek következményeként ki tudott alakulni azon állatok csoportja, amelyek háziállat néven vonultak be a köztudatba. Ezek képesek együtt élni az emberrel, akár egy háztartásban is. (Jak 3,7) Viszont azok az állatok, amelyek rátámadnak és megeszik az embert, újszövetségi szóhasználatból élve „démonikus” állatok. A természeti emberek tudják jól, hogy az állat nem szívesen támad emberre, még azok az állatok sem – és sok ilyen van –, melyek sokkal erősebbek az embernél. Vegyük például a farkast. Sok legendát lehet a farkasok életmódjával kapcsolatban olvasni, de az biztos, hogy egy farkascsoport csak akkor támad emberre, ha éhes és más élelmet nem talál. Azokat az állatokat, amelyek átlépik az Isten által szabott korlátokat, és megölik az embert, például vérfarkasnak, vérmedvének is hívják. Ezeket az állatokat általában megkeresi és megöli az ember, mert ha egyszer emberre

támadtak, akkor azt máskor is meg fogják tenni¹⁰. Sajnos az ember is vaddá tudja tenni az állatokat, ki tudja iktatni belőlük az embertől való félelmet. Gondoljunk csak a történelem rabszolgatartó korszakára, amikor a szökött rabszolgákat embergyilkos vérebekkel üldözték.

A Noéval kötött szövetségben is uralkodásra hívta el Isten az embert az állatok fölött. (1Móz 9,2) Már az Édenben is uralkodnia kellett az embernek a teremtmények fölött, de hogy milyen módon tudta ezt megvalósítani, szintén nem lehet tudni. Feltételezzük, hogy az ember tudott kommunikálni az állatokkal, az állatok magasabb intelligenciával bírtak – ha csak a kígyó képében jövő kísértőre gondolunk, Éva nem szaladt el előle, mint Mózes, hanem emberi dialógust, párbeszédet folytatott vele. A madarak fölött is képesnek kellett lennie az uralkodásra, azért mondják, hogy az ember talán tudott repülni az Édenben, s a levegőben parancsokat adni a szárnyasoknak. Ezért lehet az emberben a repülés iránti égő vágy. A repülés képessége a bűnbeesés után megszűnhetett¹¹. Van olyan elmélet is, mely szerint a bűn nélküli embernek olyan tekintélye volt, hogy ebből a tekintélyből tudott szólni, mint a főnök a beosztottjának – és ha a beosztott nem lázadó, akkor végrehajtja az adott utasítást, még akkor is, ha a főnök nincs ott. Így uralkodhatott az ember az Édenben. Az Isten szerinti uralkodás célja, hogy az uralmat gyakorló az uralma alatt levő teremtményeket építse, védelmezze és gondját viselje. Sajnos az eredendő bűn miatt az ember belső természete megromlott, megtelt pusztító elemekkel, és az uralomból leuralás lett. Bár azért a megromlott emberi természetben is maradt valami jó, hiszen épít parkokat, ültet fákat, erdőt, gondolja a vadon élő és a háztáji állatokat.

Ebben a szövetségben bővítette ki az ember számára az Úr a táplálkozás törvényét. (1Móz 9,3) Míg az édeni szövetségben csak a maghozó fűvet volt szabad megenni, addig ebben a szövetségben a hús az ember mindennapi táplálékává vált, a maghozó fű fogyasztásával és a zöld fűvel egyetemben, mely kezdetben csak az állatoknak szolgált eledelül, az ember azt nem fogyaszthatta. (1Móz 1,30)¹² Az állatevés nemcsak engedély, hanem felszólítás is: „Legyen nektek eledelül minden mozgó állat!” Ugyanezt az Újszövetség

¹⁰ Ruff Tibor: *Bibliaiskola – Noéval kötött szövetség*, 2002. 05. 03. – audiokazetta

¹¹ Németh Sándor: *Párválasztás és házasság*, 1991. 12. 28. – audiokazetta

¹² Zöld fű alatt érthetjük azokat a növényeket, melyekben nincsen mag. Ilyen lehet a sima, egyszerű fű, amit az ökör eszik, vagy talán az ún. konyhakerti növények, szó szerint zöldségfélék, például a saláta, répa, retek stb.

A héber használt עֵשֶׂב *éseb*, aminek a jelentése fű, zöldellő fű, szintén erre utal. P. K.: H–M. Sz.

Maghozó fű alatt érthetünk minden kalászos növényt, például gabonaféléket (rozs, búza stb.).

זֶרַע זֶרַע *zorá zera*: maghozó fű P. K.: H–M. Sz.

Maghozó fa alatt pedig a gyümölcsfákat érthetjük, olyan gyümölcsöt termőket, amiben mag van, például füge, datolya, alma.

וְאֶת-כָּל-הָעֵץ אֲשֶׁר-בְּפֶרִי-זֶרַע *vöét kál háéc áser bó pöri éc zoréá zárá*: és minden fát, amin gyümölcs van, ami magot hoz.

Hack Márta: *Héber exegézis*, SZPA, Budapest 2006.

is megerősíti, hogy Isten az állati ételeket hálaadással való fogyasztásra adta, és semmilyen állat sem megvetendő, ha hálát adnak érte. (1Tim 4, 3-4) Ennek az ellenkezőjét tanítja a vegetarianizmus, ami Pál apostol szerint démonikus tanítás¹³. Felmerül a kérdés, hogy Isten miért engedte megenni az állatokat, mi változtatta meg Isten gondolkodását ezzel kapcsolatban? Az özönvíz után a föld tengelye elferdült, aminek hatására a föld klímája megváltozott, káros anyagok tömkelegei kezdték elárasztani a Földet. Kialakultak az évszakok, és az emberi élet minősége leromlott, a halandóság felerősödött¹⁴. Kezdetben 800-900 évig éltek az emberek – például Methuséláh, aki 969 évig élt –, de Ábrahám, aki az özönvíz után 300 évvel született, a kilencedik nemzetségben, már csak 175 évig élt. Ezért engedhette meg az Úr az állati hús evését, ugyanis az állati húsban nélkülözhetetlen fehérjék vannak, melyek az emberi szervezet számára létfontosságúak. Ugyanitt található az első tilalom is, a vérevés tilalma. (1Móz 9,4) Az Ige szerint a vér a lélek, és a húst tilos a lélekkel együtt megenni. (3Móz 17,14) A Törvényben a vérevés halálbüntetést vont maga után. Az Újszövetség idején a pogányságból megtért hívők előtt is dilemma volt ez a parancs, hiszen nem voltak már a Törvény alatt, ezért kellett ezt a törvényt apostoli tekintély által megerősíteni, hogy valódi szentek legyenek, és ne hozzanak a saját életükre átkot, ítéletet. (Apcsel 15,29) A vérevés tilalma a legősibb isteni törvény, előbb volt a bálványimádás és a paráznaság tilalmánál is. Együtt szerepel ez az emberölés büntetésének törvényével, mondván, hogy Isten számonkéri a kiontott vért. (1Móz 9,5) Ezért Isten a vérevést a gyilkosság bűnével azonos módon ítéli meg¹⁵.

Az apostolok még említették a fülva holt állat evésétől való tilalmat is. Ez olyan állatot jelent, mely valamilyen oknál fogva, például betegség által elhullott – ez a dög kategóriája –, nem folyt ki a vére, tehát benne maradt a húsban.¹⁶

A következő parancs, ami az emberiséget érinti, hogy Isten számon kéri a kiontott vért úgy az embertől, mint az állattól is. Itt már az ember-állat viszonyban is radikális változás állt be, ugyanis az állat részéről történő emberölést az Úr gyilkosságnak tekintette, ezért közel kellett megkövezni azt. (2Móz 21,28)

Az Úr szövetséget kötött ezután az emberrel és az állattal is, aminek jele a szivárvány

¹³ Ruff Tibor: *Bibliaiskola – Noéval kötött szövetség*, 2002. 05. 03. – audiokazetta

A szerző szerint a vegetarianizmus a Noéval kötött szövetség megszegése, okkult szellemek hatása alatt álló tévtanítás, és akik ezt befogadják vagy magukévá teszik, azok démonizálódnak. Bár a vegetáriánusok úgy érzik, hogy ők tisztábbak a többi embernél a hús nélküli étkezés miatt, az igazság az, hogy a hús, a zöldségek, a gyümölcsök így együtt szükségesek a teljes testi egészség fenntartásához.

¹⁴ Marilyn Hickey: *Jelenések könyve*, 1991. május – audiokazetta

¹⁵ Németh Sándor: *Bibliaiskola haladóknak – Szövetségek az Ótestamentumban*, 1992. – audiokazetta

¹⁶ Sajnos vannak etnikumok, mint például a cigányság, akiknél népszokássá vált a dögevés. Ez benne van a kultúrájukban, sőt igen kedvelt csemegének számít, de ennek következtében átok alá kerülnek. Az átokból való kitörés egyetlen lehetősége ennek a szokásnak a feladása.

lett. (1Móz 9,9-10) A Noéval kötött szövetség minden áldása, ígérete, figyelmeztetése mind a mai napig érvényben van. A Messiás engesztelő áldozata sem helyezte hatályon kívül ezeket a törvényeket. A.újszövetségi korszak végén azonban az Úr föl fogja függeszteni ennek a szövetségnek a törvényeit, hogy véghez tudja vinni azokat a büntető ítéleteket, melyeket kilátásba helyezett a Jelenések könyvében az akkor már totális lázadásban élő emberiség számára.

A Biblia első néven nevezett állata a kígyó

Ebben a részben most rátérek arra az állatra, melynek a Biblia különös jelentőséget tulajdonít, mely meghatározta az emberek jövőjét és a történelemben betöltött szerepét. Az Édenkert kígyójának fajtát – melynek képében a Kísértő bűnre csábította az embert –, az Ige nem jelenti ki.

A héber נָחָשׁ *náhás* (melynek jelentése: sziszeg, suttog¹⁷) semmiféle faji utalást nem tartalmaz. Az 1Móz 3,1-ből kiderül, hogy a kígyó ravaszabb volt minden mezei vadnál, amit Isten teremtett. Itt a héber עָרֹם *árum* (ravasz, csalfa¹⁸) kifejezést használja az Ige. A kígyó valószínűleg tudott beszélni, és nagyobb intelligenciával rendelkezett, mint a bűnbeesés után, ennek következtében az asszony hallgatott rá. Az Ige azt sem részletezi, hogy testi felépítésében milyen lehetett, de úgy tűnik, kezdetben ez a csodálatos, szépre megteremtett állat küllemében a többi mezei vadhoz lehetett hasonlatos, de miután Isten megátkozta, utána a porba sújtatott. Isten ítélete után a kígyó nemcsak ravaszabb lett, hanem átkozott is minden mezei vad között. Az Isten által kimondott átok אָתָה *átáh* (megátkoz, utál, gyűlöl¹⁹) miatt lehetséges az, hogy az emberek döntő többsége iszonyattal és utálattal fordul el tőle. Példa erre Mózes is: mikor Isten parancsára elhajította a botját, ami kígyóvá változott, elszaladt tőle. (2Móz 4,3) A kígyó ezek után vált a Bibliában negatív szimbólummá, ekkor jött be az ún. ősevangélium is, hogy a kígyó magjának a fejére tapos az asszony magva, a kígyó magva pedig csak a sarkát mardossa.²⁰

¹⁷ Hack Márta: *Héber exegézis*, SZPA, Budapest 2006.

¹⁸ Hack Márta: *Héber exegézis*, SZPA, Budapest 2006.

¹⁹ Hack Márta: *Héber exegézis*, SZPA, Budapest 2006.

²⁰ A héber זָרַע *zará*, aminek jelentése: mag, leszármazott (P. K.: H–M. Sz.)– sejtetni engedi, hogy emberi utódról van szó, de az Ige szerint a kígyónak is van magva, ami a valóságban így is van. A zsidó–keresztény kultúrában a kígyó negatív szimbólumként szerepel, például Sátán, démonok jelképe, míg a pogány kultúrákban sok esetben pozitív szereplőként jelenik meg, például termékenység, hatalom szimbóluma, vagy az isteni jelenlétet testesíti meg. Voltak azonban pogány népek, mint például az akkád vagy a summérok,

A kígyó anatómiájának rövid ismertetése

Most nézzük meg tudományosabban a kígyó életét, életmódját, viselkedését és különösen azt, hogy milyen módon jelenik meg a Szentírásban. Ahogy már említettem átkozott állatról van szó, és az emberekbe már a gyermekkorban beleivódik a kígyótól való félelem és a menekülés. A teljes igazság azonban az, hogy csak a kígyók 10-13 százaléka veszélyes az emberre nézve, azaz van méregfoga, és emellett is csak kis részük képes az emberre veszedelemmel bírni. A kígyó tudományos definíciója: lábatlan, hosszú, megnyúlt testű hüllő²¹. Fejét és testét a has kivételével pikkelyek feddik. Gerincoszlopa is igen sok csigolyából áll, 141-435 darabból. Isten ítélete után a kígyónak a hasán kell járnia. Ez a kijelentés azt sejteti, hogy előtte valószínűleg voltak lábai, a mezei vadakhoz hasonlóan. Tudományosan kimutatták, hogy a boáknál és pitonoknál még ma is megtalálhatók a csípőcsontok, valamint a medence- és a combcsontok maradványai²². Az evolucionisták szerint a kígyó azért veszítette el a lábait, mert áttért a föld alatti életmódra, és a láb akadályozta volna ebben a föld alatti mozgásban. Szerintük a látása is ezért gyengült meg, ugyanis kb. 5 méterre képes látni, akkor is csak a mozgó tárgyakat érzékeli. Mivelhogy éjszakai életet él, ezért nincs nagy szüksége a látásra. Az isteni ítélet kimondta: hasadon járj! Tulajdonképpen a hasi bordáin fut. A bordák végei az ún. bordaközi izomrétegben végződnek, ezek a haspajzsok vannak összeköttetésben, és a hasizmok emelő hatásának következtében a haspajzsok beékelődnek a talaj egyenetlenségibe, majd az egyenetlenségnek nekifeszülve kimozdítják a testet. A homoksivatagban élő fajok az ún. kígyómozgást oldalazó haladással érik el. A kígyó hosszú testét „S” alakba összehúzza, ekkor gyors hullámok futnak végig a test teljes hosszában a helyváltoztatást elősegítendő, és mindössze két pontban érinti a talajt. A fejét fokozatosan felemelve tartja, és így rendkívüli gyorsasággal tud haladni a homokban. A behasított, villa alakú nyelve az érzékszerve. Ezt folyamatosan öltögeti, melyhez még a száját sem kell kinyitnia, ugyanis a száj alsó és felső pereme kissé vájatos, és ezen a résen pont kifer a nyelv. A nyelv szerepe a közelmúltig ismeretlen volt. A görögök és a rómaiak is különböző hiedelmeket építettek a nyelvöltögetésre vonatkozóan, ugyanis azt gondolták, hogy a kígyó fullánk-ként használja a nyelvét. Herpetologusok azt gondolták, a nyelv az ízlelés szerve, de nem az, ugyanis a nyelven nem találtak íz érzékelésére alkalmas szemölcsöket. A rejtély a 20.

akik rájöttek arra, hogy átkozott állattal állnak szemben, ezért a sötétség megtestesítőjét látták benne. Egyiptomban az ureusz kígyó (pápaszemes kígyó) a napisten védelmezője, ezért királyi felségjelvénné vált, és megjelenik a fáraók fej- és mellíszéin. Afrikában pedig a hallhatatlanság jelképe.

Tokaren: *Mitológiai enciklopédia I*, Gondolat Kiadó, Budapest 1988. 148. old.

²¹ Dr. Dubich Endre – Dr. Loksá Imre: *Állatrendszertan*, Tankönyvkiadó, Budapest 1969. 571–573. old.

²² David Attenborough: *Élet a földön*, Novotrade kiadó, Budapest 1985. 171. old.

században oldódott meg. A kígyó szájában közepén, a koponya mentén kettős gödröcskét találtak, melyet Jacobson-szervnek neveztek el. Ebben a gödröcskében érzékeny érzékszervek találhatók. Ezzel képes az állat az anyagokat vegyi tulajdonságaik alapján megkülönböztetni. A kígyó kiölti nyelvét, és a földről összegyűjtött részecskéket a nyelv behúzásakor ezekbe a gödrökbe juttatja elemzésre. Ezáltal tudja követni például más kígyók vagy a már megmárt áldozat nyomát. A külső ingeranyagok közvetlenül hozzátapadnak a nyelvhez, és feloldódnak a nyáladáékban, így az egész a gyomorba jut. Tulajdonképpen ebből következik az, amit az Ige mond, hogy a kígyónak egész életében port kell ennie²³. Bár jelen korunkban nyilván nem ez a legfőbb tápláléka, de az ún. messiási korban megvalósul az ígélet, mely szerint:

„...a kígyónak por lesz az ő kenyere.” (Ésa 65,25)

Mózes botja

Mózes botja, ami kígyóvá változott, és ami megette a fáraó varázslóinak kígyóvá vált botjait, valószínűleg az egyiptomi ureusz kígyó²⁴ testvére, a királykobra lehetett, melynek testhossza a három métertől négy és fél méterig is terjedhet, mely hosszúságával a ma élő legnagyobb mérges kígyó fajta. Afrika, Dél- és Délkelet-Ázsia uralkodó kígyófajtája, ami támadáskor képes akár egy méterre is felemelkedni a földről, és aminek legfőbb táplálékát nemes egyszerűséggel saját kígyótársai képezik²⁵. Az Úr különleges kérése az volt Mózeshez, hogy a botot, ami kígyóvá vált, fogja meg a farkánál fogva. Minden közel-keleti ember vagy kígyószakértő tudja, hogy ez a mozdulat az életébe kerülne, de Mózes engedelmeskedett, és a kígyó ismét bottá változott. A hozzáértők a kígyó elfogását villa alkú fával végzik, fejét a földre szorítják, és tudják, hogy a nyakszirten van egy pont, ahol ha megnyomják, a kígyó merevgörcsöt kap, teljesen elszibbad egy rövid időre. Mózes tette tehát hitbeli cselekedet volt. Az ureusz kígyó a föld legveszedelmesebb mérges kígyója, őt bűvölik az indiai kígyóbűvölők, és egyben Egyiptom szentként tisztelt állata is.

A szarvasvipera

A viperának több alfaja is létezik, többek között az ún. szarvasvipera, mely Izraelben és a Sínai-félszigeten is honos. Az Ige mindössze egy helyen említi meg, az 1Móz 49,17-ben, mely szerint Dán szarvaskígyó lesz az úton, mely a ló körmébe harap. Ez a faj onnan kapta a

²³ A héber עֶפֶר *ápár* jelentése: porhanyó föld, törmelék. P. K.: H–M. SZ.

²⁴ *Naja haje* (latin) Ismertebb nevén pápaszemes kobra

²⁵ Dr. Dubich Endre – Dr. Loksa Imre: *Állattrendszertan*, Tankönyvkiadó, Budapest 1969. 449. old.

nevét, hogy a szeme fölött két valódi kis szarvacska található, ami rendkívül félelmetes külsőt kölcsönöz neki. A teste másfél méterre megnő, és két cm hosszú méregfoga van. A pásztorok gyűlölik, ugyanis a marásának nagyon sok juh esik áldozatul. Valódi félelmetes voltát abból is láthatjuk, hogy Jákob a következő versben rögtön szabadításért kiállt. Mindazáltal a Biblia legveszedelmesebb kígyója mégsem ez, hanem a keresztes vipera.

Egy félelmetes ragadozó, a keresztes vipera

A Biblia tüzes, illetve mérgekígyója a vipera. Ez az állat a Föld szinte minden részén megtalálható. Egyik fő faja a keresztes vipera. A Sínai-félszigeten ez a legelterjedtebb faj²⁶. Ismerkedjünk meg vele egy kicsit jobban.

A vipera testének a színe rendkívül változatos, világosszürkétől az olajzöld árnyalatig terjed. Nagy kerek tüzes szemei vannak, ezt hívják éjszemnek. Ami leginkább szörnyűségessé teszi, az az a mód, ahogyan megöli áldozatait. A legfélelmetesebb fegyvere a tűhegyes méregfog. Ha a kígyó harapásra nyitja száját, a felső állkapcsok emelő hatása következtében függőleges állásba kerülnek a méregfogak. Ezzel egyidőben a halántékizomzat nyomásának segítségével a mérget a méregmirigyből a csöves szerkezetű, rövid, de hegyes, injekciós tűhöz hasonlítható, kissé csúcsban meggörbülő méregfogba nyomja. Maga a két egyenlő nagyságú méregfog a felső állkapocsban, a szemek alatt található. A mérget két szúrt seben keresztül kerül az áldozat testébe. A mérget a központi idegrendszert támadja meg, onnan átkerül a szívre, majd a véredényeket és az erek falait is károsítja. A mérget hatására a harapási hely megdagad és elszíneződik, majd a nyirokmirigyek megduzzadnak, a megmart rész erőteljesen fájni fog, a közérzet romlik, szédülés, hidegrázás, vérnyomáscsökkenés lép föl, és kb. egy óra alatt a mérget végez az áldozattal²⁷.

Minden bizonnyal ezekkel a félelmetes állatokkal találkoztak Izrael fiai a pusztai vándorlás során, amikor is zúgolódásuk büntetéseként az Úr mérgekígyókat bocsájtott a népre:

„Bocsáta azért az Úr a népre tüzes kígyókat, és megmardosák a népet, és sokan meghalának Izráel népéből.” (4Móz 21,6)

Az itt olvasható héber שָׂרָפָה *sáráph* mérgekígyót jelent²⁸. Ez a fenyítési módszer olyan hatásosnak bizonyult, hogy az egész nép ezután egy akarattal ment Mózeshez, és

²⁶ *Kézikönyv a Bibliához*, Lilliput kiadó, Budapest 1992. 102.old.

²⁷ Kiss Istvánné Dr Toronkó Magdolna *Ha csak ruháját illetem is meggyógyulok* Szakdolgozat SzPA, Budapest 1999

²⁸ P. K.: H–M. Sz.

elismerték, hogy vétkeztek, és kérték Mózeset, hogy könyörögjön értük az Úrnál. Ilyen mértékű Isten felé való fordulás nem történt a pusztai vándorlás során még a legnagyobb lázongások után sem, mikor például a tizenkét kém visszatért, és hitetlen beszédekkel szóltak, vagy Kóré lázadása esetén, mikor a föld nyílt meg alattuk. Mózesnek ezután kellett a réz- vagy érc kígyót felállítania, amelyre ha felnéztek a megmart áldozatok, meggyógyultak. Ismerve a körülményeket, ez óriási hit cselekedete volt. Ugyanis gyógyszeres kezelés ellenére is – még ha időben bekövetkezik is – a marás helyén elhalás, sőt, végtag esetében amputáció is előfordulhat. A póznára tűzött rézkígyóra való felnézés teljességgel a hit cselekedete volt, ugyanis le kellett venniük a szemüket a megmart testrészeiről – ami be volt dagadva, és fájt, vérzett stb. –, és fel kellett nézniük a póznára, és az Istentől való ellenszérum egyből meggyógyította az áldozatokat. Ezután az élmény után több zúgolódása nem volt a népnek, és a későbbiekre vonatkozólag pedig teljesen alárendelték magukat Mózesnek, úgyannyira, hogy két győztes hadjáratot is vívtak: Szihon, az Emoreus királya és Óg, Básán királya ellen.

(4Móz 21,23–35)

Keresztelő János a farizeusokat és a szadduceusokat mérges kígyóknak²⁹ és azok ivadékainak mondja (Máté 3,7), a Lukács 10,19-ben pedig az ellenség szinonímájaként olvashatunk róla. Jézus a hit egyik megnyilvánulásaként, jeleként beszél a kígyó felvételéről a Márk 16,18-ban.³⁰ Hogy ez mennyire a hit megnyilvánulásának a jele, az az Apcsel-ben is jól megmutatkozik, amikor is Pál római hajótúrája során hajótörést szenved.

„Mikor pedig Pál nagy sok venyigét szedett és a tűzre tette, egy vipera a melegből kimászva, az ő kezére ragada.

Mikor pedig látták a barbárok az ő kezéről függeni a mérges kígyót, mondják vala egymásnak: Nyilván gyilkos ez az ember, kit nem hagyja élni a bosszúállás, noha a tengerből megszabadult.

De néki, minekutána a kígyót lerázta a tűzbe, semmi baja sem lőn.

Azok pedig azt várják vala, hogy ő meg fog dagadni, vagy nagy hirtelenséggel halva rogyik le. Mikor azonban sok ideig várták, és látták, hogy semmi baja nem lesz, megváltoztatva értelmöket, istennek mondják vala őt.” (Apcsel 28,3–6)

A vipera életmódjával kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy a fák gyökerei között vagy a kövek között él. Mindig úgy választja ki lakhelyét, hogy elegendő napfényt kapjon, hogy megre vágyó hüllőtestét a napon süttethesse. Számára a meleg, a napfény életfeltétel. Nem csoda hát, hogy a hajótörés után, mikor tüzet raktak, a megre egy vipera mászott elő,

²⁹ Εχιδνα echidna: viperát, kígyót jelent. Györkösi–Kapitánffy–Tegyei: *Ógörög–Magyar Nagyszótár* Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

³⁰ Οφίς ophis görög szó simán kígyót jelent, bár a kígyó felvétele még így sem veszélytelen cselekedet. Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

és belemart úgy Pál apostol kezébe, hogy szó szerint rákötött az állat³¹. Ez igen ritka jelenség, ugyanis az állat úgy öli meg az áldozatát, hogy belemar, majd azonnal elengedi, így az áldozat el tud még egy darabig menni, és miután kiszenvedett, egészben lenyeli. A méreg ugyanis, amit belefecskendez az áldozatba, az emészthetőséget is elősegíti³². A barbárok joggal várták Pál azonnali halálát, mivel ismerték a kígyómarás hatását.

A következő történet illusztrálni fogja azt, hogy milyen reakciót vártak a barbárok Pál kígyómarására. Rendelkezésünkre áll egy orvostól származó hiteles beszámoló, aki a méreg hatását saját magán próbálta ki. Az orvosnak³³ – aki viperák életmódját tanulmányozta – a kígyó teljesen körülfogta állkapcsával a kezét, és fogait teljesen belemélyítette. A sebet néhány vércsepp jelezte. Ennek ellenére a fájdalom rendkívül heves volt már az első pillanatokban. Az orvos hevesen összerándult a harapás pillanatában, bár nem tartozott az érzékeny emberek táborába. A harapás érzése olyan volt, mintha villamos áram ütötte volna meg, testét heves fájdalom járta át. A sebet kiszívta, de nem vágta ki. Úgy 5-10 perccel később könnyű szédülés fogta el, majd ezt rövid ájulás követte. Az egész két napon át tartott. A marás helye időközben kékesszürkévé színeződött, és az egész karja megdagadt és fáj, mozgatni se tudta. Pár óra múlva a hangja is elment az orvosnak, beszélni sem tudott. Egyidejűleg a gyomra heves fájdalmak között el kezdett dagadni, hányás és görcsök jelentkeztek. A földön fetrengett, és égető szomjúság gyötörte. Közben testét fagyasztó hideg borzongatta. A méreg haladási irányában véraláfutások keletkeztek. Környezete állítása szerint az arca a felismerhetetlenségig eltorzult, és félrebeszélt. Hét óra múlva a keze már kétszeres vastagságú volt. A harapás helye kékesfehérré változott, és a testén kék és vörös foltok keletkeztek. A megdagadt testrészek egyre jobban fájtak, és a felkelés szédülést okozott. A napok folyamán a daganatok tovább növekedtek. Egy hónapra rá kezdtek a fájdalmak enyhülni, bár az arc elszíneződése és torzulása még sokáig megmaradt. Az orvos ugyan nem halt meg, de egész életre szóló egészségkárosodást szenvedett.

Arról is van feljegyzés, amikor valakit a lábán harapott meg a vipera, minek következtében a feldagadt láb elszíneződött, és az illető haláláig nyomorék maradt. Később még a szemére is megvakult, majd elveszítette a hallását. A vipera veszélyességét még az is mutatja, hogy még a levágott feje is képes harapni. Ha ezt szembeállítjuk azzal, ami Pállal történt – vagy éppenséggel nem történt –, megérthetjük azt, hogy miért hitték Pált istennek a barbárok az ő világnézetük alapján. Pedig csak Jézus szavai teljesedtek be, és Pál, mint Isten

³¹ **καθαπτω** *kathaptó*: rátűz, ráköt, ráakaszt Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

³² Günter Diesener–Josef Reichholf: *Kételtűek és hullők*, Natura Kiadó, Budapest 1995.

³³ Alfréd Brehm: *Az Állatok Világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 173.old.
A szerző írja a könyvében az orvos nevét, de témánk szempontjából ez nem lényeges

embere, küldetésében Istennek engedelmeskedve járt el.

Az áspiskígyó

„Nyelvöket élesítik, mint a kígyó; áspiskígyó mérge van ajkaik alatt.” (Zsolt 140,4)

„Nyitott sír az ő torkuk; nyelvökkel álnokságot szólnak; áspiskígyó mérge van ajkaik alatt” (Róma 3,13)

Dávid és Pál apostol is a gonoszokat és azok beszédét az áspiskígyó mérgéhez hasonlítja. Az áspisvipera (vipera aspis lat.) kisebb, mint a keresztes vipera, kb. 50-70 cm a hossza, de mérge sokkal erősebb, mint keresztes rokonáé.

„Mérgök olyan, mint a kígyónak mérge; mint a siket áspisé, a mely füleit bedugja.” (Zsolt 58,5)

Az áspis semmiféle hangot nem hall, ugyanis nem fejlődött ki semmiféle hallószerve, de a szilárd anyag legcsekélyebb rezgésére is reagál, mint például a macska járására³⁴. Dávid király korában is tisztában voltak az emberek azzal, hogy az áspiskígyó nem hall, sőt, a bűvölő zenéjét sem érzékeli, mivel ismerték ezt a fajt. A kígyóbűvölők tudják azt, hogy a kígyó éjszakai állat, nappal alszik, teste el van gémberedve, és a hangszer mozgatására reagálva felegyenesedik. Ez nála a támadó-, de jelen esetben inkább a védekezőállás, ezáltal próbálja megfélemlíteni ellenfelét.

A Jelenések könyvében a kígyó egyenesen a Sátán szimbóluma, aki az egész földkerekséget elhiteti. A Jel 12,14-ben a pusztába menekülő asszony Izraelt szimbolizálja, és az őt üldöző kígyó az evilág istene, aki nem tudja megbocsátani és elfelejteni a zsidóságnak, hogy a világot megajándékozta a Messiással³⁵.

Végezetül a kígyó mérge – rendkívül paradox módon – nagyon sok gyógyszer alapanyaga is. Többek között vérzéscsillapító gyógyszerekhez vagy ízületi krémekhez használják, és nem utolsósorban rákos megbetegedések fájdalomcsillapítására készített gyógyszerek alapanyagaként is szolgál³⁶.

³⁴ Alfréd Brehm: *Az állatok világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 171.old

³⁵ Németh Sándor: *A hit botránya*, Új Spirit Könyvek 2001. 313.old.

Az előző versben az az a Jel 12,13-ban az ördög mint sárkány szerepel: a **δρακων** *drakón* szó jelentése: sárkány, kígyó, míg a 14. versben már az **οφις** *ophisz* szót használja, ami kizárólag csak kígyót jelent. Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

³⁶ *Új egészségügyi ABC*, Medicina kiadó, Budapest 1990. 341. old.

Jób könyvének állatvilága

A Szentírás ezen könyve egy bővülködő ember tragédiáját, ebben a tragédiában való kitartását, majd a megpróbáltatás végén az Úr áldásával való beteljesedését mutatja be. Jób könyvének tárgya Isten gondviselő és igazságos kormányzása azzal az ősrégi kérdéssel kapcsolatban, hogy miért kell az igaz embernek szenvednie. Tulajdonképpen erre a problémára se Jób, se barátai – majd később Elihu se, ki közelebb járt az igazsághoz, mint ők négyen – nem tudtak kielégítő választ adni. Jób végig kitartott ártatlansága mellett, kérdéseire és szükségeire azonban menet közben nem jött válasz. Jób emberfeletti megpróbáltatásainak a végén Isten különös módon a teremtés csodáival kapcsolatban feltett kérdésekkel válaszol értetlenségére:

„Aki pert kezd a Mindenhatóval, és aki az Istennel feddődik, feleljen néki!”

(Jób 39,35)

Jób befolyásos és gazdag ember volt, kinek vagyonát abban az időben nem készpénzben mérték, hanem nyájakban és baromcsordákban. (Jób 1,3) Állatállományának elvesztése a teljes egzisztenciális lét ellehetetlenedéséhez vezetett. A szamarakat és a tevéket akkortájt haszonállatként tartották, melyek a sivatagos, hegyes, sziklás terephez kiválóan tudtak alkalmazkodni, a közlekedés, áruszállítás, élelmiszer-beszerezés nélkülük teljességgel kivitelezhetetlen volt. Jób életét Úz földjén élte, mely állítólag Edommal (Palesztina délkeleti része) határos, de még Básán (Jordán folyó keleti partja) is szóba jöhet³⁷. Azon állatfajok, melyek Jób könyvében fel vannak sorolva, valószínűleg ezen a környéken is honosak lehettek, Jób ismerhette őket, bár válaszából kitűnik, hogy életmódjuk, természetük számára is a csoda kategóriájába tartozott. (Jób 42,3) A könyv rendkívül gazdag szókinccsel rendelkezik, például öt egymástól teljesen eltérő szót használ az oroszlánra³⁸.

Munkámnak ebben a részében szeretném bemutatni ezeknek az állatoknak a viselkedését, életmódját, mely Jóbot is lenyűgözte.

³⁷ Szöllősi Tibor: *Bevezetés az Ószövetségbe*, (Ideiglenes jegyzet, SZPA 1998) 194.old.

³⁸ אַרְיֵה *arjéh* oroszlán

שָׂחַל *sáhal* oroszlán (Károli sakálnak fordítja)

כִּפְיֹר *köpir* oroszlánkölyök

לִיַּשׁ *lájis* oroszlán (Károli agg oroszlánnak fordítja)

לִבִּיָּא *lábij* hím és nőtény oroszlán (Károli nőtény oroszlánnak fordítja)

P.K.: H–M. SZ.

Az oroszlán

A Bibliában az egyik leggyakrabban előforduló és egyben sok szimbólummal rendelkező állata az oroszlán. Az oroszlán többek között a jó, a rossz, az erő, a bátorság, és a hatalom szimbóluma. A leghétköznapiabb szóhasználat is az állatok királyaként, királyi állatként emlegeti. (Péld 30,30) Az állatok között természeténél és erejénél fogva nem akad párja, legfőbb ellensége kizárólag az ember. A Biblia szimbólumrendszerében mind a jó és mind a rossz megtestesítője³⁹. Például az Írás Jézust Júda oroszlánjaként mutatja be, ki győzött a bűn, a halál fölött (Jel 5,5), de ugyanezzel a hasonlattal illeti a Sátánt is, aki a hívők ellensége, akiről azt írja Péter apostol, hogy (a Sátán) „*mint ordító oroszlán szerte jár, keresvén, kit tud elnyelni*” (1Pét 5,8). Maguk a Biblia szereplői is előszeretettel használták példázó beszédükben, például Jákob saját fiát, Júdát hasonlítja az oroszlánkölyökhöz (1Móz 49,9), majd később Bálám, a Beor fia, a jövőmondó hasonlítja Izrael népét a hím, illetve a nőstény oroszlánhoz. (4Móz 24,9)

Ez az állat a történelem során több esetben volt az ítélet eszköze Isten kezében, erre talán a legismertebb példa az, amikor Izrael tíz törzse elvitetett Asszíriába, és idegen népeket telepítettek be az Ígéret földjére, de ez a nép nem félt annak a földnek az Urát, idegen isteneket szolgált, ezért oroszlánokat bocsájtott rájuk az Úr. (2Kir 17,25)

Izrael királyainál a képzőművészetbe is bekerült, mint szimbolikus állat, ugyanis Salamon a trónszékéhez vezető lépcsők széleit arannyal bevont oroszlánokkal díszítette. (1Kir 10,20)

A Zsoltárok könyve a gonosz ember hasonlataként mutatja be az oroszlánt, kinek beszéde és viselkedése ártalmas, és szenvedést okoz a környezetében élő igaz emberek számára, és akivel szemben csak Istennél van oltalom. Magát a Messiást is szimbolikus értelemben oroszlánsereg vette körül, melyek alatt a Biblia képes nyelvezete szerint gonosz embereket vagy szellemi lényeket kell érteni⁴⁰. (Zsolt 7,2–3; 10,9; 22,14; 22,17 stb.)

A próféták is előszeretettel használták ezt az állatot üzenetük átadásához, hogy pozitív, illetve negatív példaként a néppel megértessék az Úr kijelentéseit. (Ézs 31,4; Jer 12,8 stb.)

A pogány nemzetek, népek szimbóluma is az oroszlán, például Assíria, Babilon, kik az oroszlán vadászati módjához hasonlóan bántak el Izraellel. (Jer. 50,17)

És nem utolsósorban az Ezékiel-Jánosi jelképrendszerből kiderül, hogy a természetfeletti világban is vannak sas-, barom-, ember-, illetve oroszlánorcájú lények, kik

³⁹ *Bibliai nevek és fogalmak*, Evangéliumi Kiadó, Budapest 1988. 184.old.

⁴⁰ A Károli gonoszok seregének fordítja, de az itt szereplő héber szó, az אֲרִיָּה *aró Jeh* jelentése oroszlán. P.K.: H-M. SZ.

Isten dicsőségét védelmezik. (Ézs 6,2; Ez 1,10; Jel 4,8)

Mindezekből az a következtetés vonható le, hogy egy olyan állattal van dolgunk, amelynek életmódja alkalmas volt arra, hogy ezen keresztül a bibliai kijelentéseket érthetőbb módon az emberhez közelebb lehessen hozni.

Az Úr Jób felé intézett oroszlánnal kapcsolatos kérdése így hangzott:

„Vadászol-é prédát a nőtény oroszlánnak, és az oroszlánkölkök éhségét kielégítéd-é; Mikor meglapulnak tanyáikon, és a bokrok közt lesben vesztegelnek?” (Jób 39, 1-2)

Az oroszlán a Bibliában százharmincszor fordul elő különböző szövegösszefüggésekben. Gyakori előfordulásának oka az Igében a sokoldalú tulajdonsága.

A héber nyelvben: az אֲרִיָּה *arőjéh* (mely inkább szimbolikus forma)⁴¹

és a לָבִי *lábi* – hím oroszlán (például 4Móz 23,24)⁴²

görög nyelvben pedig: λέων *leon* – oroszlán⁴³

A Bibliából tudjuk, hogy Szíriában és Palesztinában is éltek oroszlánok. (1Kir 13,24) Az oroszlán föld egyik legnagyobb négylábú ragadozója. Leggyakoribb előfordulása Észak-Afrika, de Afrika középső, sivatagos részén is honos. Nem kimondottan haszonállatként vonult be az állatvilág történelmébe, bár voltak ilyenfajta próbálkozások⁴⁴. Falkákba verődve él, melynek tagjai közösen vadásznak, a zsákmányt is együtt fogyasztják el. Az oroszlán fegyverei a tökéletesség magas fokán állnak. Fogazata félelmetes, hatalmas szemfogai szinte agyar gyanánt ágaskodnak. Azonban a legfőbb támadó eszköze a karma és a mancsa. Ezzel sebzi halálra az áldozatát, ezzel is ragadja meg biztonsággal, de ezzel védekezik is. Érzékszervei közül a látás és a hallás a legkifinomultabb. Már messziről meghallja a hangokat, sokszor áldozatát a fülei segítségével, pusztán hallás útján képes felismerni, és vaktában követni. Szakálla, bajusza tapintó szerv, de a vastag pofaszakáll védekező eszköz is, az ütések fogja fel. Mivelhogy éjszakai állat, nappal a tanyáján tartózkodik, zsákmánya

⁴¹ P. K.: H–M. Sz.

⁴² P. K.: H–M. Sz.

⁴³ Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

⁴⁴ Keleten már ötezer évvel ezelőtt is próbálták megszelidíteni, nyakörve volt és póráza, tulokra vadásztak vele. Várak kapuit és szent tornyait is vele védelmezték oly módon, hogy a két várfal közötti részen szabadon cirkálhattak. Gazdagabb nemesek, királyok külön mesterséges oroszlánbarlangot építettek, díszállatként vagy ítéletvégrehajtás eszközeként mutogatva őket. (Dán 6,7) A Római Birodalomban cirkuszi mulatságokban használták, más ragadozókkal szemben bocsájtották küzdelemre, később pedig a kivégezendő embereket, mártírokat vetették eléjük. Az egyiptomiak szent állata volt, a háborúba is magukkal vitték. Fogságban is jól lehetett szaporítani.

Uránia állatvilág *emlősök*, Gondolat Kiadó, Budapest 1969 292.old.

közelében lustálkodik. Lenyűgöző látvány, mikor egy oroszláncsalád fekszik a rejtekhelyén, melyet úgy választ meg, hogy az egész terepre jó rálátása legyen. Királyi méltósággal tartja fönt a fejét, és uralkodói nézéssel szemléli a vadászterületét, a többi állat békés legelésését. Bálám prófétán keresztül az Úr, ilyennek láttatta Izraelt:

„Lehever, nyugszik, mint hím oroszlán, és mint nőtény oroszlán; ki serkenti fel őt?”
(4Móz 24,9)

Vadászati módszere a következő: családosan vadásznak, ezért az áldozatot könnyen közrefogják, bekerítik, és mikor ki akar törni a gyűrűből, a kitörés helyén álló oroszlán leüti. A prédára gyakran az itatóhelyen törnek rá, ahol nagy tömegben tartózkodnak a szomjas állatok. Elvéve azért vannak magányosan vadászó oroszlánok is. Ezek általában sérült vagy idős példányok, melyekett a falka elűzött magától a hatalmi harc miatt.

Az oroszlán az emberrel való kapcsolatot kerüli, a természetében benne van az embertől való félelem. De éhség idején akár meg is támadhatja az embert. Támadáskor legeredményesebben az ugrótechnikáját alkalmazza, így döntve le prédáját lábáról. Ha a nyájból elragad egy juhot, és ezt a pásztor vissza akarja szerezni, akkor emberileg nagy bátorságról kell bizonytságot tennie, mert az oroszlán merészen és eredményesen védelmezi prédáját, sőt, saját magát is, ha bekerítik vagy sarokba szorítják. Dávid oroszlánon és medvén edződött, nem véletlenül lett Izrael történelmének legismertebb és legsikeresebb harcos királya, ki mielőtt a filiszteus Góliáttal megküzdött volna, így mutatkozott be Saulnak:

„Pásztor volt a te szolgád, atyjának juhait mellett; és ha eljött az oroszlán és a medve, és elragadott egy bárányt a nyáj közül: Elmentem utána és levágtam, és kiszabadítam szájából; ha pedig ellenem támadott: megragadtam szakállánál fogva, és levágtam és megöltem őt.” (1Sám 17,34–35)

Ez valóban nem kis emberi bátorságról, jellemről tesz tanúbizonyságot. Dávid igazi pásztor volt, nem béres, aki mikor látta a nyáj ellenségét közelíteni vagy éppen elragadni egy juhot, testközelből szembeszállt vele. Ez messiási tulajdonság is. Talán ezért is lett Dávid király életvitele, küzdeni akarása az újszövetségi gyülekezetek pásztorainak mintájává. Az evilág és a mögötte levő fejedelme mindig nagy nyomást gyakorol a juhokra, gyakori kísértésekkel és egyéb trükkökkel elragadhat embereket a gyülekezetből, de egy igazi pásztor felvállalja a vele való szellemi konfrontációt, még akkor is, ha ez erején felüli megpróbáltatást jelent.

Sámson esete is a timnáti oroszlánkölyökkel természetfeletti kellett hogy legyen, hiszen emberi erővel, pusztán kézzel ketté szakítani egy oroszlánt, különösen egy fiatal példányt, amely ráadásul a félelmet sem ismeri tapasztalatlanságából kifolyólag, kizárólag csak Isten Szelleme által válhatott valóra.

„És felindítá őt az Úrnak lelke, és úgy kettészakasztá azt, mint ahogyan kettészakasztatik a gödölye; pedig semmi sem volt kezében.” (Bir 14,6)⁴⁵

Ez egy elképesztő bizonyosság az Úr erejéről, arról, hogy egy ember, jelen esetben Sámson, aki Isten erejének egy speciális manifesztációjából részesült, mire is volt képes. Ugyanis normális esetben – ahogy maga az Ige mondja – az ordító oroszlántól minden élőlény retteg, és félelem fogja el. (Ámos 3,8)

A bátorság szimbóluma is az oroszlán. A bibliai időkben a bátor vitézt az oroszlán bátorságához mérték, mondván: „olyan bátor, mint egy oroszlán” (2Sám 17,10) Dávid nyomdokain sok bátor ember emelkedett ki, kikre ez a mérce volt a jellemző. Például Benája, aki béke idején azzal töltötte idejét, hogy oroszlánvadászatot tartott:

„Benája is, Jójadának fia, vitéz ember, nagy tehetségű, aki Kabséelből való vala; ez ölé meg a Moábitáknak két fővitézét. Ugyanő elmenvén, az oroszlánt is megöle a veremben, télen.” (1Sám 23,20; 1Krón 11,22)

Ezek a vadászatok egyben hadgyakorlatként is funkcionálhattak, sőt az egyéni bátorság, férfiasság reprezentálását is jelenthették. Az oroszlán támadása félelmetes, és a legtapasztaltabb vadászra is életveszélyes lehet⁴⁶. Erejének különösen vadászatkor veszi hasznát. Nagyon fogékony az ízekre, a vért kedveli leginkább, és különös módon a tejet sem utasítja vissza. A vértől valósággal megrészegedik. Ezt támasztja alá Bálám áldása is, amit szintén Izraelre mondott ki:

„Ímé e nép felkél (Izrael) mint nőtény oroszlán, és feltámad mint hím oroszlán; nem nyugszik, míg prédát nem eszik, és elejtettek vérének nem issza.” (4Móz 23,24)

Ez nyilvánvalóan képes beszéd, de ebből kiderül az, hogy ez egy áldás volt az Úrtól arra nézve, hogy e nemzet története miként fog megvalósulni a későbbiekben. A Józsue könyvében leírt honfoglaláskor adtak ebből ízelítőt. Ugyanakkor ez az áldás figyelmeztetés lehet minden Izrael gyűlölő nemzet számára⁴⁷.

Mindezek mellett azonban a tüztől fél az oroszlán, ezért a pásztorok általában tűzrakással védekeznek ellene, ha a nyáj a szabadban éjszakázik. Ha nem a pusztában őrzik a juhokat, akkor karámot építenek nekik, magas sövénykerítéssel körülkerítve, azzal a szándékkal, hogy a ragadozó állat – ebben az esetben az oroszlán – ellen biztos védelmet nyújtson. Testi erejének és félelmetességének a vadászatban veszi a legnagyobb hasznát. Nézzünk meg egy példát vadászati szokásáról: Naplemente után a pásztorok betereték a

⁴⁵ A héber szó שָׁסַע *sasza* jelentése: meghasítani, bevágni. P.K.: H–M. SZ. Ez a szó arra utalhat, hogy valamilyen éles eszközzel bevágták az állat bőrét és így sikerülhetett a kettévágás. Az Igéből kiderül azonban az, hogy Sámson kezében nem volt ilyen eszköz.

⁴⁶ Napjainkban autóról lövik ki őket, de a tűzfegyverek megjelenése előtt testközelbe kellett hozzá kerülni.

⁴⁷ Később ezt Midián királya testközelből is megtapasztalhatta (4Móz 31,8)

nyáját a biztonságot nyújtó akolba. Az akol három méter magas és egy méter széles, tuskés mimóزابokorral volt körülveve. Az akolban a juhok bégettek, a tehenek pihentek, a tevék ki voltak kötve, éjszaka volt. A pásztorok lefeküdtek, a kutyák is elpihentek már. Ekkor hirtelen a közelben egy oroszlán jelent meg, ki bátorságot vett, és megközelítette az emberlakta helyet. Éhségének, tekintélyének és félelmet keltő erejének hatalmas üvöltéssel adott nyomatékot. Ekkor a legnagyobb riadalom keletkezett az ólban. A juhok, mint örültek futkostak fel s alá, a kecskék kétségbeesve mekegtek, a szarvasmarhák szorongva verődtek össze, a teve világgá szaladt volna elszaggatva köteleit, a bátor kutyák menekültek volna gazdáikhoz. Az oroszlán ekkor hatalmas ugrással átvette magát a tuskés kerítésen, és a kiszemelt áldozat felé igyekezett. Mancsának egyetlen csapásával letaglózott egy fiatal marhát, erős fogaival összeúzta az ellenállásra képtelen állat nyakcsigolyáját, majd a tehetetlen áldozatra rávetve magát újra belemart teljesen kivégezván ezzel. Fogaival megragadta az áldozatot, és teljes erejét megfeszítve átvette magát zsákmányával együtt a magas bozótfalon, sikerrel. A földet érés helyén – a súly nagyságát mutatva – hatalmas gödröt hagyott maga után, és szájában vonszolva áldozatát egészen a tanyájáig vitte, ahol elégedett morgás közepette fogyasztotta el.⁴⁸ Ebből a megtörtént esetből is látható, milyen hatást vált ki az állatokból az oroszlán bömbölése. A hatás szinte leírhatatlan. Ezt a Biblia is igazolja Ámosz prófétán keresztül:

„Ordít az oroszlán: ki ne rettegne?” (Ámosz. 3,8)

A természetben az állatok menekülnek ekkor, a teve nem engedelmeskedik a hajcsárnak, a nyáj elnémul, a ló megbokrosodik, a kutya vinnyogva bújik a gazdájához, az ember első gondolata pedig: hova meneküljek? Ézsaiás prófétánál olvashatjuk, hogy Babilon elestét egy oroszlán üvöltésére emlékeztető kiáltás fogja bejelenteni, mellyel nyomatékot adva ezzel a próféta annak, hogy igen jelentős történelmi esemény eljövetele várható.

„És kiálta, mint oroszlán: Uram az őrtoronyban állok szüntelen napestig, és őrhelyemen állok egész éjszakákon.

És ímé, lovas csapat jött, páros lovagok, és szólott és mondá: Elesett, elesett Babilon, s isteneinek minden faragott képeit a földre zúzták le.” (Ézs 21,8–9)

Az 1Kir 13,1-ben azt olvashatjuk, hogy Isten prófétát küldött Béthelbe Jeroboámhoz, hogy ellene és az oltár ellen prófétáljon, de a parancsnak nem engedelmeskedő prófétát megölte egy oroszlán az úton.

„És mikor elment, egy oroszlán találá őt az úton, a mely megöle őt; és az ő teste az úton fekszik vala, és mind a szamár, mind az oroszlán a holttest mellett állanak vala.”
(1Kir 13,24)

⁴⁸ Alfréd Brehm: *Állatok Világa* IV. kötet, Gondolat Könyvkiadó, Budapest é.n. 165.old.

A történet úgy folytatódik, hogy az arra menő emberek csodálkoztak azon, hogy az oroszlán nem tépte szét sem az embert, sem a szamarat. Ez egy Istentől rendelt természetfölötti csoda volt, ami azért történhetett így meg, hogy az utókor az Úrnak való engedelmesség példáján keresztül okuljon belőle. Ugyanis az oroszlán nemcsak megöli, hanem szét is tépi az áldozatát, mind embert, mind állatot. Ezt a következőképpen teszi: Ha embert támad meg, hatalmas üvöltéssel ráveti magát, majd a körmét a tarkójába vagy az oldalába vágja, a földre rántja, hevesen harapdálja addig, amíg életjelet ad magáról, majd elkezd marcangolni. Hasonló módon jár el, ha állatot támad meg. Közben hevesen ordít a meglepődöttségtől, mely a diadalát árulja el.

Dániel esete szintén természetfölötti csoda volt, amikor egy koncepció per után az oroszlánok vermébe vetették. Ő maga tett bizonyosságot arról, hogy Isten angyala fogta be az állatok száját, amelyek nem bántották, ami természetes szinten elképzelhetetlen lett volna. Ezt misem bizonyítja jobban, mint hogy még azon a napon a vádlókat is bevetették az oroszlánok vermébe, és ezek a vadállatok a természetükhöz híven cselekedtek: azonnyomban szétszaggatták őket. Szó szerint: „*minden csontjokat összezúzták.*” (Dán 6,22–24)

Ez a típusú érzelmi állapot megjelenhet fizikai betegség szintjén is, többek között Ezékiás király betegségében is:

„Reggelig nyugton vártam; mint oroszlán, úgy törte össze minden csontjaimat; reggeltől estig végzesz velem! Mint a fecske és a daru, sipogtam, nyögtem mint a galamb, szemeim a magasságba meredtek: Uram! erőszak rajtam, szabadíts meg!” (Ézs 38,13–14)

Ez nem képes beszéd, hanem valóságosan átélt fizikai állapot volt. Fekély támadta meg Ezékiást, és fájdalomcsillapító hiányában a fájdalmát ehhez az összetört állapothoz tudta leginkább hasonlítani. Ez csak akkor enyhült, amikor végigment azokon a gyógyulást megelőző stádiumokon, amit hitből való gyógyulásnak hívunk. Megalázkodott az Úr előtt, elmondta a tüneteket, megvallotta hitét, dicsőíteni kezdte az Urat, aminek eredményeképpen rendkívül gyorsan megérkezett a válasz.⁴⁹ A hitből való gyógyulás eme típusában Ezékiás király volt az első az Ószövetségben. Ez egy prófétikus tanítás még az Újszövetség korában élő hívők számára is a gyógyulásuk átvételéhez.

Visszatérve Jóbbhoz és a neki föltett kérdéshez (Jób 39,1–2), abban érezhetően benne van a válasz. Annak ellenére, hogy az oroszlán ilyen kiváló adottságokkal van megáldva, mégis az Úr az, aki gondot visel róla, fiáról, amit az Ige nem is leplez, mondván:

„Az oroszlánkölykök, amelyek ordítanak a prédáért, sürgetvén Istentől eledelőket.”
(Zsolt 104,21)

⁴⁹ Szöllösi Tibor: *Előadásvázlatok Ószövetségből I.* – Gyógyulás az Ószövetségben fejezet (Ideiglenes jegyzet, SZPA 1998/99)

A messiási korban metamorfózison fog átmenni ennek a vadállatnak a természete, amit ma emberi ésszel el se tudunk képzelni, ugyanis az egész belső emésztőrendszere úgy van felépítve, hogy az a húsételek megemésztését, feldolgozását hivatott szolgálni. Valószínűleg az ember bűnbeesésének a következménye az oroszlán ragadozó természet kialakulása (1Móz 6,12), de ígélet szerint a millenniumban vissza lesz állítva az eredeti állapot, és úgy fog élni az oroszlán is, mint a többi növényevő állat, és nem fog senkinek és semminek se ártani.

„A farkas és bárány együtt legelnek, az oroszlán, mint az ökör, szalmát eszik, és a kígyónak por lesz az ő kenyere. Nem ártanak és nem pusztítanak sehol szentségemnek hegyén; így szól az Úr.” (Ézs 65,25)

A vadszamár

Az Úr következő kérdése így hangzott:

*„Ki bocsátotta szabadon a vadszamarat, ki oldozta el e számárnak kötelét,
A melynek házául a pusztát rendelém, és lakóhelyéül a sós földet?
Kineveti a városbeli sokadalmat, nem hallja a hajtsár kiáltozását.
A hegyeken szedeget, az ő legelőjén mindenféle zöld gazt felkeres.” (Jób 39,8–11)*

A héber szövegben a פָּרֵה *pereh* szó szerepel, aminek a jelentése vadszamár. Ez az állat a zabolátlanságnak és a gyorsaságnak is a jelképe. Tízszer kerül említésre a Bibliában. Jób valószínűleg jól ismerhette, annak ellenére, hogy ebben az időben még nem háziasították. Neveztek félszamárnak is, ami abból adódott, hogy a külseje félig lóra, félig számárra emlékeztet. A Jób könyvében többször is feltűnik. (Jób 6,5; 11,12; 24,5) A vadszamár a házi szamár őse, termetre akkora volt, mint a ma élő zebra vagy a házi ló. Dél-Arábiában és Észak-Afrikában volt honos, mivelhogy a puszták kedvelője.⁵⁰ Ezt a Biblia is alátámasztja:

„Pusztához szokott nőstény vadszamár, a mely érzékiségének kívánságában levegő után kapkod.” (Jer 2,24)

Az Ige kijelentése szerint maga az Úr rendelte neki a pusztát és a sós földet.⁵¹ A tápláléka egyszerűen csak fünek van fordítva a Károly-bibliában, de a valóságban szúrós,

⁵⁰ מִלְּהָה *möléháh* jelentése: sós vagy terméketlen föld, azaz puszta P. K. H.-M. Sz.

⁵¹ A magyar „rendelni” Ige a héber szövegben a שִׁימ *sijm* jelentése: tenni, adni, fektetni, helyezni P. K. H.-M. Sz.

kemény levelű bozótok zöld leveleit fogyasztja, ezek adják legfőbb táplálékát.⁵²

„A vadszamarak pedig a sziklához állanak, levegő után kapkodnak, mint a tengeri szörnyek, szemeik eltikkadnak, mert nincs fű.” (Jer 14,6)

Ez a bibliai rész Izrael „temérdek törvényszegésének” büntetéséről szól, melyet az Úr szárazsággal készült megtorolni. A vadszamarról leginkább azt érdemes tudni, hogy erős testfelépítésű, rendkívül igénytelen állat, és mint már említettem, beéri a leggyéresebb, legegyszerűbb táplálékkal. Ebben a részben az az előrevetített ítélet, hogy a szárazság olyan mértékű lesz az országban, hogy még egy fűszál sem fog teremni. A szárazság, az eső hiánya mindig az átok jele a Bibliában. (5Móz 28,24) Korábban már megtapasztalták ezt az emberek Izraelben a bálványimádás miatt, Akháb és Jézabel idejében. Az emberek bűne miatti ítélet az állatokat sem kímélte. (1Kir 18,5)

Jób könyvében egy érdekes kijelentést olvashatunk a vadszamarral kapcsolatosan:

„És értelmessé teheti a bolond embert is, és emberré szülheti a vadszamar csikóját is.” (Jób 11,12)

Ha idealista módon szemléljük az Igét, akkor ez megtörténhet. A világtörténelemben – ha nem is teljesen így, de hasonló módon – egyszer már meg is történt, méghozzá a történelem egyik legismertebb királyával, Nabukodonozor királlyal. Erről ad tudósítást Dániel próféta könyve:

„Abban az órában betelék a beszéd Nabukodonozoron: és az emberek közül kivettették, és fűvet evék, mint az ökrök, és égi harmattal öntöztették az ő teste, mígnem szőre megnöve, mint a saskeselyű tolla, és körmei, mint a madarakéi.” (Dán 4,30)

Kicsit később részletesebben is olvashatunk erről az isteni beavatkozásról:

„És az emberek fiai közül kivettették, és az ő szíve olyanná lőn, mint a barmoké; és a vadszamarakkal lőn az ő lakása, és fűvel etették őt, mint az ökröket, és teste égi harmattal öntöztetett” (Dán 5,21)

Jób szerint ez valósággal meg tud történni. A Biblia nem állítja azt, hogy a király megbetegedett volna, hanem azt, hogy kétséget kizárva barommá vált.⁵³ Azok az állati ismérvek jelentkeztek rajta, melyeket már az előzőekben felsoroltam.⁵⁴ Ugyanakkor ez egy ítélet volt, tanulságul minden földi király, de közember számára is, hogy tanulja meg azt, hogy minden földi áldás, hatalom az Úré, Ő annak a forrása, és az embereknek adott hatalom csak származtatott hatalom, mely azért adatik, hogy az Isten akarata meg tudjon a földön és

⁵² יָרוֹק *járok* jelentése: fű, zöld fű P. K. H.-M. Sz.

⁵³ A héber szövegben חֵיָהּ *hévá*: állat, az állatok általános megnevezése szerepel P. K. H.-M. Sz.

⁵⁴ Ami Nabukodonozor királlyal történt, azt a jelenséget az orvostudomány ismeri. Egyfajta örültség ez, amikor az ember állatnak képzei magát. A tünetek jellegzetesek: az áldozat szabadban kóborol, fűvel és vízzel táplálkozik. *Kézikönyv a Bibliához*, Lilliput kiadó, Budapest 1986. 432.old.

az emberek között valósulni.⁵⁵ A király egy teljes metamorfózison ment keresztül kívül-belül, olyannyira, hogy képessé vált a királyi ételek után a leghitványabb étel, a fű fogyasztására. Előfordulhat hívő ember életében is az, hogy mikor önteltté válik, az Úr leküldi egy ilyen „baromi”, mély szintre, ahol csak a megaláztatások várnak rá mindaddig, míg az ember föleszmél, és már nem magának, hanem az Istennek tulajdonítja azokat az érdemeket, melyeket már elért. Őszintén bevallva, mikor az emberen rajta van ez a fenyíték, azt nem áldásként éli meg, de mégis formálódik közben, mely végül sok hálaadást szerez. (Zsid 12,11) Ezek után egyáltalán nem csoda, hogy Nabukodonozor Istent dicsőítő „pogány” királlyá vált.

Érdemes még megemlíteni a vadszamárról, hogy Jób idejében, körülbelül négy-öt ezer évvel ezelőtt, a vadon befogott vadszamarakat igavonásra, teherhordásra és elvétele még közlekedésre is használták. Fennmaradt ábrázolások szerint szájkosarat erősítettek rájuk. Befogásuk, szelídítésük nem csekély munkával, vesződséggel járt, ugyanis rendkívül csökönyös állatok lévén nem tűrték a fenyítéket. (Jób 39,10) Ha mégis sikerült őket betörni, akkor ezeket az egyedeket a kor kezdetleges harcászataiban alkalmazták: párosával harci szekerek elé kötötték őket. Fogságban nem szaporodtak jól, ezért a vadonból kellett folyamatos utánpótlást biztosítani.⁵⁶

A bivaly

Az Úr szájából a következő kérdés így hangzott:

„Akar-é szolgálni néked a bölény? Avagy meghál-é a te jászolodnál?

Oda kötheted a bölényt a barázdához kötelénél fogva? Vajon boronálja-é a völgyeket utánad?

Bízhatol-é benne, mivelhogy nagy az ereje, és munkádat hagyhatod-é reá?

Hiszed-é róla, hogy vetésedet behordja, és szérűdre betakarítja?” (Jób 39,12–15)

Az itt szereplő héber kifejezés a **בֶּלְעָם** *rőém* szó, melynek jelentése: bivaly, ökör, vadökör. A Károli fordítású Bibliában ez sajnos rosszul szerepel, mert az a bivalyt vagy vadbivalyt bölénynek írja. Ez azért sem helytálló, mert a bölény testfelépítéséből adódóan is inkább a hideg éghajlati övet kedveli, Izrael területe pedig tudvalevő, hogy nem oda esik.⁵⁷

⁵⁵ Mészáros István: *Bibliai Állatelmélet*, (Ideiglenes jegyzet, SZPA 2008) 1.old.

⁵⁶ Uránia állatvilág *Emlősök*, Gondolat Kiadó, Budapest 1969 328.old.

⁵⁷ Jelen korunkban már csak Észak- Amerikában találhatók bölények.
Uránia állatvilág *Emlősök*, Gondolat Kiadó, Budapest 1969

Az IMIT Bibliában le se fordították ezt a kifejezést, egyszerűen meghagyták a *rőém* szót.

Jób idejében már honos volt a bivaly a Közel-Keleten. A bivaly a Bibliában az erő, a hatalom jelképe. Így láttatta a Seregek Ura is Bálámmal Izrael népét, midőn kijöttek Egyiptomból, mint akikkel az Úr van, akikért az Úr harcol:

„Isten hozta ki őket Égyiptomból, az ő ereje mint a vad bivalyé.” (4Móz 23,22)

Az Úr föltett Jóbnak egy kérdést, melyben már a válasz is benne van:

„Odakötheted a bölényt a barázdához kötelénél fogva? Vajon boronálja-e a völgyeket utánad?” (Jób 39,13)

Alapjában nyugodt állat, de ha feldühítik, rendkívül harcias, vad és dühös. Halálmegvető bátorsággal ront neki minden ragadozó állatnak. Ha az ember be akarja fogni, vagy el akarja üzni, akkor támadóvá válik, és szarvai segítségével általában ő kerül ki győztesen... Szarva félelmetes fegyver a fején. A Messiás szenvedéseit jelképesen olyan szellemi lények is okozták, kiknek marcangolása a bivaly szarvainak és az oroszlánnak a sebesítéséhez hasonlít.⁵⁸

„Ments meg engem az oroszlán torkából, és a bivalyok szarvai közül hallgass meg engem.” (Zsolt 22,22)

Az Igében azonban pozitív összefüggésben is olvashatunk a bivaly erejéről, hiszen maga Mózes ezzel az áldással bocsátotta útjára Efraim és Manassé nemzetségét:

„Tehenének első fajzása dicsőségére van; szarvai bivalyszarvak; népeket öklel azokkal mindenfelé a földnek széléig. És ezek Efraim tízezrei és Manassé ezrei.” (5Móz 33,17)

A honfoglalás idején ez az áldás be is teljesedett. (Józs 17,15–18) Képesek voltak egymagukban a kananeus népet, melynek vasszekerei voltak, legyőzni. Ez bepillantást ad a tekintélyből kimondott áldás működésére is, arra, hogy évek és évtizedek múlva is az áldás cselekvőerőt tudott fölszabadítani. Egyedül csak József fiainak kellett a honfoglalás során ilyen nehézségekkel megküzdeniük. Ezzel az erővel a föld széléig „ökleltek”, ugyanis az örökségük határa a Nyugati- vagy Nagy-tengernél volt.

Ha háború tört ki egy olyan területen, ahol honos a bivaly, az első számú áldozatok ezek a viszonylag nagy testű vadak voltak. Ezt történt Edom ítéletekor is, Isten büntetése sújtotta ezt az országot, és az Úr megjelentette azt, hogy ezeket az állatokat sem kíméli:

„Elhullnak a bivalyok is velök, [bárányokkal és bakokkal] és a tulkok a bikákkal, és megrészezedik földük vértől, és poruk borítva lesz kövérrel.” (Ézsa 34,7)

Ez gyakorlatilag azért is történhetett meg, mert teste otromba, járása testi adottsága

⁵⁸ Itt az Ige beszél Básán bikáiról is (Zsolt. 22,12). Básán közismert szarvasmarha-tenyésztő hely volt.

miatt nehézkes. Ennek következtében ha háború tört ki, ezek az állatok nehezen tudtak abból a térségből elmenekülni. Ma már a vadászat miatt teljesen kipusztultak a közel-keleti térségben.

A strucc

Most térjünk rá az Úr által fölített következő kérdésre:

*„Vigan leng a struccmadár szárnya: vajon az eszterág szárnya és tollazata-é az?
Hiszen a földön hagyja tojásait, és a porral költeti ki!
És elfeledi, hogy a láb eltiporhatja, és a mezei vad eltaposhatja azokat.
Fiaival oly keményen bánik, mintha nem is övéi volnának; ha fáradsága kárba vész,
nem bánja;
Mert Isten a bölcsességet elfeledtette vele, értelmet pedig nem adott néki.
De hogyha néki ereszkedik, kineveti a lovat és lovagját.” (Jób 39,16–18)*

Az igerész első sorát lehet pontosabban is fordítani, mert a magyar fordítás nem tökéletesen adja vissza az eredeti tartalmat: כָּנָף־רִנָּן נִעְלָסָה אֶם־אֶבְרָה חֲסִידָהּ וְנִצָּהּ *könap-rónánijm neelászáh im-evöráh hásijdáh vönócáh*: A szárnyas állat zajong, ujjong a szárnyával, az eszterág (gólya) szárnya ez? (Jób 39,16 a héber számozás szerint)⁵⁹ Ebben a szövegrészben a strucc szó (ami a héber יַעֲנָה *já'ánáh*) nem szerepel. Helyette a רִנָּן *renen* szó áll, ami szárnyas állatot jelent, de struccnak szokták fordítani.⁶⁰ Az egész Bibliában egyedül csak itt szerepel a *renen* szó. A következő igerészek viszont egyértelműen azt igazolják, hogy magáról a struccmadárról van szó. Mint már említettem, a héber szöveg külön szót használ a struccmadárra (יַעֲנָה *já'ánáh*). Ez a szó nyolcszor fordul elő a Bibliában. Leginkább olyan szövegekörnyezetben, ami egyfajta ítélet utáni állapotot tükröz. Például:

⁵⁹ רִנָּן *renen* zajongás, vigadás

כָּנָף *kánáp* szárny, madár, szárnyas állat, takaró

עָלָה *álas* örvendezni, ujjongani

אֶבְרָה *eböráh* szárny

חֲסִידָהּ *haszjidáh* gólya

נִצָּה *nosáh* szárny, begy

P. K. H.-M. Sz.

⁶⁰ A *renen* elsődleges jelentései: zajongás, vigadás, kiáltás P. K. H.-M. Sz.

Az angol King James fordításban *goodlynak* van fordítva, melynek jelentése: csinos, terjedelmes, kitűnő, Nagyszerű stb. Országgh László: *angol-magyar kéziszótár*; Akadémiai kiadó, Budapest 1957

Az IMIT Biblia is, és a Károli fordítás is struccmadárnak nevezi.

„Azért sakálok lakoznak ott baglyokkal, és struccmadárnak fiai lakoznak benne, és soha többé nem lakják azt, és nem lesznek lakosai nemzedékről nemzedékre.” (Jer 50,39)

Ez az állapot a történelmi Babilon ítélete utáni körülményekre lesz jellemző.

De hasonló állapotról ír Ézsaiás is Edom ítéletekor, ahol szintén ember számára lakhatatlan állapotok fognak uralkodni (Ézs 34,13). Mindebből az derül ki, hogy egy olyan állatról van szó, mely ezeket a pusztai, lakatlan helyeket kedveli. Maga a strucc a legerősebb madárfaj, mely a földön lakik. Repülésre képtelen, szárnyai erőteljesen visszafejlődtek. Az igei leírás meglehetősen pontos. A strucc nem a teljes sivatag lakója, hiszen itt nincs semmi ehető, hanem inkább a pusztaságokat kedveli (ezek az ún. fűsivatagok), mivel itt megtalálja azt a gyér növényzetet, ami kielégíti szükségeit. Jób valószínűleg ismerhette, ugyanis Szíriában, Arábiában és Észak-Afrikában az említett okok miatt meg tudott honosodni. Tápláléka elsődlegesen fűfélékből áll, de megeszi az alacsonyabb bokrok leveleit, magvakat, rovarokat, sőt más állatok ürülékét is. Olyan szívós állat, hogy sem a forró nap, sem a forró homok nem veri le lábairól.⁶¹ Az Ige azt állítja róla, hogy:

„De hogyha néki ereszkedik, kineveti a lovat és lovagját.” (Jób 39, 21)

Ez azért lehetséges, mert hosszú, erős lábai vannak, és combja egy hatalmas izomtömeg, amely képes arra, hogy ezt a nehéz testet mozgásba hozza. Ennek következtében futáskor akár négyméteres lépésekre és akár 50 km/óra sebesség elérésére is képes. Ha nincs tikkasztó meleg, akkor még a versenylovakkal is állja a versenyt. Ha felriasztják, és menekülnie kell, akkor akár másfél kilométert is képes megtenni egyhuzamban.⁶²

„Isten a bölcsességet elfeledtette vele, értelmet pedig nem adott néki.” (Jób 39, 20)

Ahogy az Ige is állítja, az intelligenciája és értelmi képessége valóban csekély. Ez párázás idején mutatkozik meg legjobban. A kakas két tojót választ ekkor. Az első tyúk gödröt kapar, ügyelvén arra, hogy vízközeli helyen legyen. Ebbe tíz-tizenöt tojást rak. Majd homokréteggel is befedi, hogy idegen tekintetek elől megóvjá (Jób 39,17). A tojó a költést a nap melegére bízta. Közben a kakas magára hagyja, nem törődik vele. Körülbelül hat hét múlva kelnek ki az első fiókák. Ha nincs a közelben ivóvíz, akkor a tojó elmegy és feltöri egy másik tyúk tojásait, és abból ad saját fiainak folyadékot, akik ezáltal életben tudnak maradni. Ilyet egyetlen másik madár sem csinál.

„Fiaival oly keményen bánik, mintha nem is övéi volnának; ha fáradsága kárba vész, nem bánja” (Jób 39,19)

A kicsik kénytelenek gyorsan fejlődni, hogy anyjukat követni tudják, számukra ez jelenti a legfőbb biztonságot. Az IMIT bibliafordítás szerint:

⁶¹ Alfréd Brehm *Állatok világa, 3.kötet*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest é.n. 40.old.

⁶² Alfréd Brehm *Állatok világa, 3.kötet*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest é.n. 40.old.

„hogy hiába a fáradalma, az nem a rettegése” (Jób 39,19)

Mikor kikelnek a fiókák, teljesen ki vannak szolgáltatva a körülményeknek. Mivel az anyjuk máshol csatangol, ők ki vannak téve a ragadozók, főként a hiénák támadásainak. De a teljes igazság azért az, hogy ha az anyaállat észreveszi a veszélyt, tüstént a kicsik védelmére siet. Ekkor az anyaállat támadásba megy át, és nem jó annak a ragadozónak a bőrében lenni, aki próbálkozott, ugyanis csőre és lába fegyver gyanánt is funkcionál.⁶³ Mózes törvénye értelmében tisztátalan állatnak számít, ezért fogyasztása tilos volt (3Móz 11,16; 5Móz 14,15).

A harcra felékesített ló

Elérkeztünk egy olyan témához, melyről igazán sokat lehetne írni, de a lehetőségek ebben a munkában jelentősen korlátozottak. Az ezzel az állattal kapcsolatos téma annyira gazdag, hogy akár egy önálló dolgozatot is meg lehetne tölteni vele. Az igevers szöveggörnyezetéből kiderül az, hogy az Úr nem a hétköznapi lóról beszél Jóbnak, hanem egy speciális fajtájáról, az ún. csatalóról. Ebben a munkában ezt szeretném bemutatni, néhány szó erejéig azonban kitérek magára a házi lóra is. Tehát a kérdés Jób felé így hangzott:

„Te adsz-é erőt a lónak, avagy a nyakát sörénnyel te ruházod-é fel?

Felugraszthatod-é, mint a sáskát? Tüsszögése dicső, félelmetes!

Lábai vermet ásnak, örvend erejének, a fegyver elé rohan.

Neveti a félelmet; nem remeg, nem fordul meg a fegyver elől;

Csörög rajta a tegez, ragyog a kopja és a dárda:

Tombolva, nyihogva kapálja a földet, és nem áll veszteg, ha trombita zeng.

A trombitaszóra nyerítéssel felel; messziről megneszeli az ütközetet, a vezérek lármáját és a csatazajt.” (Jób 39,22-28)

A ló héber elnevezése סִיָּה szusz. Ez az állat százharmincegyszer fordul elő a Szentírásban, a legkülönbözőbb összefüggésekben. A ló körülbelül ötezer éve háziállat. A Közel-Keleten mind az arab, mind a zsidó kultúrában a gazdagság szimbóluma volt. A lótartás a királyok és a nemesek kiváltsága volt, átlag izraelitának erre nem tellett. Viszont az Úr megtiltotta a királyoknak, hogy sok lovat tartsanak (5Móz 17,16), mindazáltal gyakran kísértésbe estek, és ezt a parancsot nem tudták betartani. Dávid királynak még sikerült a Hadadézer Cóba királya elleni háború után a zsákmányolt lovak inait elvagdalni (2Sám 8,4), és csak száz szekérbe valót tartott meg azok közül. Ez azért történhetett így, mert Dávid az Úr kegyelmében bízott, ahogy sok zsoltárában erről említést is tesz, például:

⁶³ Uránia állatvilág *Madarak*, Gondolat Kiadó, Budapest 1972 35.old.

„Ezek szerekben, amazok lovakban bíznak; mi pedig az Úrnak, a mi Istenünknek nevééről emlékezünk meg.” (Zsolt 20,8)

Később azonban az utána jövő királyok ebben a kísértésben már nem tudtak úgy megállni, mint ahogy az kívánatos lett volna. Salamon király erre talán a legékesebb példa.

„És Salamonnak volt negyvenezer szekérbe való ló az istállóiban, és tizenkétezer lovagja.” (1Kir 4,26)

Ezentúl még kereskedelmet is folytatott Egyiptommal, ahonnan:

„sereggel vették volt a lovakat megszabott áron” (1Kir 10,28).

Ennek ellenére az Úr bölcsességet adott neki, és mindazok, akik hozzá jöttek őt hallgatni

„azok néki ajándékot hoznak vala, ezüst és arany edényeket, öltözeteket, hadi szerszámokat, fűszerszámokat, lovakat, öszvéreket, esztendőnként” (1Kir 10,25).

Olyannyira megnövekedett a lóállomány, hogy külön erre a célra épített városokat, ún. szekérvárosokat, ahol istállók is nagy számban voltak (1Kir. 9,19). A lótartásra Salamon idejében külön kereskedelmi iparág is épült (1Kir 4,27-28). Egy kifejlett felnőtt állat napi szükséglete 5-8 kg széna és 3-5 kg zab. Nagy a vízigénye is: napi 15 és 50 liter között mozog. Bár állítják, hogy Salamon bukásának oka a többnejűség és az idegen istenek szolgálata volt, mindazáltal – talán – ez a fajta gazdagodás is, mely szemben állt Isten törvényével, hozzájárulhatott a bukásához.

Jóbbhoz visszatérve vizsgáljuk meg kicsit közelebbről azt, amit az Úr mondott neki a harci paripáról. Azokat az állításokat, amiket hallott, nagy valószínűséggel akkor hallotta először. Ugyanis az ő idejében még nem házasították a lovat, és ennek következtében a hadászatban sem használták. Erre utal az is, hogy Jób könyvének elején, ahol Jób gazdagságáról olvasunk, a ló mint haszonállat még említve sincs.

„És vala az ő marhája: hétezer juh, háromezer teve és ötszáz igabarom és ötszáz számár; cselédje is igen sok vala, és ez a férfiú nagyobb vala keletnek minden fiánál.” (Jób 1,3)

Az a kérdés, hogy *„te adsz-e erőt a lónak”*, vagy a harci ló jellemzése: *„csörög rajta a tegez, ragyog a kopja és a dárda”* Jób számára inkább prófécia, kijelentés lehetett, mint közeli tapasztalat. Ezen állításomat a következőképpen tudom bizonyítani: Történetek állításai szerint az emberi fejlődés menetét radikálisan átalakította a ló mint haszonállat, mint munkaeszköz vagy mint stratégiai fegyver. A ló előbb harcokcsival száguldó új csodafegyver, majd később lovassal a hátán országokat megdöntő és birodalmakat létrehozó teremtő erő volt. A ló segítségével a napi 50-60 km távolság is eredményesen és viszonylag gyorsan legyőzhetővé vált. A ló megszelídítését célzó erőfeszítések a mai ismereteink szerint az i. e.

negyedik évezredre tehetők.⁶⁴ Közel-Keleten i. e. kétezer körül kezdték meg a lovat fegyverként alkalmazni. A lovak megjelenése előtt a szamarakat fogták be a harci kocsik elé. A vadszamar szerepe a ló megjelenésével kezdett háttérbe szorulni. A szelídített ló által gyorsabb, egyben erőteljesebb is lett a harcmodor. Viszont a harci szekérrel való harc lényegesen egyszerűbb volt, mint az egyéni lovas harcmodor.⁶⁵ A Bibliában ló vontatta harci szekérről először az egyiptomi kivonulásnál olvashatunk:

„És vőn hatszáz válogatott szekeret és Egyiptom minden egyéb szekerét és hárman-hárman valának mindeniken.” (2Móz. 14,7)⁶⁶

Később a Józsué korabeli honfoglaláskor Izrael fiainak szembesülniük kellett azzal, hogy a kananeus népeknek vasszekerei vannak. Józsuénak a hit beszédét kellett szólnia a József házának, hogy győzni fog, övé lesz az örökség, mivel tudták azt, hogy a ló vontatta szekér milyen harcászati előnyt jelent:

„Szóla pedig Józsué a József házának, Efraimnak és Manassénak, mondván: Sok nép vagy te és nagy erőd van néked, nem lesz néked csak egy sors szerint való részed;

Mert hegyed lesz néked. Ha erdő az, úgy irtsd ki azt, és annak szélei is a tieid lesznek; mert kiűzöd a Kananeust, noha vasszekere van néki, s noha erős az.”

(Józs 17,17-18)

A honfoglalás során annak a problémája, hogy az ellenség mindig erősebb volt a harci szekerei által, mint maguk az Izraeliták, a hitet és az Úrban való bizodalmat kellett erősítenie. Ha ez a hit megvolt, mindig győzni tudtak Izrael fiai, noha nekik ez idő tájt még nem voltak ilyen eszközeik. Először Sámuel próféta tesz említést ezekről az eszközökről, mikor a fejedelmet kérő népnek felsorolja a király kiváltságait:

„Ezredesekké teendi őket, és hadnagyokká ötven ember felett; velök szántatja meg barázdáit, és velök végezteti aratását, készítteti hadi szerszámaikat és harci szekereihez az eszközöket.” (1Sám 8,12)

Teljes értékű hadászati eszközként a ló vontatta szekér és maga a lovassági harcmodor Dávid király uralkodásának késői korszakában honosodott meg Izraelben (2Sám 15,1).

„Csörög rajta a tegez, ragyog a kopja és a dárda...” (Jób 39,26)

A kopja elhelyezése kérdéses, nem lehet biztosan tudni, hol hordták a lovasok, csak feltételezések léteznek, hogy magára a lóra volt felerősítve.⁶⁷

⁶⁴ Ásatások bizonyították, hogy először az Ural térségében találtak lócsontokat, és emellett lócsontból készült tárgyak is előkerültek. Ezek a lovak már minden bizonnyal háziasított példányok voltak.

Nagy Kálmán *A honfoglalás hadtörténete*, Szabadtér Kiadó, Budapest 1998 42.old.

⁶⁵ Nagy Kálmán *A honfoglalás hadtörténete*, Szabadtér Kiadó, Budapest 1998 41.old.

⁶⁶ רֶכֶב *rekeb* jelentései: szekér, harci szekér P. K. H.-M. Sz.

⁶⁷ Nagy Kálmán *A honfoglalás hadtörténete*, Szabadtér Kiadó, Budapest 1998 57.old.

A harci ló, minként a harcos is, szereti a kürtszót, a trombita harsogását. (Jób 39,27–28) Valóban örvendve kapál első lábaival, ha a versenyre vagy csatára hívó jeladás felharsan. Ezeket a hangokat épp úgy érti, mint minden más hangot. Nála ez valószínűsíthetően bátorságával vagy a félelmével áll kapcsolatban. Legfőbb öröme a futás, mert benne van az ősi kóborló ösztön. A csatában megharapja az ellenfél lovát, lovasát, mintha ő is részt venne a harcban. Nem fél a sebektől, sőt orvosi gyógykezelésnek is bátran veti magát alá.⁶⁸

Az ölyv

A következő kérdés a Károli fordítás szerint így hangzik:

„A te értelmed miatt van-é, hogy az ölyv repül, és kiterjeszti szárnyait dél felé?”
(Jób 39,29)

Az eredeti héber nyelvben a **נָס** *nés* szó szerepel, melyet nem igazán lehet egyértelműen lefordítani.⁶⁹ Nézzünk meg most egy-két magyar viszonylatban ismertebb bibliafordítást, hogy azokban hogyan szerepel. A *nés* szót az IMIT Biblia karvalynak fordítja. A Kálvin János Kiadó gondozásában megjelent új fordítású református Biblia a Károliéhoz hasonlóan ölyvnek fordítja.⁷⁰ A Szent István Társulat által fordított katolikus Biblia sólyomnak fordítja.⁷¹ Az angol King James-változat pedig héjának fordítja a *nés* szót.⁷²

Nehéz volt a választás, de alapos tanulmányozás után meglepő következtetést lehet levonni: ezek a ragadozó madarak ugyan küllemükben különböznek egymástól, de az életmódjuk sok mindenben megegyezik. Mivel a dolgozat keretei csak egy madár elemzésére adnak lehetőséget, ezért én a közismertebb Károli-fordítást választottam (melyben a *nés* szó ölyvként szerepel), hiszen ez a leginkább közismert fordítás.

A héber *nés* szó mindössze háromszor fordul elő a Bibliában az ölyvvel kapcsolatban: kétszer a tisztátalan állatok listájában (3Móz 11,16; 5Móz 14,15), és egyszer a Jób könyvében mindössze egy mondat erejéig (Jób 39,29).

Ez után a bevezető után rátérek röviden magára a ragadozó madárra. Kinézetre

⁶⁸ Alfréd Brehm *Állatok világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 807.old.

⁶⁹ Egyes madárnevek fordítása komoly nehézségekbe ütközik, mivel a bibliafordítóknak ebben az esetben a szövegösszefüggés sem segíthet. Ez az oka a különböző bibliafordítások közötti eltéréseknek. *Kézikönyv a Bibliához*, Lilliput Könyvkiadó, Budapest 1992 176.old

⁷⁰ *Biblia*, Kálvin János Kiadó, Budapest 1992

⁷¹ *Biblia*, Szent István Társulat, Apostoli Szentszék Kiadó, Budapest 1979

⁷² King James Holy Bible American Bible Society é.n.

hasonlatos a sashoz. Szinte az egész földön elterjedt. Szárnyai hosszúak, szélesek, melyek fesztávja eléri a másfél métert. Vándormadár, a hideg beköszöntével délre, a melegebb égtáj irányába költözik. Talán erre akart az Úr célozni, mikor azt mondta:

„kiterjeszti szárnyait dél felé”. (Jób 39,29)

Leszállás előtt akár fél órán keresztül is köröz az adott hely fölött. Röpte lassú, könnyed, zajtalan és hosszú szakaszon vitorlázó. Fészekrabló, kártékony madár, mivel a kacsá vagy más madár tojásait kiissza. Kis énekesmadarakra is vadászik. De igen hasznos tulajdonsága az, hogy a viperát is pusztítja.⁷³ Mózes 3. és 5. könyve alapján tisztátalan állat.

„A szárnyas állatok közül pedig ezeket utáljátok: meg ne egyétek, utálatosak ezek: ...

A strucz, a bagoly, a kakuk és a karvaly (nés) az ő nemével...” (3Móz 11,13; 11,16)

Annak, hogy tisztátalannak nyilvánítottak, az is oka lehet, hogy az itt felsorolt állatok, madarak többsége a dögöt is megeszi. A természettudósok csak a 19. század vége felé kezdték felismerni, hogy egyes állatok, madarak veszélyes betegségek kórokozóit hordozzák magukban.⁷⁴ Az Úr ezek által a tiltások által is az ő népének az egészségét kívánta megőrizni. A 21. században is nagyon sok betegség abból ered, hogy az emberek figyelmen kívül hagyják ezeket az előírásokat.

A sas

A következő kérdése az Úrnak így hangzott:

„A te rendelésedre száll-é fent a sas, és rakja-é fészket a magasban?

A kősziklán lakik és tanyázik, a sziklák párkányain és bérctetőkön.

Onnét kémlel ennivaló után, messzire ellátnak szemei.

Fiai vért szívnak, és ahol dög van, mindjárt ott terem.”

(Jób 39,30-33)

A héber szövegben a נֶשֶׁר *neser* szó szerepel, melynek jelentése: sas.⁷⁵ Az új szövetségi görög szövegben az αἶτος *aetosz* szó található, ami szintén sást jelent. A magyar Károli-fordításban egyik helyen ez a szó sasnak, míg van olyan rész, ahol a saskeselyűnek van fordítva.⁷⁶ Ha nagyon szigorúan nézzük, akkor ez nem mindegy, ugyanis e két madár

⁷³ Alfréd Brehm *Állatok világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 245.old.

⁷⁴ Kézikönyv a Bibliához, Lilliput Könyvkiadó, Budapest 1992 176.old.

⁷⁵ P. K. H.-M. Sz.

⁷⁶ Még olyan nagyon ismert igékben is, mint a 2Sám 1,23, vagy az Ézs 40,31, vagy a Luk 17,37, is a saskeselyű

természete nagyban eltér egymástól. Míg például a sasmadár élve elfogott állatokkal táplálkozik, és csak akkor fogyaszt döghúst, ha nincs más elérhető táplálék (ami nagyon ritkán fordul elő), addig a saskeselyű kizárólag döghúst eszik. Mivel az Úr Jóbnak a sasmadárral példálózott, ezért én is ezt a témát járom körül. A kérdés kapcsán, hogy a *neser* szót minek lehetne fordítani, egy biztos pont van, mégpedig az, hogy az IMIT Biblia ezt a szót mindenütt sasként adja vissza. Maga a *neser* szó huszonhatszor fordul elő a Bibliában különböző összefüggésekben, de sok esetben szimbolikus értelemben jelenik meg.⁷⁷ Nagy a valószínűsége annak, hogy a Biblia a szirti sasra utal, ugyanis ez a föld legismertebb és legelterjedtebb sasfaja, valamint azok a tulajdonságok, melyeket az Úr Jóbnak mond, leginkább a szirti sasra jellemzőek. Az egyik legszembetűnőbb tulajdonsága, hogy a szárnyainak a fesztávolsága akár a két métert is elérheti.⁷⁸

Erre utalt Mózes is, mikor az Úr védelmét egy nagy sasmadárhoz hasonlítja:

„Mint a fészken felrebbenő sas, fiai felett lebeg, kiterjeszti felettök szárnyait, felveszi őket, és tollain emeli őket.” (5Móz 32,11)

Egy sasmanának kettő, de maximum három fiókája lehet. A szárnykiterjesztésre általában akkor kerül sor, mikor a sas tanítja a kicsinyeit az önálló repülésre. Izrael népét is, mikor kijött Egyiptomból, az Úr elkezdte tanítani a szabad életre, hisz rabszolgák voltak, el voltak nyomva, ezért is inkább a filiszteusok földje felé vitte őket. Később az Amálek elleni csatában és más hadjáratban az Úr fokozatosan vezette be őket a küzdelmekbe, míg a Józsué korabeli honfoglaláskor már egyre sűrűbben engedte őket az Úr egyedül, a saját hitükre támaszkodva harcolni. De addig, míg a hitük a rabszolga múlt miatt elnyomott állapotban volt, az Úr sasszárnyának a védelmében éltek, az alatt harcoltak.⁷⁹

Dávid, mikor siratta Saul és Jonathánt, ezekkel a szavakkal jellemezte őket:

„Saul és Jonathánt, a kik egymást szerették és kedvelték míg éltek, a halál sem szakította el; a saskeselyűknél gyorsabbak és az oroszlánoknál erősebbek valának.”

(2Sám 1,23)⁸⁰

Miért is mondhatta ezt? Dávid valószínűleg jól ismerte a sasmadár életét. Menekülései alatt megfigyelte ennek a különös madárnak az életmódját, vadászatát. Ugyanis gyorsaságának a

szerepel a sasmadár helyett.

Szent Biblia. Ford.: Károli Gáspár, Magyar Bibliatársulat, Budapest 1999.

⁷⁷ Például: „De adaték az asszonynak két nagy sasszárny, hogy a kígyó elől elrepüljön a pusztába az ő helyére, hogy tápláltassék ott ideig, időig, és az időnek feléig.” (Jel. 12,14) Ez a rész is tele van szimbólumokkal. Az idők végéről ad kijelentést, az ún. nagy nyomorúság, Izrael és a Sátán konfliktusának idejéről.

Németh Sándor *Eszkatológia* (Ideiglenes jegyzet, SZPA 2005) 58.old.

⁷⁸ Alfréd Brehm *Állatok világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 231.old.

⁷⁹ Ez a Bibliában felhő, és tűzoszlopként manifesztálódott.

⁸⁰ Itt is a *neser* sas szó szerepel a saskeselyű eredetijeként

vadászatkor veszi a legnagyobb hasznát. Eközben a nagy magasságban keringő sas főként mozgó célpontokat pásztáz, és ha zsákmányt vesz észre, először csavar alakban ereszkedik le, hogy a kiszemelt áldozatát jobban szemügyre vehesse, majd hirtelen összekapja szárnyait, előre nyújtott lábbal szétterpesztett karmokkal, hallható suhogással ferdén zuhan a megtámadott, ám a gyorsaság miatt fölcsupdálni képtelen áldozatra, majd összes körmét belevágja zsákmánya testébe, és elrepül vele.⁸¹ Ennek fényében kiderül Saulról egy olyan tulajdonsága, ami negatív életpályája mellett eltörpül, nevezetesen, hogy erős, gyors, taktikus, egyszóval kiváló katona lehetett. Ebből a szempontból talán jobban érthető az, hogy miért őt választotta az Úr Izrael királyának. Háborúban a gyorsaság, az erő a legfontosabb. Mivel kenet is volt rajta, ez a tulajdonsága valószínűleg hatványozottabban érvényesült.

Visszakanyarodva az Úrnak Jóhhoz intézett szavaihoz. Az Úr adhatta a sasmadárnak azt a bölcsességet, hogy a magasba építse a fészket. Leggyakrabban több ezer méter magas, megmászhatatlan sziklapárkányra vagy hozzáférhetetlen kiugró sziklaszirtre építi fészket (Jer 49,16), melyet hosszú évekig használ. Egyes vidékeken, ahol nincsenek ilyen magas hegyek, ott magas fák koronáin fészkel. Ezt támasztja alá Ezékiel próféta is a példázatában, mikor a libanoni cédrus tetejét elfoglaló nagy sasmadárral kapcsolatban mond prófeciát:

„És mondjad: Így szól az Úr Isten: A nagyszárnyú nagy saskeselyű, melynek hosszú csapótollai valának, s mely rakva vala különféle színű tollakkal, jöve a Libanonra, és elfoglalá a cédrusfa tetejét.” (Ezék 17,3)⁸²

A fészek építése hatalmas erőfeszítést igényel, mivel karvastagságú ágakból épül föl. Ezt olyan nagyra építi, hogy az átmérője eléri a két métert is. Érdemes megemlíteni még, hogy a madár szeme nagy és sötét, vészjósló pillantású, kifejeződésre jut benne az állat vérszomjúsága, ragadozói vakmerősége és bátorsága. A vadászterülete legalább száz négyzetkilométer, amit naponta berepül. Rendkívüli magasságba száll fel, mivel csak így tudja ezt a hatalmas területet belátni⁸³ (Abd 1,4). Ebben az igében a kevély szívű emberről szól a próféta, aki ha a büszkeségtől még olyan magasba is emelkedne, mint a sasmadár, onnan is lehozná az Úr.

A sas a megújulásnak is a jelképe a Bibliában. Az Ige a következőt írja erről:

„Aki jóval tölti be a te ékességedet, és megújul a te ifjúságod, mint a sasé.”
(Zsolt 103,5)

⁸¹ Alfréd Brehm *Állatok világa 3.kötet*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest é.n.283.old

⁸² Az „elfoglalá” szó helyén a לָקַח *lakah* szó szerepel, melynek jelentése: elvenni, birtokba venni stb.
P. K. H.-M. Sz.

A saskeselyű helyén itt is a *neser* szó szerepel.

⁸³ Uránia állatvilág *madarak*, Gondolat Kiadó, Budapest 1972 283.old.

A sasmadár megújulása a csőrével áll kapcsolatban.⁸⁴ Ugyanis ha a sas csőre túlságosan megnő, akkor ez akadályozza őt a vadászatban, elfogott áldozatának földarabolásában és elfogyasztásában. A sasnak a csőre vágószerszám is egyben. Ha nem törődne ezzel a túlnövésével, akkor valószínűleg rövid időn belül éhen halna. Mikor időnként túlnő a csőr, mivel amúgy is a kősziklén tanyázik, addig ütögeti a csőrét a sziklához, míg a túlnövés le nem kopik, és a csőr hegye újra éles nem lesz. Ekkor már gyorsabban, és hatékonyabban tudja az áldozatát feldarabolni, majd elfogyasztani. Így van a zsoltáros által leírt emberrel is. A 103. zsoltár tele van ígéretekkkel, áldásokkal. Mikor az ember látja azt, hogy Isten jó, betölti a szükségeit, és nem a bűnei szerint bánik vele, akkor a hívő ember azon fog igyekezni, hogy azokat a túlnőtt részeket, melyek akadályozták őt a táplálék vagyis az Ige felvételében, azokat mindig a Kősziklához, az Igéhez ütögesse. Ezek a túlnőtt részek lehetnek például az ego, a régi természet, a testi természet stb. Ezek mindig is akadályt képeznek abban, hogy a hívő ember Istennek tetsző életet éljen. Ezt támasztja alá Pál apostol is:

„Öldököljétek meg azért a ti földi tagjaitokat, paráznaságot, tisztátalanságot, bujaságot, gonosz kívánságot és a fősvényiséget, a mi bálványimádás...” (Kol 3,5)

Ha ezt megteszi a hívő (ez a sas számára is egy munkaigényes, hosszú és fájdalmas folyamat), akkor képessé válik a növekedésre, az Ige előtt való megalázkodásra, azaz táplálék felvételére, és mivel az Ige folyamatosan jön és táplál, ezért a hívő élet mindig növekedéseken, megújulásokon megy keresztül.

Az előző fejezetek kérdésözone, melyeken keresztül az Úr Jób az Isten ismeretére akarta tanítani, rávilágított néhány dologra. Röviden összefoglalva ezek a következők: Hol volt Jób, amikor Isten megteremtette a világot, magát a világosságot és a sötétséget, a szelet és az esőt, a pályájukon haladó csillagokat? Mit tud Jób a vadon élő állatokról, például az oroszlánról, a kőszáli kecskéről, a vadszamárról, a struccról, a lóról vagy a sasról? Vajon Jób alkotta-e ezeket az állatokat? Talán képes arra, hogy táplálja és megszeli őket? Talán Jób egyenlőnek tartja magát Istennel, mikor számadásra hívja Őt, és kétségbe vonja igazságosságát? Jób válasza egy megtört és önmagát Isten felé megadó ember válaszát tükrözi, ily módon ekkor fordult először Jób az Úrhoz:

„Ímé, én parányi vagyok, mit feleljek néked? Kezem a szájamra teszem.

Egyszer szóltam, de már nem szólok, avagy kétszer, de nem teszem többé!”

(Jób 39,37–38)⁸⁵

⁸⁴ Az eredeti szöveg is ezt támasztja alá: הַמְשִׁבִּיעַ בְּטוֹב עֵדִיךָ hamasöbbija vatón edőjéké, amit így is lehet fordítani: ki megalégedéssel tölti be a te szádat (csőrödet). P.K.: H–M. SZ.

⁸⁵ Az „én parányi vagyok” kifejezés a héber nyelvben a קָלִיל kálál szó megfelelője. Aminek a jelentése: csekélynek lenni, megvetettnek érezni magát, kevésre becsülni magát. Ez talán jobban visszaadja Jób

De úgy tűnik, ez még mindig nem volt elég, mert tovább folytatta az Úr⁸⁶ a forgószelel az állatvilág csodáinak bemutatását. A következő felsorolásban két olyan állatfajt említ meg a Jób könyve, melyeknek azonosítása és létezése körül nagyon sok nyitott kérdés van. Ebben a dolgozatban nincs arra lehetőség, hogy ezekre a kérdésekre választ találjak, hanem csak megemlítenék néhány kutatási eredményt úgy, hogy a kérdések könnyebben értelmezhetőek legyenek. Meg kell azonban jegyezni, hogy mindkét élőlény esetében igaz az a kijelentés, hogy:

„A titkok az Úréi, a mi Istenünkéi; a kinyilatkoztatott dolgok pedig a miénk és a mi fiainké mind örökké” (5 Móz 29,29)

A behemót

„Nézd csak a behemótot, a melyet én teremtettem, amiként téged is, fűvel él, mint az ökör!

Nézd csak az erejét az ő ágyékában, és az ő erősségét hasának izmaiban!

Kiegyenesíti farkát, mint valami cédrust, lágyékának inai egymásba fonódnak.

Csontjai ércsövek, lábszárjai, mint a vasrudak.

Az Isten alkotásainak remeke ez, az ő teremtetője adta meg néki fegyverét.

Mert fűvet teremnek számára a hegyek, és a mező minden vadja ott játszadozik.

Lótuszfák alatt heverész, a nádak és mocsarak búvóhelyein.

Befedezi őt a lótuszfák árnyéka, és körülveszik őt a folyami fűzfák.

Ha árad is a folyó, nem siet; bizton van, ha szájához a Jordán csapna is.

Megfoghatják-é őt szemei láttára, vagy átfúrhatják-é az orrát törökkel?!”

(Jób 40,10–19)

Az itt szereplő élőlény neve a héber szövegben a בְּהֵמוֹת böhémót.

A Pollák Kaim féle Héber-Magyar Szótár egyszerűen csak vízilónak fordítja (ugyanígy az IMIT Biblia is), de az angol magyarázó fordítás fölhívja a figyelmet arra, hogy ez lehet egy általunk teljesen ismeretlen állatfaj, talán valamilyen „szaurusz ős”, amely már kipusztult.⁸⁷ Ezt látszik alátámasztani számos tudományos kutató munka is. Ezek a kutatások,

megtört és alázatos állapotát Isten felé. P. K.: H–M. Sz.

⁸⁶ Aki Jóbbal szólt a forgószelel vagy viharból, az a יְהוָה jöhóváh: Úr, teremő Isten, aki magát שׂדָּדַי sáddáj azaz Mindenható Istenként mutatja be (Jób 39,35).

Hack Márta *Héber Exegézis*. SZPA, Budapest 2006.

⁸⁷ „Exact meaning unknown, perhaps an extinct dinosaur” *Biblia felfedező*, biblia program, Zsidó Miklós 2008 az angol szöveghez írt magyarázó jegyzet

elemzések megállapítják, hogy a behemót az Isten teremtséinek kezdete⁸⁸, tehát ez volt az első teremtetett állat a vízi állatok teremtésének napján, azaz az ötödik napon (1Móz 1,20–23). A bibliai beszámoló növényevő állatként mutatja be ezt a teremtményt, amelynek olyanok a csontjai, mint az ércsövek, lábszárai, mint a vasrudak, farka pedig, mint a cédrus. Ezt az állatot egyes kutatók a vízilóval azonosítják, más kutatók szerint azonban a leírás nem vonatkozhat a vízilóra. Stefan Drüeke teológus lelkész, aki behatóan foglalkozott a kérdéssel, azon a véleményen van, hogy a Jób könyvében a behemótról leírt jellegzetességek nem igazak egyetlen ma élő ismert állatra sem, igazak azonban egyes növényevő dinoszauruszokra.⁸⁹ Ilyen lehetett például a Brachiosaurusz vagy a Diplodokhusz. Ezeknek az állatoknak a farka valóban olyan vastag lehetett, mint egy cédrus. Hasonló véleményen van még Dr. Tóth Tibor informatikus professzor is, aki a következőket állítja a témával kapcsolatban:

„Érdemes megemlíteni, hogy a Biblia a Jób könyvének 40. és 41. fejezetében két olyan állatról is beszél, amelyeket Jóbnak ismernie kellett, ugyanakkor leírt tulajdonságaik alapján egyetlen ma élő állathoz sem hasonlíthatnak. A behemót nevű ismeretlen állat, amelyről kiderül, hogy növényevő, hatalmas izomzata van, „kiegyenesíti farkát, mint valami cédrust, lágyékának inai egymásba fonódnak, csontjai ércsövek, lábszárai mint a vasrudak” viszont szinte tökéletesen felidézi bennünk egy óriási, növényevő dinoszaurusz képét. A leviatán tulajdonságai (Jób 41), bár emlékeztetnek egyes tengeri ragadozó dinoszauruszokra és némiképp az óriási krokodilra is, titokzatos és félelmetes, ma már aligha azonosítható, kihalt állatra utalnak.”⁹⁰

Ezt kiegészítve az is állíthatjuk, hogy bizonyos jellegzetességek magára a vízilóra is ráillenek.⁹¹ Talán ezért is alakult ki ez a vita a behemót körül.

Térjünk ki az állat jellemzésére. A *böhémót* mint élőlény egyedül itt szerepel a teljes Szentírásban. Az Ige állítása szerint a Jordán vizében is élt ilyen élőlény (Jób 40,18). Előzőleg Egyiptomban, a Nílus alsó szakában élt, innen került Palesztinába és honosodott ott meg.⁹² Nagy testű állatról van szó, annyira, hogy elérheti akár a két tonnát is. A vízilovak nehezen megközelíthető, mocsaras őserdők sűrű bozotos vidékén élnek, és életük nagy részét a vízben vagy a víz alatt töltik (Jób 40,16–17). A napi táplálékszükségletük eléri az 50 kilogrammot,

⁸⁸ Szó szerint: הָאֵלֶּיךָ יְהוָה רֵאשִׁית דְּרִכֶּי־אֵל: hú résijt darókéj-él: Isten útjának az elsője

⁸⁹ Stefan Drüeke *Vissza a dinoszauruszok idejébe*, Evangéliumi Kiadó, Budapest 1997

⁹⁰ Dr. Tóth Tibor Teremtés és vízözön In: *Új Exodus*. XIII./3. Szám (2002), 72.old.

⁹¹ Ilyen igei utalásokra gondolok mint pl.: „fűvel él, mint az ökör!” (Jób 40,10)

„Lótuszfák alatt heverész, a nádak és mocsarak búvóhelyein.” (Jób 40,16)

„Befedezi őt a lótuszfák árnyéka, és körülveszik őt a folyami fűzfák.” (Jób 40,17)

’Ha árad is a folyó, nem siet; biztos van, ha szájához a Jordán csapna is.” (Jób 40,18)

⁹² Uránia állatvilág *Emlősök*, Gondolat Kiadó, Budapest 1969 352.old.

rettenetesen falánkok. Ha nincs elegendő táplálék a vízben, akkor éjjel keresgélnek a szárazon. Fűvet legelnek, de megdézsmálják a dinnyeültetvényeket is, a friss veteményesben komoly károkat okoznak (Jób 40,15). Az Úrnak Jób felé mindössze egyetlen kérdése volt:

„Megfoghatják-e őt szemei láttára, vagy átfúrhatják-e az orrát törökkel?!”

(Jób 40,19)

Ha a vízilórról van szó, akkor a válasz: igen. Körülményes ugyan, mert rendkívül félénk állat. Ennek ellenére vadászata – különösen a múlt században – nagyon jövedelmező volt.⁹³

A leviatán

A következő fejezetben (Jób 41) szereplő állat neve **לִוְיָתָן** *liwójátán*. Mint már említettem a behemótnál, a bibliakutatók előtt a leviatán szintén mind a mai napig egy ismeretlen élőlény, amelynek kinézetéről csak feltételezések vannak. Nézzünk meg néhány véleményt arról az állatról, melynek bemutatására a Biblia egy egész fejezetet szentel. Először egy akademikusok által összeállított véleménycsokrot idézek, akik többek között a következőket állítják: A leviatán egy óriási tengeri szörny, egyfajta tengeri állat, mely a föníciai, ugariti mitológiából került át a héber mitológiába. Az Ószövetség könyveiben csak költői szövegformában van jelen. A leviatán a tengerben élő ősatlat, ki föllázadt Isten ellen, de Isten szétzúzta a fejét, és eledelül adta a pusztai népnek (Zsolt 74,14). Az Ószövetség bemutatja még gyors tengeri kígyóként és sárkányként is (Jób 26,13; Ézsa 27,1). Ézsaiás prófétánál az Úr napján látomásban Isten legyőzi a leviatánt. A Biblia szerint ez lesz az Úr napjának a csúcspontja. A zsidó hagyományban az ötödik napon teremtette az Úr a leviatánt a nagy vízi állatokkal együtt. Az ún. keresztény hagyományban magát a Sátánt jelképezi.⁹⁴ A következőkben hívő, a Bibliát kutató emberek álláspontját mutatom be. Ők azon a véleményen vannak, hogy a héber *liwójátán* tekergőzöt jelent, és egy a tengerben élő kígyó vagy sárkány alakú élőlényre vonatkozik. A jellemzés szerint az állat igazi szörny: „fogai körül rettegés lakik”. Korábban ezt az állatot is megpróbálták azonosítani a krokodillal, de a leviatán egyes tulajdonságai a krokodilra egyáltalán nem illenek rá. A bibliai beszámoló szerint a leviatán:

„Felkavarja a mély vizet, mint a fazekat, a tengert olyanná teszi, mint a festékedény.

Maga után világos ösvényt hagy, azt hinné az ember, hogy a tenger megőszült.”

(Jób 41,31–32)

⁹³ Bőréből szíjat készítenek, húsa, zsírja táplálék, fejedelmi palotákban díszállatként is tartották. Alfréd Brehm *Állatok világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 827.old

⁹⁴ *Magyar Nagylexikon*, „Leviatán” szócikkből általam kiemelt részek, Nagylexikon kiadó, Budapest 2001

Ebből a leírásból az derül ki, hogy a leviatán egy nagyon nagy méretű állat, amely ha gyorsan tekereg, felkavarja a homokot, és így nagy területen felzavarja a mély vizet.

Még jobban kifejezi a leviatán rendkívüli voltát tűzokádó képessége:

„A szájából szövétnekek jönnek ki” (Jób 41,19)⁹⁵, ezáltal „lehelete meggyújtja a holt szenet, és szájából láng lövell elő”. (Jób 41,19)

Ezen Igék leírása szerint valamilyen tűzképző mechanizmus rejtőzik az állat szájüregében. Elméletileg tehát nem zárható ki, hogy létezett olyan tengeri kígyó, amelynek szájában ilyen lehetett.⁹⁶ Nagy valószínűség szerint Noé özönvize előtt élt. Ezt azért merem állítani, mert az embertől az özönvíz után minden állatnak félnie kellett (1Móz 9,2). Viszont a leviatánról azt mondja az Ige, hogy:

„Nincs e földön hozzá hasonló, amely úgy teremtett, hogy ne rettegjen.”
(Jób 41,33)⁹⁷

Szó szerint: עָשׂוּ לְבִי־יָחַת ású libölj-hát, azaz teremtett félelem nélkül (szabadon fordítva). Vagyis egy olyan állatról van szó, amely nem ismerte a félelmet, vagyis még az embertől sem rettegett. Noé után ez már nem lett volna lehetséges. Hogy mi történhetett vele, az nyitott kérdés. Ézsaiás próféta szerint egy leviatán a mai napig is él, kit az Úr egy napon meg fog semmisíteni:

„Ama napon meglátogatja az Úr kemény, nagy és erős kardjával Leviatánt, a futó kígyót, Leviatánt, a tekerő kígyót, és megöli a sárkányt, amely a tengerben van.”
(Ézsaiás 27,1)⁹⁸

A próféta ezt az ítéletet a halottak feltámadásának és Izrael helyreállításának idejére, „az utolsó idők” jövőbeli eseményei közé helyezi.

Derek Prince, aki nemzetközi viszonylatban is ismert bibliaanító volt, az Ő véleménye, látása szerint lezajlott már egy ítélet az ádami faj megteremtése előtt, és az Úr most újjáteremti a jelenleg is ismert világot, a szárazföldet és a tengereket. Szó szerint idézem:

„Az én fordításomban, a King Jamesben azt mondja az Ige, hogy bálnák és tengeri szörnyek a nagy mélységű vizekben mozognak. Úgy tűnik tehát, hogy a tengeri szörnyek világában egy új teremtés történt, és rá kell jönnünk, hogy kétség nélkül ebben az újjáteremtett Földben a víz, a tenger sokkal nagyobb szerepet játszik, mint az eredeti földben.

⁹⁵ A szövétnek szó a héberben a לָפִיד láppid, melynek jelentése láng, fákja P. K.: H–M. Sz.

⁹⁶ [http://www.hetek.hu/hit és értékek/200712/a leviatán nyomában](http://www.hetek.hu/hit-es-ertek/200712/a-leviatan-nyomaban) (letöltés ideje 2008.október.11.)

⁹⁷ Szó szerint: עָשׂוּ לְבִי־יָחַת ású libölj-hát teremtett a félelmen kívül

⁹⁸ Az itt szereplő héber szó a תַּנִּינִן tannijn nem csak sárkányt jelent, hanem cethal, kígyó, krokodil jelentéssel is bír. P. K.: H–M. Sz.

Nem vagyok biztos, hogy volt-e tenger az eredeti Földön, mert mikor Isten tervének csúcsára érünk a Jel 21-ben, nincs már tovább tenger. Tehát ez azt jelenti, hogy a tenger Istennél nem állandó létező, de az újjáteremtett Földön az 1Móz 1-ben nagy szerepet játszik, és ezért érdemes azt gondolni, hogy Isten újfajta élőlényeket hozott elő, melyek lakják a tengert. Van egy érdekes, figyelemreméltó dolog, hogy az egyik legelhanyagoltabb dolog ebben a leviatán. Néhányan nevetnek ezen csak, de egy egész fejezet a Jób könyvében a leviatánnak van szentelve, és egészen biztos vagyok benne, hogy van egy titok a tenger és a tengeri szörnyek körül, amit még nem tudunk. Én csak azért említem, hogy gondolkodjatok ezen.”⁹⁹

Az igében mindössze ötször szerepel a leviatán: kétszer itt a Jób könyvében (Jób 3,8; 41,1), kétszer a zsoltárokból (Zsolt 74,14; 104,26) és egyszer Ézsaiás prófétánál (Ézs 27,1). Ennek az élőlénynek a jellemzésével tulajdonképpen lezárul a Jób könyve, Jób teljesen elismeri Isten nagyságát, teremtményeinek különlegességét, és beismeri az Úr előtt azt, hogy:

„Megvallom azért, hogy nem értettem; csodadolgok ezek nékem, és fel nem foghatom.” (Jób 42,3)

Négy bölcs állat a Példabeszédek könyvében

Pár szót ejtenék magáról a Példabeszédek könyvről. A könyv eredeti címe:

מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה *mislej salmoh*: Salamon példabeszédei. A Példabeszédek könyvének azon része, amellyel itt foglalkozni szeretnék, az nem Salamon 'tollából' származik, hanem Agurnak, a Jáké fiának példázatai. Ezen rész állítása szerint ezek a mondások egyben prófécia is. (Péld 30,1)

Agur, (Lemuelhez hasonlóan) nem volt zsidó származású. Egyes állítások szerint teljesen ismeretlen személy, míg más kutatók állításai szerint az arab Massa törzs tagja volt, akik Izmaelnek, Ábrahám fiának a leszármazottai.¹⁰⁰ Bölcsességét Agur a társadalmi élet és a természet megfigyeléséből merítette, és feltehetően ez őt alázatosságra tanította. (30,2-3)

Négy apró állatot említ itt meg Agur, melyek bölcssek, elmések:

„E négy apró állata van a földnek, a melyek bölcssek, elmések:

A hangyák erőtlen nép, mégis megkeresik nyárban a magok eledelét;

A marmoták nem hatalmas nép, mégis kősziklán csinálják az ő házokat;

Királyuk nincs a sáskáknak, mindazáltal mindnyájan szép renddel mennek ki;

A pókot kézzel megfoghatod, mégis ott van a királyok palotáiban.” (Péld 30,24-28)

⁹⁹ Derek Prince: *Szellemi konfliktus*, élőszóban elhangzott előadásának jegyzetéből idéztem, Budapest 1985

¹⁰⁰ Szöllősi Tibor: *Bevezetés az Ószövetségbe*, (Ideiglenes jegyzet, SZPA 1998)

Az itt szereplő 'bölc's' kifejezés a héber szövegben: חָכָם *hákám*, aminek a jelentése: bölc's, tanult, ügyes. Tehát a Biblia ezeket az állatokat ebbe a kategóriába sorolja. Vizsgáljuk meg most őket egyenként!

A hangyák

Az előbb idézett Igéhez még egy Igét kapcsolunk:

*„Eredj a hangyához, te rest, nézd meg az ő útait, és légy bölc's!
A kinek nincs vezére, igazgatója, vagy ura,
Nyárban szerzi meg az ő kenyerét, aratáskor gyűjti eledelét.” (Péld 6,6-8)*

A hangya mint állat az egész Bibliában mindössze kétszer fordul elő, mégpedig csak itt, a Példabeszédek könyvében. Egyes számban a Péld 6,6-ban a héber נִמְלֵךְ *nömalah*: hangya, a Péld 30,25-ben többes számban נִמְלִימִן *nömálijm*: hangyák. Salamon azt mondja, hogy a hangya útjainak¹⁰¹ tanulmányozása által bölc'sességhez juthatunk. A hangyáknak „nincs vezére, igazgatója, vagy ura” (6,7), ennek ellenére mindegyik tudja a feladatát, képes a társadalmi életét megszervezni. Ez a természetben valóban így is van. A hangyák legfőbb erénye a szorgalmas munka. Ez az, amit az ember elsődlegesen megtanulhat tőlük: a munka szeretete és a céltudatosság. A szorgalmas munkájukkal a még nem ismert jövőnek élnek. Ez bölc's hozzáállás az élethez. Pál apostol is erre sarkallta a tanítványokat, hogy ne csak a mának gyűjtsenek, hanem a jövőnek, ami a végcél: az örök élet. (1Tim 6,19)

A hangyák magukért, a társaikért és a közért is dolgoznak. Nézzük meg, hogyan is történik mindez! Mivel államszervezetben élnek, az egyetlen motiváció náluk a jövő biztosítása a jelenben. Ez egymás kölcsönös segítésén, a közjó feltétlen elismerésén és a mintaszerű fegyelmen alapszik. Ha egy társadalomban vagy közösségben, netán családban az emberek ilyen motivációval bírnának, több mint valószínű, hogy az a közösség látványosan épülne, gyarapodna. Nos, a hangyatársadalomban ez így is történik. A feladatokat egymás között felosztják. A hangyatársadalom háromfajta egyedből tevődik össze: a dolgozókból, a katonákból és a királynőből. Először nézzük a királynő szerepét! Egyetlen feladata a peték termelése, ő semmi mással nem foglaltos. Vannak továbbá dolgozók is a közösségen belül. A dolgozók építik és tartják karban a fészket (bolyt), nevelik az ivadékokat. Ennek

¹⁰¹ Az itt szereplő héber szó a magyarnál sokkal beszédesebb: דֶּרֶךְ *derek*: út, mód, életmód, magaviselet
P.K.: H–M. SZ.

következtében a boly évről évre kívül-belül gyarapodik. Az idős állatok kívül, a fiatal állatok belül dolgoznak a fészken. Feladatuk még a takarítás is. Igen fejlett a tisztaságérzékük. Vannak táplálékszerző munkások is, az ő szerepük nagyon fontos, hiszen ők biztosítják az élelmiszer-ellátást az egész közösségnek. A hangyák ebből a szempontból is az egymás iránti odafigyelés, törődés mintapéldányai. Ha valamelyik munkás kívül nagy falatra lel, és nem képes egyedül cipelni, akkor heves mozgással fölkelte társai figyelmét. Rövidesen több állat sereglik oda, és együttesen cipelik el vagy darabolják föl a zsákmányt, és viszik a bolyba. Ugyanilyen készségesnek mutatkoznak akkor is, ha a társuk külső harcban megsérül vagy elfárad (mert ilyen is van), nem hagyják ott, hanem képesek hosszú távolságon keresztül a hátukon hordozni, míg vissza nem érnek vele a bolyba.¹⁰²

Ennek fényében lehet könnyebben megérteni azt amit Pál apostol mond arról, hogy hogyan kell a szenteknek egymáshoz viszonyulni egy adott közösségen belül:

„Egymás terhét hordozzátok, és úgy töltsétek be a Krisztus törvényét.” (Gal 6,2)¹⁰³

Egy közösségben levő tagok ha így állnak az Úr munkájához és egymáshoz is, az tudja erősíteni az összetartozás élményét.

Azután vannak őrálló katonák is. Ők az őrséget egymás között megszervezik. Ha például ellenség nyomul a fészekbe, azonnal riadóztatják a többieket, együttesen szállnak szembe a támadókkal, és igyekeznek őket elűzni. Erejük az összetartozásban van. Az Ige a hangyákat erőtlennek mondja¹⁰⁴ (Péld 30,25), azonban a természetben méretükhöz képest hatalmas területet képesek bejárni élelem után kutatva. Mindezt nyáron teszik, mert a nyár a béke, a téli hónapokra való gyűjtés ideje. Ebből is jól látszik az, hogy a hangyák a rovarvilág legintelligensebb állatai. Bölcsességük az előrelátásban rejlik. Tudják jól, hogy jönni fog a tél, és időben tartalékolnak a szűkösebb időszakra. Aztán mikor eljön a tél, a hideg, mélyen behúzódnak a bolyukba, és ott várják a tavaszt, a felmelegedést. Az élelem számukra az, amit nyáron gyűjtöttek. A hideg időtől azonban a boly kihűl. Tavasszal a boly fölmelegítése nagyon érdekesen történik. Szokták mondani, hogy még nem láttak napon sütkezéző hangyát. Nos, pedig ilyen is van. De ez is a közösségért, az élet újrakezdéséért történik. A hangya, mikor látszólag pihen, akkor is dolgozik. A következőképpen: a dolgozók 15-30 percet is elülnek a napon, hogy a testük fölmelegedjen, majd mikor ez megtörtént, berohannak a bolyba, és a hőt magukból kisugározzák. Nagy tömegben ez igen jelentős hőmérséklet-

¹⁰² Alfréd Brehm: *Az Állatok Világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 72.old.

¹⁰³ A teherhordásra használt görög szó itt a βασταζω *basztadzó*: felemel, kézbe vesz, visz, hordoz, cipel Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹⁰⁴ לֹא־זָרָא *ló-áz*: nem erős, nem szilárd P.K.: H-M. SZ.

emelkedést eredményez.¹⁰⁵

A Példabeszédek könyve tartalmaz egy fontos figyelmeztetést:

„*Oh te rest, meddig fekszel? mikor kelsz fel a te álmodból?*

Még egy kis álom, még egy kis szunnyadás, még egy kis kéz-összefonás, hogy pihenjek;

Így jó el, mint az útonjáró, a te szegénységed, és a te szűkölködésed, mint a paizsos férfiú!” (Péld 6,9-11)

Ez a rész is azt mutatja, hogy Salamon egyértelműen a lustaság ellen beszél, mikor a hangyával példálózik. Az Úr nem szereti a lustaságot. Az Ige véleménye erről a következő:

„*hogy ha valaki nem akar dolgozni, ne is egyék.*” (2Thesz 3,10)

Maga Jézus is a szorgalmas embert mintaként állítja elénk, akit az ő ura, mikor megjön, jutalomban fog részesíteni. (Mt 24,45) Néha nehéznek és rabszolgamunkának tűnik az, ha az ember szorgalmasan és következetesen dolgozik, ennek ellenére érdemes kitartani, ugyanis az Ige bátorít minket arra, hogy:

„*Minden munkából nyeresé g lesz*” (Péld 14,23)¹⁰⁶

Amint a hangyának sok ellensége van (harkály, vaddisznó),¹⁰⁷ úgy a szorgalmas embernek is lesznek irigyei, amikor látják az erőfeszítésének az eredményeit: a sikert és a gyarapodást.

A mormota (marmota)

A másik bölcs állat a mormota:

„*A marmoták nem hatalmas nép, mégis kősziklán csinálják az ő házokat.*”

(Péld 30,26)

Az itt szereplő héber kifejezés a שָׁפָן *sápán*. Az Igében magára az állatra vonatkozóan ez a szó négyszer fordul elő. Ennek a *sápán* szónak is vitatott a jelentése. A közismert Károli-Biblia itt mormotának fordítja, de ugyanezt a *sápán* szót máshol (pl. a 3Móz 11,5-ben) hőrcsögnek adja vissza. Az IMIT-féle Biblia hegyi nyúlnek fordítja. Az új fordítású református Bibliában szintén mormota, a King James-fordításban üregi nyúl szerepel e

¹⁰⁵ Alfréd Brehm: *Az Állatok Világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 72.old.

¹⁰⁶ Pontosabb fordításban: כָּל-עֵצָה *vökál-eseb*: minden munkából, minden keserűen szerzett kenyérből, minden fáradságos munkából (nyereség lesz). P.K.: H–M. SZ.

¹⁰⁷ A harkály fölcsipegeti a hangyákat, a vaddisznó széttúrja a bolyt.

helyen¹⁰⁸. A katolikus kiadás szirti borznak fordítja. Mindezek ellenére az Ige egy olyan állatról ír, mely a hegyek között él, és a sziklán vagy a sziklában építi a házát.¹⁰⁹ Sem a hörcsög, és különösen a nyúl nem építkezik sziklába. Ők a földbe lyukat ásnak, és abban rendezkednek be. Én megmaradnék a köztudatban szereplő mormotánál, ugyanis az Ige által leírt tulajdonságok erre az állatra messzemenően illenek.

Vizsgáljuk meg a mormotát, miért is tartja az Ige bölcsnek! Először is nem hatalmas nép. A természetben is kicsiny kolóniákban, családokban élnek. Ennek ellenére képesek az életüket úgy megszervezni, hogy az ellenségeiktől megvédelmezzék magukat. Maga a Szentírás beszél arról, hogy a kicsinység nem hátrány (jóllehet nagyon sok ember ezt így éli meg), hanem az Úr számára jó lehetőség arra, hogy nagyságát demonstrálja. A Bibliában ilyen volt Izrael is mint nép:

„Nem azért szeretett titeket az Úr, sem nem azért választott titeket, hogy minden népnél többen volnátok; mert ti minden népnél kevesebben vagytok.” (5Móz 7,7)

Vagy Dávid, akit meg sem hívtak Sámuel próféta érkeztekor, egyszerűen figyelembe sem vették. (1Sám 16,11) Mégis az Úr kenete által Izrael történelmének legsikeresebb királya lett. Ezen az isteni szemléleten az Újszövetség sem változtatott, mert

„A világ nemteleneit és megvetettjeit választotta ki magának az Isten, és semmiket, hogy a valamiket megsemmisítse” (1Kor. 1,28)

Természetesen ez nem azt jelent, hogy minekutána valakit elhív az Úr, annak ebben az állapotban kell maradnia.

Ezen tulajdonság („nem hatalmas nép”) még nem a bölcsesség jele, hanem egyfajta természetes állapot, melyet az Úr föl tud használni a maga céljainak megfelelően. Azonban az mindenképp bölcsesség, hogy a mormoták a kősziklára építkeznek. Azt fontos róluk tudni, hogy nagyon félénk, óvatos állatok. Ezért is építik a házukat járhatatlan hegyfalaktól körülvett területen. A céljuk ezzel az, hogy az ellenségeik elől védve, rejtve legyenek. Ezért is említi máshol a Biblia:

„A magas hegyek a vadkecskéknek, a sziklák hörcsögöknek menedéke”
(Zsolt. 104,18)

A mormota otthona kb. 1000–3200 méter közötti magasságban található. Építkezési szokásában az az üzenet, hogy ő a kősziklára épít. Jézus is az Újszövetségben a kősziklán való építkezésnek mondja azt, ha valaki az ő beszédét hallgatja és megcselekszi. Ez azért fontos, mert az emberi élet telis-tele van viharokkal, ellenben az a ház, mely Isten beszédére

¹⁰⁸ Az angol szó itt a *cony*: üregi nyúl, sziklaborz. Ország László *Angol-magyar kéziszlótár*; Akadémiai Kiadó, Budapest 1957

¹⁰⁹ בִּסְלֵעַ *basela*, szó szerint: sziklában. P.K.: H–M. SZ.

épül, megáll, nem dől össze.

„Valaki azért hallja én tőlem e beszédeket, és megcselekszi azokat, hasonlítom azt a bölcs emberhez, a ki a kősziklára építette az ő házát” (Mt 7,24)¹¹⁰

Vihar idején a sziklán épített házába menekül, míg elnyugszik kívül a háborgás. Az újszövetségi hívőknek is ezt a mintát kell követniük. A vihar a megpróbáltatás ideje. Ezeket csak a kősziklán való tartózkodással lehet épségben átvészelni. A kőszikla egy másik pozitív tulajdonsága, hogy akármilyen vihar is tombol kívül, nincsenek viharkárok. Nincs, ami összedőljön, nincs, amit a víz el tudna mosni. Egyszóval minden stabil. Mikor kitisztul az idő, és kisüt a nap, akkor a mormota szívesen ücsörög a sziklapárkányon, ahol is belátja az egész vidéket. Mikor táplálkozik, minden pillanatban körültekint, nem felejtkezik meg arról, hogy ellenségei (sas, sólyom, ember) bármikor megtámadhatják. Ez arra is tanítja az Igét olvasó embert, hogy a nyár, az áldás időszakában se hagyja el a biztonságot jelentő sziklaotthont, és ne felejtkezzen el az életére törő ellenségéről, hanem ahogyan a mormota is teszi, ebben az időben is körültekintő módon éljen.

Még annyit a mormotáról: téli álmat alszik. Ez az időszak eléggé hosszú, kb. 10 hónap. Mivel okos állat, ezért ő is tartalékol a téli időszakra. Már augusztusban kezdi a szájában behordani a szállására azt az anyagot (pl. fű), amivel könnyedén átvészeleli a telet. Rá is érvényes az a megállapítás, hogy nyáron gyűjt az eszes. (Péld 10,5) Téli álma előtt sok zsiradékot halmoz föl. Ezen időszak végére rendkívül lesoványodik.¹¹¹

Ez példa a hívő ember számára. Ugyanis lehetnek a hívő ember életében is hosszú, úgymond téli időszakok, amikor nincs kijelentés; bár a kősziklán él, ennek ellenére még sincs se szó, se felelet. Bár az Úr megadja a mindennapi kenyeret, az ellátást, védelmet, még is azok a nagy sorsdöntő kijelentések melyeknek áttörés az eredménye, arra várni kell. Ebben az időben csak az van, amit az ember nyáron összegyűjtött. Előfordulhat az, hogy szellemileg lesoványodik, de mégis képes végig kitartani a nyáron fölhalmozott tartalékai által.

A sáska

A következő megállapítás így hangzik:

„Királyuk nincs a sáskáknak, mindazáltal mindnyájan szép renddel mennek ki.”
(Péld 30,27)

¹¹⁰ Itt a bölcsesség a **φρονιμοω** *fronimó* ami gondolkodó, eszes embert jelent. Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹¹¹ Alfréd Brehm: *Az Állatok Világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 571-573.old.

Ez a harmadik bölcs állat a Példabeszédek könyvében. Az Ószövetségben az erre használt héber szó **אַרְבֶּבֶת** *aröbeh*, aminek a jelentése: sáska, tücsök. Ez a szó 21-szer szerepel a Biblia ószövetségi részében. Az Újszövetségben is föltűnik 4-szer az **ακρις** *akrisz* sáska szóval. A legfontosabb tulajdonsága a hódítás, az agresszivitás. Ebben rejlik ezeknek az állatoknak a bölcsessége.¹¹²

Az ókori népek reszkettek, féltek a sáskahad megjelenésétől. Ere példa Salamon imája is, amikor fölavatták az általa építtetett Templomot. Ekkor arra kérte az Urat:

„Éhség ha lesz e földön, ha döghalál, aszály, ragya, sáska, cserebogár; ha ellenség szállja meg kapuit; vagy más csapás és nyavalya jövénd reájok...” (1Kir 8,37) akkor szabadítsa meg az Úr őket ebből a csapásból. A Bibliában olvasható, hogy több esetben az Isten általi ítélet eszköze volt a sáska. (5Móz 28,38; Jóel 2,25; Ámosz 4,9 stb.)

A legismertebb történet az exodus idejében játszódik. A fáraó engedetlensége miatt az Úr sáskahadat bocsátott Egyiptom földjére. A sáskaraj kiterjedését a következő igevers is bizonyítja:

„És elborítá az egész föld színét, és a föld elsötétedék, és megemészte a földnek minden fűvét és a fának minden gyümölcsét, a mit a jégeső meghagyott vala, és semmi zöld sem marada a fán, sem a mezőnek fűvén egész Égyiptom földén” (2Móz 10,15)

Az ítélet ereje megtette a hatását, mert a fáraó kemény szíve először alázkodott meg igazán:

„Akkor a Faraó siette hívatni Mózeszt és Áront és monda: Vétkeztem az Úr ellen, a ti Istenetek ellen és ti ellenetek. Most annakokáért bocsásd meg csak ez egyszer az én vétkemet, és imádkozzatok az Úrhoz, a ti Istentekhez, hogy csak ezt a halált fordítsa el én tőlem.” (2Móz 10,16-17)

Most vizsgáljuk meg azt, hogy miért tört meg Egyiptom királya e csapás láttán! Vélhetően az Úr az ún. vándorsáskát hozta föl Egyiptom földjére. A sáskafajok között ugyanis a legkártékonyabbak a vándorsáskák. Mikor rajba tömörödnek, ennek a kiterjedése elképesztően nagy tud lenni, akár az 5–12 négyzetkilométert is meghaladhatja. Egy ilyen raj akár 700–2000 millió(!) állatból is állhat. Ennek össztömege eléri az 1000–3000 tonnát is. Ez hektáronként 2,5 tonna rovarat jelent!¹¹³ Egy kifejlett rovar a testtömegének akár a tízszeresét is képes fölfalni, nem is beszélve arról, hogy szinte mindent megrág, megharapdál anélkül, hogy azt elfogyasztaná. Ennek következtében a növény elpusztul. Számítások szerint egy közepes nagyságú raj legkevesebb 20 ezer tonnányi növénytömeget emészt föl! Egy ilyen

¹¹² Németh Sándor *Bölcsesség*, 1990. 04. 20. - audiokazetta

¹¹³ Feljegyezték olyan esetet is, mikor a raj kiterjedése meghaladta a 250 négyzetkilométert. Össztömege elérte az 50 ezer tonnát, és becslések szerint 35 milliárd rovarból állhatott. Vonulásuk messziről úgy tűnt, mintha valami füstoszlop lenne. Egy ilyen sáskarajt még a rajta keresztül száguldó szekér sem tudja eltéríteni az irányából.
Uránia állatvilág *Rovarok*, Gondolat Kiadó, Budapest 1968 78.old.

sáskaraj mögött hagyott kár elképesztően nagy, ezért törhetett meg a fáraó ennyire.

A Jelenések könyvében hódítóként jelennek meg, kik hatalmat kapnak egy bizonyos embercsoport fölött. Itt nem a zöld füvet pusztítják, hanem az embereket fogják kínozni, mint a skorpió.¹¹⁴

„A sáskának formája pedig hasonló vala a viadalhoz felkészített lovakhoz; és a fejükön mintegy aranyhoz hasonló koronák valának, és az orczáik olyanok valának, mint az emberek orczái.” (Jel 9,7)

Ez az ige is jól szemlélteti ennek az állatnak az agresszív, hódító tulajdonságait. A bölcsességet kutató ember a sáska életének a tanulmányozása során azt a következtetést vonhatja le, hogy ez az állat nem igazán ismeri a félelmet. Számára egy a lényeg: a táplálék bármi áron való megszerzése idegen területek meghódítása által. Egymagában nem veszélyes, viszont mint láttuk, nagy tömegben már igen.

Izrael bírák korabeli történelmében is voltak olyan ellenséges népek (midianiták, amálekíták, napkeletnek fiai), melyek ellenük mint hódító sáskaraj jöttek föl.

„Mert barmaikkal és satoraikkal vonultak föl; csapatosan jöttek, mint a sáskák, úgy hogy sem nekik magoknak, sem tevéiknek nem volt száma, és ellepték a földet, hogy elpusztítsák azt.” (Bir 6,5)

Itt a védelem az ellenséggel szemben egy Istentől felkent vezető: Gedeon volt. Viszont Izrael fiai is így voltak képesek hódítani, akár a honfoglaláskor, akár utána, győztes háborúkat megvívni. Ráadásul nekik volt ígéretük is arra nézve, hogy az Úr elűzi ellenségeiket, (3Móz 26,8) és hogy a meghódítani kívánt földterület az övék lesz:

„Minden hely, a melyet lábatok talpa megnyom, tiétek lesz, a pusztától a Libanonig, és a folyóvíztől, az Eufrátes folyóvizétől a nyugoti tengerig lesz a ti határotok.” (5Móz 11,24)

Ha ez működött az Ószövetség idejében, akkor kell működnie az Újszövetség idejében is szellemi szinten. Ugyanis az egyháznak, ami Isten kihívott népe, Jézus szerint ilyen hódító, szellemi értelemben agresszív módon kell a javakat megszereznie.

„Avagy mi módon mehet be valaki a hatalmasnak házába, és rabolhatja el annak kincseit, hanemha megkötözi előbb a hatalmast, és akkor rabolja ki annak házáat?” (Mt 12,29)

Ezek a kincsek sok esetben emberek, de lehetnek olyan javak is, amiket az ember ellensége valamilyen okból kifolyólag bitorol, és visszaszerezni csak agresszív módon lehetséges.¹¹⁵

¹¹⁴ A legtöbb Palesztinában élő skorpió marása nem halálos, de utóhatásai rendkívül kellemetlenek. *Kézikönyv a Bibliához*, Lilliput Könyvkiadó, Budapest 1992 102.old.

¹¹⁵ A rablásra használt görög szó a *διαρπαξω* *diarpadzó*, aminek jelentése: széttép valamit, kirabol, feldúl, eltüntet. Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

Ennek a hódító életformának az ékes bizonyosságai maguk az apostolok voltak, akik mintát adtak a későbbi korok embereinek, gyülekezeteinek arra nézően, hogy hogyan kell ezt csinálni.

Az Apostolok cselekedeteinek könyvéből kiolvasható az, hogy amerre jártak az apostolok, tanítványok, ott „hódító”, „zsákmányszerző” események történtek. Ennek a receptje pedig a kezdeményezés, az ellenség bátor megtámadása, majd kifosztása volt. Ez volt látható kezdetben Péter és János apostol szolgálatában, majd áttevődött Filep evangélista szamariai szolgálatára, azután ez a hódító jelleg Pál apostol szolgálataiban (Korinthosz, Efeszosz) teljesedett ki. A következmény magával ragadó volt, hiszen pár évtized alatt a római birodalom minden jelentősebb városában már voltak keresztény gyülekezetek.¹¹⁶ Azaz a keresztény hívők kezdték sáska módjára ellepni az örökségük területét, azzal a különbséggel, hogy míg a sáska mindent elpusztít, addig az igaz emberek áldásul vannak a városukra, és csak a bűnös szokások szorulnak ki a város és az emberek életéből.¹¹⁷

El kell még mondani a sáskákkal kapcsolatosan, hogy vándorlásuk során az éghajlati viszonyok az ellenségeik, vagy esetlegesen a kevés táplálék miatt az összlétszámuk folyamatosan csökken. Ennek következtében a raj szép lassan megfogyatkozik, majd végül teljesen megsemmisül.¹¹⁸ Ugyanígy az első századi nagy ébredési hullámnak idővel (a harmadik-negyedik századra) a lendülete megtört, átalakult. Ez azért történt, mert elfogytak azok az emberek, akik képesek lettek volna a hívőknek táplálékot adni. Ennek sok oka volt (ám felsorolásuk, kifejtésük meghaladná e szakdolgozat kereteit). De azért mindig maradt néhány kis csoport, amelyek tagjai képviselték az igazi evangéliumi értékeket. Ahhoz, hogy fennmaradjon ez a 'raj', ahhoz a 'rajban' élőknek is hozzá kell járulniuk. (Mt 9,38) A jó hír azonban az, hogy ez a 'raj' az idők végén nagy tömegben újra láthatóvá fog válni a Mennyben:

„Azután látám, és ímé egy nagy sokaság, a melyet senki meg nem számlálhatott, minden nemzetből és ágazatból, és népből és nyelvből; és a királyiszek előtt és a Bárány előtt állnak vala, fehér ruhákba öltözve, és az ő kezeikben pálmaágak.” (Jel 7,9)

A pók

„A pókot kézzel megfoghatod, mégis ott van a királyok palotáiban.” (Péld 30, 28)

Az itt szereplő héber szó, amit Károli póknak fordít, a סֹמָאִיט sómámijt, és nem pók a

A diarpadzó szó az igében activumban, azaz cselekvő módon van.

¹¹⁶ Henry Chadwick *A korai egyház* 3. rész Terjeszkedés és növekedés Osiris Kiadó, Budapest, 2003 50-68. o.

¹¹⁷ Erre jó példa az efeszosi ébredés (Apostolok cselekedetei 19. fejezet). Kis-Ázsiában a bibliaellenes és a szexuális erkölcstelenséget erősítő Diana-kultusz kezdett alábbszállni.

¹¹⁸ Uránia állatvilág *Rovarok*, Gondolat Kiadó, Budapest 1968 79.old.

jelentése, hanem: gyík vagy egy gyíkfaj. A King James-verzió *spider*-t,¹¹⁹ azaz pókot fordít, de az előzőekben már említett bibliakiadások mindegyike ugyancsak gyíknak adja vissza. Maga a *sömámijt*: gyík szó egyedül csak itt, a Példabeszédek könyvében fordul elő. A pók mint állat külön nem szerepel a Bibliában. Az egyetlen szó, amit a héber használ, vagy amivel utal a pókra, az a עֲכָבִיץ *akábijis*. Ez a szó kétszer fordul elő a Bibliában, mind a kétszer a pókhálóval összefüggésben. (Jób 8,14; Ézsa 59,5) Az, ami le van írva a Példabeszédek 30,28-ban, nyilván igaz a pókra, de igaz egy meleg égővi gyíkfajtára is.¹²⁰

A magyar bibliaolvasói köztudatban ennél a résznél a pók idegződött be, ezért inkább magát ezt az állatot venném jobban szemügyre. Ez a pók, amit itt leír a Biblia, nagy valószínűséggel a sokak által ismert ún. házi zugpók. A legfőbb jellemzője, hogy nehezen lehet észrevenni, ugyanis nagyon ügyesen tud rejtőzködni, egy adott helyen láthatatlan maradni. Bölcsessége pontosan ebben van. Nem látja az ember, mert a pók nem keresi a feltűnést. Ennek ellenére – ahogy az Ige mondja – mégis ott van, ahol a királyok laknak. Az eredeti szövegben nem מְלָכִים *mölákijm* (királyok) szerepel többes számban, hanem מֶלֶךְ *melek*, azaz király van egyes számban.

A pók természete az alázatos ember természetét mutatja be. Az olyan embert, akit meg lehet alázni, meg lehet rágalmazni, taposni, és aki mindezeknek nem áll ellen – ahogy Jézus is mondja a hegyi beszédben (Mt 5,39) –, mégis a hite által be tud jutni a Király palotájába.

Erre az alázatos életmódra az ősegyház tipikus példa. Az első századokban élő keresztények a római birodalom nem igazán megbecsült tagjai voltak. Üldözések alatt, amikor őket „kézzel megfogták”, maguk az üldözők is elcsodálkoztak azon, hogy mennyire bátran és nagy kitartással vállalják a hitüket, még halálbüntetés terhe mellett is. Volt az életük végéről, a Király palotájában való lakozásról látásuk. (Je. 3,21)

A hálózövő pók, annak ellenére, hogy nagy a táplálékigénye, sokáig bírja a koplalást. Hónapok is eltelnek, míg valamilyen friss zsákmány érkezik. Nem unja meg, évekig is ott tartózkodik azon egy helyen. Ez arra tanítja a bölcsességet kereső embert, hogy ha nem úgy mennek, - például gyülekezetben - a dolgok, mint ahogy várta, azaz nem jönnek a megígért áldások, akkor az ember ne menjen el onnan, hanem legyen türelemmel.

„El nem hagyván a magunk gyülekezetét, a miképen szokásuk némelyeknek, hanem intvén egymást annyival inkább, mivel látjátok, hogy ama nap közelget.” (Zsid 10,25)

A türelmes várakozásnak beteljesedés, üdvösség lesz a vége. (Mt 24,13)¹²¹

¹¹⁹ *Holy Bible*, King James American Bible Society, é.n.

¹²⁰ Ez az ún. fali gyík. Lakása kopár sziklák között is megtalálható, ahol ember még sohasem járt, de népes városok utcáin, terein és azok lakásaiban is. Kis szelídítés után kézbe is lehet venni.

¹²¹ Itt a magyarban (Károli ford.) „mindvégig kitart” szerepel, de az eredeti görög szövegben az „állhatatos

Egy kedves állat az Énekek éneke könyvében: az őz

Az Énekek éneke című könyv az Ószövetség legköltőibb könyve. שִׁיר הַשִּׁירִים *sijr hášijrim* a mű eredeti héber címe. A név jelentése: énekek éneke vagy legkiválóbb ének. A szerzőséget Salamon királynak tulajdonítja a hagyomány. A szó szerinti értelmezésben a könyv érzékletes képekben festi le a jegyesek egymás iránti szerelmét, majd a szerző a szerelem gyönyörűségét énekli meg. A szerelmi vágyakozásról, beteljesedett testi szerelemről és hűségről is versel. Az allegorikus értelmezés (mely a legelterjedtebb) Salamont Jahvéval, a feleségét pedig (Sulamit) Izraellel azonosította. Az újszövetségi időkben pedig a Messiás és az egyház kapcsolatával lehet párhuzamba állítani a könyv tartalmát. A következő részben mind a két szempont (a természetes és az allegorikus értelmezés) szerint megvizsgálom az őz természetét. Maga a könyv tele van hasonlatokkal, melyek nagyon gyakran természeti képek formájában jelennek meg az olvasó előtt. Salamonnak volt érzéke a természeti jelenségek bölcséleti elemzéséhez, azoknak példázatban való bemutatásához (1Kir 4,33).

Maga a könyv huszonegy növényt és tizenhárom állatot nevez meg.¹²² A dolgozat kereteire való tekintettel itt csak egyetlen állatot, az őzet szeretném bemutatni, amely ennek a bibliai könyvnek az egyik emblematikus állata.

A héber szövegben a צִבְיָה *cöbij* őz szó szerepel, amelynek az elsődleges jelentése: dicsőség, pompa, másodlagos jelentése pedig: szarvas, őz, zerge.¹²³ A teljes Szentírásban tizenhatszor szerepel mint állat különböző összefüggésekben, és szinte ugyanannyiszor, mint dicsőség. A magyar Károli-fordítás némely helyen őznek (Én 2,9) más helyen vadkecskének (Én 8,14) nevezi. Az őz legtöbbször itt, ebben a könyvben fordul elő, összesen ötször, leginkább az alábbi összefüggésekben:

„Térj meg és légy hasonló, én szerelmesem, az őzhöz vagy a szarvasoknak fiához a Béther hegyein.” (Én 2,17)

Illetve:

„Hasonlatos az én szerelmesem az őzhöz vagy a szarvasoknak fiához.” (Én 2,9)

Az itt szereplő hasonlónak lenni jelentésű szó héber eredetije a דָּמָה *dámáh* szó, amelynek a jelentése: hasonlítani (valamihez), egyenlőnek lenni (valamivel). Tehát Salamon

marad”: υπομνω *húpomenó*: vár, helytáll, eltűr, kibírja, -szerepel Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹²² A növények többek között: szőlő, nárdus, mirha, cédrus, ciprus, rózsza, liliom, almafa, fügefafa, karmazsin, gránátalma, nárdus, sáfrány, nád, fahéj, aloé, dió, búza, pálmafa, szőlővirág, gránátalmavirág, mandragóra és különböző fűszernövények, melyek nincsenek néven nevezve.

Az állatok: kecske, vadkecske, ló (paripa) galamb, gerle, szarvas, őz, róka, juh, zerge, oroszlán, párduc, holló.

¹²³ Az előző részeknél már hivatkoztam a צִבְיָה *cöbij* szóra, és az alatta értett állatfajokat ki is elemeztem.

nem kevesebbet mond, mint azt, hogy egy szerelmesnek (talán épp a hölgynek) olyanná kell válnia, mint egy őz vagy őzgida. Az Ige jövőidőt használ ezeknél az igeverseknél. Ami azt jelenti, hogy akár az allegorikus értelmezését vesszük alapul, akár a szó szerintit, ennek a jövőben kell majd megvalósulnia. De, hogy milyennek is kell majd lennie, azt vizsgáljuk meg közelebbről. Az őz egyik legjellegzetesebb tulajdonsága a mozgása, mely hosszú, karcsú lábainak köszönhetően rendkívül kecses és könnyed. Felépítése miatt még csodálatos hosszú ívben is képes ugrani. Árok, magas bokor nem akadály számára, minden erőlködés nélkül átugorja ezeket.¹²⁴ A Biblia beszél egy férfiról, kit Asáelnek hívtak:

*„Három fia vala pedig ott Sérújának: Joáb, Abisai és Asáel; Asáel pedig könnyű lábú vala, mint egy vadkecske, mely a mezőn lakik.” (2Sám 2,18)*¹²⁵

Ez a képesség a különböző és egyben váratlan helyzetekre való reagálást is elősegíti. Akár a természetes kapcsolatban, akár az Úrral való kapcsolatban lehetnek váratlan helyzetek. Ezeken csak akkor lehet sikeresen átmenni, ha a láb szabad, nincs rögzítve, és fölösleges súly sincs rajta. Ekkor az ember könnyedén veszi a kapcsolatban föllépő akár kommunikációs, akár szocializációs akadályokat, nehézségeket. A természetes jegyességi kapcsolatnál ez a képesség nagyban megkönnyíti a felek egymás megismerését, konfliktusaik kezelését. Ha ez nincs, abban az esetben előfordulhat, hogy a kapcsolat töréssel végződik. Az Egyházban az Úrral való együtt járáskor is jöhetnek csalódásra okot adó helyzetek. Ilyen helyzet lehet, mikor az imakérésre adott válasz késik, vagy nem úgy jön, ahogy az ember várja – ezt a helyzetet is könnyedén – úgymond – átszökellve kell kezelni.

Az őz másik jellegzetessége az óvatosság. Nem a vakmerő, kihívó, hanem a rejtőzködő életmód a sajátossága. Nyáron magas gabonátlák között szeret legelni, amely egyben kiváló természetes fedezéket is biztosít számára.¹²⁶ Ha ezt kivetítjük a párkapcsolat szintjére, akkor az a tanulság belőle, hogy az ifjú pár egymás előtti feltárulkozásának fokozatai vannak. Egymás megismerése először lelki szinten zajlik, és azokat az eszközöket, melyek manipulatívak lehetnek (például a test szépsége), a háttérbe kell helyezni. (1Pét 3,3) Ezt a fajta megközelítést csak istenfélő emberek követik, minden más szemléletnek azonban csak áldozatai vannak.

Egy másik fontos tulajdonsága az őznek az, hogy tiszta víz nélkül nem tud létezni. Ez lehet folyóvíz, de lehet állóvíz is, a lényeg a tisztaságon van. Ha valamilyen oknál fogva nem elérhető számára, akkor beéri a reggeli harmat cseppjeivel is, amit a fűről nyalogat le. Zavaros vízből nem iszik. A tiszta víz egy jegyességi vagy párkapcsolatban az őszinteséget

¹²⁴ Alfréd Brehm *Állatok világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 839.old.

¹²⁵ Itt a könnyű קל qal szó szerepel, ami gyorsat is jelent. P. K.: H–M. Sz.

¹²⁶ Alfréd Brehm *Állatok világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 839.old.

szimbolizálja: a fokozatos őszinte feltárulkozás, ami nem hagy maga mögött kétséget vagy kételkedést a másokban. Nem rejt el semmit, ami a későbbiekben a házasságban zavart okozhatna. Ha tiszta ez a víz egy emberben, arra egy másik szintén egészséges ember vágyik, és ez a tisztaság vonzódást, ragaszkodást indít el még jobban a kapcsolatban levőkben egymás felé. Ennek az őszinte viszonyulásnak a vége pedig az egy testé válás (1Móz 2,24). Az Úrral való kapcsolatra vetítve az őszinteséget arra a következtetésre juthatunk, hogy a megváltott ember már nem képes azokkal a hazugságokkal, féligazságokkal táplálkozni, amelyek addig voltak döntőek sorsában, míg nem találkozott a Megváltójával. Az ilyen ember szellemi, lelki szükségeit már csak az a tiszta, hamisítatlan táplálék tudja kielégíteni, amit az Úr ad (1Pét 2,2). Ha a forrás maga nem tiszta, és az ember iszik belőle, elképzelhető, hogy az Úrral való kapcsolatában az ember olyan irányba megy, amiből elidegenedés, hamis istenimádás lesz (Gal 1,6).

Még egy jelentős tulajdonsággal bír az őz. Ha megszelídítik, akkor rendkívül kedves, barátságos állat, amely sok örömet okoz gazdájának. Egy a házasság lehetőségével számoló pár számára is az a legkedvezőbb, ha egymás felé kedvességgel, megértéssel, nagy türelemmel viszonyulnak. Rossz előjel lehet, ha sok az acsarkodás. Ez a kapcsolat széteséséhez is vezethet. Maga Salamon is az egész könyv folyamán szinte áradozva mutatja be a fiatal pár egymáshoz való viszonyát, mely tele van kedvességgel, gyöngédséggel. Az ilyen kapcsolatot ha látják kívülálló emberek, bennük is vágyakozás indul meg: ők is ilyen szeretnének. Az Úrral való együtt járásban is a szelídség az egyik legkívánatosabb tulajdonság a hívő ember részéről. A szelídség magának az Úrnak is az alaptermészete. Jézus saját magáról a következőket mondta:

„Vegyétek föl magatokra az én igámat, és tanuljátok meg tőlem, hogy én szelíd és alázatos szívű vagyok: és nyugalmat találtok a ti lelkeiteknek.” (Mát 11,29) ¹²⁷

Ha a szelíd és alázatos szívű szót mélyebben megvizsgáljuk, akkor egy olyan emberi jellemről kaphatunk képet, melyet ha megtanul valaki, abból mind magának, mind a környezete számára áldás fog származni. Ez különösen az Úrral való együttélés szempontjából fontos. Ugyanis büszke, kevély természettel nem lehet Istennel járni. Az Úr az ilyeneknek ellene áll (Jak 4,6). A Bibliában van recept a növekedésre. Ez pedig szintén a szelídség:

„Elvetvén azért minden undokságot és a gonoszságnak sokaságát, szelídséggel

¹²⁷ Itt a szelíd szót a **πραος** *praosz* enyhe, lágy kellemes, szelíd, jóindulatú, barátságos képviseli, az alázatos pedig a **ταπεινος** *tapeinosz*: alázatos, szerény, egyszerű szavak képviselik. Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

fogadjátok a beoltott ígét, a mely megtarthatja a ti lelkeiteket.” (Jak 1,21)

Ha ez valakiből hiányzik, akkor az számára hosszú távon üdvösségi kérdéssé tud válni. Ugyanis ha nincs szelídség, az azt mutatja, hogy az emberben még erőteljesen az ún. „evilág szelleme” működik, mely ellenállást fejt ki a „természetes”¹²⁸ Igével szemben, aminek a következménye az, hogy a lélek az üdvösség szempontjából károsodást szenved.¹²⁹

Összefoglalva tehát elmondhatjuk, hogy ezt az őz jellemet hitből és önös érdekből célszerű az embernek magában kifejlesztenie. Ez egy engedelmes folyamat eredményeként a jövőben fog megvalósulni, de ha egyszer kifejlődik, akkor az ember számára mind a társas kapcsolata, mind az Egyházban az Úrral való kapcsolata a beteljesedés irányába tart. Mózes törvénye szerint az őz rituálisan tiszta állatnak számít (5Móz 14,5), és a szarvashoz hasonlóan az őz is Salamon király mindennapi étrendjéhez tartozott. (1Kir 4,23)

Két haszonállat a Bibliában: a teve és a szamár

A következő részben két olyan állatot kívánok bemutatni egy-egy bibliai történeten keresztül, melyek központi szerepet játszottak a bibliai időkben élő emberek életében.¹³⁰ Ez a két állat a teve és a szamár. A tevével kapcsolatban azt meg kell említeni, hogy tartása talán a pátriárkák idejében kezdődött, Arábiában, Észak-Afrikában, Palesztinában, és i. e. a 2. évezred végére vált általánosan bevett szokássá, elsősorban az arabiai sivatagban. A teve előtt főként a szamár volt a legfontosabb teherhordó állat. A tevének két alfaja létezik, az egypúpú és a kétpúpú. A legismertebb az egypúpú teve, a dromedár. A dromedárt úgy is emlegették, mint az arab és a közel-keleti népek sivatagi hajóját. Ezt főleg a kereskedők használták nagy számban. A teve és a szamár használata az ókori emberek életének mindennapi részét képezte, ezen állatok mennyisége a gazdagság mutatója is volt egyben. (1Móz 24,35; Jób 1,3)

A teve

A héber szó, amit a tevére használ a Biblia, az a גָּמַל *gamal*, mely ötvenegyszer

¹²⁸ A „beoltott” kifejezés az ἐμψυτος *emphütosz* természetest is jelent (Jak 1,21) Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹²⁹ „megtarthatja a ti lelkeiteket” Ez az eredeti görög szövegben így hangzik σωσαι τας ψυχας υμων *szoszai tasz pszükhasz hümon* szerepel, azaz üdvözítheti vagy megmentheti a ti lelkeiteket, életeteket. Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹³⁰ Oly annyira, hogy napjainkra már jelentőségük erősen csökkent, mindazáltal még mindig nagy becsben tartják némely helyen a Közel-Keleten.

szerepel a Bibliában. Ezek az igék is alátámasztják a bevezetőben írt részt a teve használatával kapcsolatban. A teve első előfordulása az Igében Ábrahámmal kapcsolatos:

„És jól tőn érette (Száraiért a fáraó) Ábrámmal, és valának juhai, ökrei, szamarai, szolgálói, szolgálói, nőstény szamarai és tevéi.” (1Móz 12,16)

Ennél a résznél a fáraó elveszi Ábrahám feleségét, és nem pénzt ad Száraiért fizetségül, hanem igás állatokat.

A következő előfordulása az Igében a tevének, mikor Ábrahám feleséget hozat fiának, Izsáknak Mezopotámiából, a Náchor városából.¹³¹ Ekkor Ábrahám Kirját-Arbában, azaz Hebronban tartózkodik. Az Ige a következőket mondja Ábrahámról:

„Ábrahám pedig vén, élemedett ember vala, és az Úr mindenben megáldotta vala Ábrahámot.” (1Móz 24,1)

Az Úrnak Ábrahámnak tett ígérete ekkorra már valósággá vált, legalábbis anyagi szinten. Még egy nagy ígéretnek azonban meg kellett valósulnia, ez pedig az utódlás kérdése volt, azaz az ő magjára vonatkozó ígéretek – a nagy nemzet ígéretének – beteljesedése. (1Móz 12,2) Ennek érdekében a pátriárka házának egyik öregebb szolgáját elküldte Mezopotámiába, aki többek között a következő módon készült föl a nagy utazásra:

„És vőn a szolga tíz tevét az ő urának tevéi közül, és elindula;” (1Móz 24,10)

Az a távolság, amire a szolga vállalkozott Hebron és Náhor városa között kb. 700 km volt légvonalban, északi irányban. Ez mai mércével mérve nem sok, ám akkortájt bizony nem volt kevés. Ábrahámnak, mint előbb már olvashattuk, a tevéken kívül más igavonó állatai is voltak. Ennek ellenére a szolga a tevéket választotta. Milyen érvek szólhattak e mellett? Talán a következők: A teve egyik legfontosabb jellemzője, hogy rendkívül igénytelen állat. Ez a legnagyobb előnye. Mivel az az út, amin a szolgának mennie kellett, nem bővölködött növényzetben, hanem inkább sivatagos területen vezetett, ezért is tűnt alkalmasabbnak a teve erre az útra. Ugyanis tápláléka a legegyszerűbb növényekből áll. Hetekig képes élélni a legszárazabb, legkiaszottabb sztyeppe növényzetén, akár sáson vagy már félig elszáradt ágakon is.¹³² Mikor eszik, a legszúrósabb tüskék és tövisek sem sebzik föl kemény száját. Mikor teleeszi magát, akkor púpja keménnyé, feszessé válik. A púpban zsírt tárol, mely

¹³¹ Ez észak-mezopotámiai Balih-folyó melletti város, közel Paddan-Arám az az Hárán városához. (1Móz. 29,4) Náhor pedig Ábrahám fivére. A Biblia szerint Úr-Kaszdimból csak Ábrahám és felesége meg Lót jött ki Tháréval és telepedtek le Háránban. Úr városa hanyatlásakor, (kb. i.e. 1950) valószínűleg maga Náhor is kivándorolt családjával, és Hárán melletti Náhor városba telepedett le. Ábrahám szolgája ide érkezhetett meg.

Yohanan Aharoni, Michael Avi-Yonah *Bibliai Atlasz*, SZPA. BP. 2004

¹³² Megeszi a széthasogatott pálmalevelekből font kosarat, szalmakalapot. Vannak helyek (Kelet Szudán) ahol sűrű tüskesövénnyel kell védeni a bennszülöttek kunyhóit, melyek vékony karokon állnak, és pusztai füvel vannak beborítva, nehogy az egy pupú tevék az alapjaig megegyék.
Alfréd Brehm: *Állatok Világa 4.kötet*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest é.n.

kémiai úton lebomlik, víz keletkezik belőle, és ez hosszú időn át fedezi az állat vízszükségletét.¹³³ Ezáltal ha rosszak a körülmények, akár 5-9 napig is képes víz nélkül kitartani. Egy speciális sajátossága még, hogy ornyílása egy vékony bőrlebennnyel elzárható. Így a szembefújó homok még homokvihar esetén sem zavarja ezen a kényes ponton. További jellemzője, hogy az utasával együtt 180 kilogrammnyi terhet is képes cipelni. Ezen ismérvek alapján választhatta a szolga ezt az állatot. Egy útra jól előkészített teve ilyen súllyal a hátán óránként 4 km/óra sebességgel képes haladni. Pihenőnap közbeiktatása nélkül 3-4 napig is bírja ezt a tempót. Könnyen kiszámítható, hogy az út ennek a karavánnak a tíz tevével napi kb. 12 órai intenzív haladással sivatagos, pusztai körülmények között kb. 15 napig tartott. A megérkezés után első útjuk a városon kívüli kúthoz vezetett:

„És megpihenteté a tevéket a városon kívül egy kútfőnél, estefelé, mikor a leányok vizet meríteni járnak.” (1Móz 24,11)

Egy ilyen hosszú, megerőltető menetelés után ezek az állatok is nagyon ki tudnak fáradni. A tevék gazdája ilyenkor az állatainak ad inni először. Ebben a történetben azonban nem pont így történt. A karaván vezetője nemcsak hű szolga, hanem szellemi ember is volt. Imája nemcsak a társválasztás szempontjából volt hitből, hanem az állatok szempontjából is. (1Móz 24,12–14) Ugyanis mikor egy szomjas teve vizet szimatol, nem nagyon lehet bírni vele.¹³⁴ A szolga mégis az imádkozás útját választotta, és nem olvasható az, hogy elszabadultak volna az állatok, de az igen, hogy az imáját még be sem fejezte, és máris megjelent a célszemély Rebeka személyében a kútnál. (1Móz 24,15–16) A történetből kiderül, hogy minden úgy történt, ahogyan azt a szolga imájában megfogalmazta. Rebeka egy törékeny, karcsú hölgy volt (1Móz 24,16), aki mikor fölmérte a helyzetet, a szolga kérésére vállalta, hogy mind neki, mind a tíz tevének inni ad. Miért is volt ez szinte emberfeletti tett a részéről? Miért is lehet Rebeka azóta is az ideális feleség prototípusa? A válasz a következő: egy szomjas teve egyszerre megiszik akár egy hektoliter vizet is. Ez kereken száz liter az egész karavánnak. Ráadásul ahhoz, hogy itatni tudjon, olyan kútból kellett merítenie, ami nem helyben volt, hanem kissé távolabb:

„És sietett és kiüríté vedrét a válúba és ismét elfuta a forrásra meríteni, és meríte mind az ő tevéinek.” (1Móz 24,20)¹³⁵

¹³³ Nagy utazás előtt az arab tevehajcsárok azt csinálják, hogy az itató edénybe sót raknak ami megnöveli szomjúságukat. Ekkor jól teleisszák magukat.

Alfréd Brehm: *Állatok Világa 4.kötet*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest é.n.

¹³⁴ Mulatságos látvány mikor a szomjas dromedárok a víz közelébe érkeznek. Fejüket magasra szegik, lehunyt szemmel szimatolnak a levegőbe, majd hirtelen futásnak erednek a víz irányába. A kúthoz érve a vízhez tülekednek és próbálják egymást is kiszorítva inni a vizet.

Alfréd Brehm: *Állatok Világa 4.kötet*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest é.n. 288.old

¹³⁵ Az itt „sietett” szó héberben a רָץ *rús*, aminek a jelentései: szaladni, futni, sietni P. K.: H–M. Sz.

Egy átlagos veder vagy korsó (a héber szó mindkettőt jelenti) húsz liter űrtartalmú. Eszerint Rebekának tevéneként minimum ötször kellett fordulnia. Tíz tevénél pedig ötvenszer, ami így messziről nézve is nagyon komoly fizikai teljesítmény. Mindezt önzetlenül tette, hiszen a szolga nem mondta, mi lesz a jutalom a végén, és az is valószínű, hogy „*nem játszadozott az ujjai között az arany karpereccel, míg a lány itatta a tevéit, hogy buzdítsa őt*”.

¹³⁶ Rebeka nem volt egy elkényeztetett hajadon, és azt sem igen tudhatta, hogy annak, amit csinál mi lesz a vége. Minden szava, mozdulata az önzetlenséget és a szolgálatkészséget bizonyítja. Ezek után semmi különleges nincs abban, amit az Ige mond a szolgáról:

„Az ember pedig álmélkodva néz vala reá, és veszteg hallgat vala, tudni akarván: vajjon szerencsésé teszi-e az Úr az ő útját, vagy nem.” (1Móz 24,21)

Mint a történetből kiderül, a szolga küldetését siker koronázta.¹³⁷ Hogy mennyi idő telhetett el a tíz teve megítatásával, nem lehet pontosan tudni. De az biztos, hogy amikor elkezdte az itatást, a szöveg szerint „*estefelé*”¹³⁸ járt az idő, és a későbbi történések sejtetni engedik azt, hogy mire Rebeka befejezte az itatást és az otthonába érkeztek, már késő este lehetett. (1Móz 24,54) A tevéket kényelmesen el tudták helyezni Lábán házában, ebből az látható, hogy az ő családja is tevéken járt. (1Móz 24,31) Ezután a szolga elmondta, miért jött, majd átadta az ajándékokat. Ez a rész tele van kedvességgel, szeretettel, jól mutatja azt, hogy a korabeli emberek miként beszéltek egymással, mennyire becsülték, értékelték egymást. Ez a viselkedés kevés kivétellel napjainkra már szinte teljesen eltűnt. Mindazáltal ez a rész jó útmutató bármely korban élő ember számára arra vonatkozóan, hogyan is kellene a szülői tekintélyhez megfelelően viszonyulni, hogy az életet a siker és a beteljesedés koronázhassa.

A szamár

Bevezetésként annyit említenék meg a számárról, hogy a ma ismert házi szamár az Észak- Afrikában honos núbiai vadszamártól származik. Már az ókorban megszelídítették, és Egyiptomban háziállatként alkalmazták. A szamarat hátsóállatnak, továbbá igavonásra és teherhordásra használták. A héber szó, amit a Biblia a számárra használ a שָׂמָר *atón*, aminek a jelentése szamár, kancaszamár.¹³⁹ Ez közel huszonnyolcszor fordul elő az Ószövetségben. Az

¹³⁶ Németh Sándor: *Tevék itatása* 1996. 01. 31. audió

¹³⁷ „És lőn, mikor a tevék már eleget ittak, elévőn az ember egy aranyfüggőt, a melynek súlya fél siklus, és két karpereczet, a melynek súlya tíz arany.” (1Móz. 24,22) fél siklus: 5,5 gramm, a tíz arany vagy aranysiklus: az 110 gramm, 11dekagramm/darab karperec. *Kézikönyv a Bibliához*, Lilliput Könyvkiadó, Budapest 1992 104.old.

¹³⁸ שָׁרָב *ereb* alkonyat, este, azon időszak ami déli 12 után- alkonyat- este 6 óráig tart. P. K.: H–M. Sz.

¹³⁹ P. K.: H–M. Sz.

Újszövetségben is megtalálható ΟΥΟΣ *onosz*, csacsi¹⁴⁰ néven. Elsősorban az evangéliumokban olvashatunk róla, ahol Jézus szombatnapai példázataiban hatszor fordul elő, valamint Zakariás próféciájának beteljesedésével kapcsolatban (Zak. 9,9). Azonban mind az ószövetségi, mind az újszövetségi előfordulásai hűen tükrözik azt, hogy ezt az állatot az ókori emberek előszeretettel használták, és Izrael földjének terepviszonyaihoz mérten pedig jól ki is tudták használni. Az Ószövetségben Zakariás próféta a következőket profétált az eljövendő Messiással kapcsolatban:

„Örülj nagyon, Sionnak leánya, örvendezz, Jeruzsálem leánya! Ímé, jön néked a te királyod; igaz és szabadító ő; szegény és számárháton ülő, azaz nőstény számárnak vemhén.” (Zak. 9,9)

Mint már említettem a ló elődjeként a bibliai időkben az egyik legfontosabb közlekedési eszközként funkcionált. Még a gazdag izraeliták is számár- vagy öszvérháton közlekedtek, és igen nagy becsben tartották ezt az állatot. Ez alól maga a Messiás sem volt kivétel. Ugyanis a szegény szó a héber nyelvben az עָנִי *ánij*, amit szerénynek és alázatosnak is lehet fordítani.¹⁴¹ Ezt támasztja alá az Újszövetség is, ahol Máté idézi Zakariás prófétát Jézus Jeruzsálembe való bevonulásakor. Az itt szereplő görög szó a πρᾶυς *praiusz*, amit úgy is lehet fordítani, hogy alázatos.¹⁴² Ebben az esetben tehát nem feltétlenül arról van szó, hogy maga a Messiás ténylegesen szegény lett volna, mivel számaron közlekedett, de arról biztosan szól, hogy ezáltal is azonosult az akkor élő emberek életvitelével. Hiszen Jézus előtt pátriárkák (1Móz 22,5), bírák (Bír 12,14), próféták (1Kir 13,24), fejedelmek (4Móz 22,21) és gazdag, előkelő emberek (2Sám 16,1) közlekedtek számárháton. Hogy miért becsülték oly nagyra a közel-keleti emberek a szamarat, annak a következő lehet a magyarázata: Hasonló tulajdonságokkal bír mint a teve, azzal a kivétellel, hogy az utasán kívül más egyéb terhet már nem képes cipelni. Nagy előnye, hogy beéri a legsilányabb táplálékkal is. Az az étel, amit például a ló már soha nem enne meg, a számárnak még mindig csemege. Bogánccsal, sőt mindenféle dudvával is beéri, ha kell. Hegyi, sziklás terepen is kiválóan lehet használni.¹⁴³ Ilyen számaron utazott például Bálám próféta is, mikor azt a felkérést kapta Moáb királyától, hogy átkozza meg Izrael fiait. A bibliai történetből kiderül, hogy az a számár, amin utazott, már születése óta szolgálta a prófétát. (4Móz 22,30) A számár viselkedése a bibliai történetet

¹⁴⁰ Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹⁴¹ További fordítási lehetőségek az *ánij* -ra: szegény, szűkölködő, szorult, szerény, kegyes, szenvedő, elnyomott.

P. K.: H–M. Sz.

¹⁴² De a *praiusz* szó jelent még: enyhe, lágy, jóindulatú, barátságos, nyugodt, higgadt -at is. Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹⁴³ Uránia állatvilág *Emlősök*, Gondolat Kiadó, Budapest 1969 328.old.

olvasva furcsának tűnhet, de az emberi nyelven való megszólalását leszámítva, némiképp az állat természetét tükrözi. Addig a pontig, míg a szamár nem találkozott az Úr angyalával, minden simán ment.

„És meglátá a szamár az Úrnak angyalát, amint áll vala az úton, és mezítelen fegyvere a kezében; letére azért a szamár az útról, és méne a mezőre; Bálám pedig veré az ő szamarát, hogy visszatérítse az útra.” (4Móz 22,23)

A prófétának nem volt különös, legfeljebb bosszantó az, amit az állat művelt. Hiszen a szamár csökönyössége közismert. Ennek ellenére mégis a szamár természetétől eltérő tulajdonság az, hogy az ismert vagy kevésbé ismert útról letérjen. Bálám többször járhatott ezen az úton, hisz a szamár amúgy nem tért volna le. Ugyanis az emlékezete kitűnő, kiismeri magát minden úton, amin egyszer már áthaladt. A másik bár nem meglepő cselekedete az állatnak az volt, hogy:

„A mint meglátá a szamár az Úrnak angyalát, a falhoz szorula, és a Bálám lábát is oda szorítá a falhoz; ezért ismét megveré azt.” (4Móz 22,25)

Majd a következő esemény amit a szamár művelt:

„A mint meglátá a szamár az Úrnak angyalát, lefeküvék Bálám alatt, azért megharaguvék Bálám, és megveré a szamarat a bottal.” (4Móz 22,27)

Ez a jelenség sem idegen ettől az állattól. A történetben is ez olvasható, és a valóságban is így van, hogy menet közben hirtelen megáll, és veréssel sem lehet kényszeríteni, hogy tovább menjen. Ilyenkor azt csinálja, hogy terhével együtt leveti magát a földre, vonyít, közben harap és rúg. Ekkor a csökönyösség iskolapéldáját mutatja. Néha egészen alattomosan is tud viselkedni. Talán ezt vehette észre a próféta, ki minden egyes alkalommal megverte az állatot. Csak akkor eszmélt föl, hogy valójában mi is történik, mikor a szamár emberi nyelven szólalt meg. Hogy mennyire szellemi ember volt a próféta minden hibája ellenére, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy nem ijedt halálra a jelenség hallatán. Bálám szamara (igazolandó a fentebbi állításokat, miszerint ezek az állatok nagy becsben voltak a gazdájuknál) nagyon jól nevelt és egyben szeretett szamár lehetett, hiszen a következőket mondta:

„És monda a szamár Bálámnak: Avagy nem a te szamarad vagyok-é, a melyen járni szoktál, amióta megvagy, mind e napig? Avagy szoktam volt-é veled ekképpen cselekedni? Az pedig felele: Nem.” (4Móz 22,30)¹⁴⁴

Ennél a résznél kiderül Bálám próféta életkora. Ugyanis az Ige kijelenti nekünk, hogy a szamár nagyjából a prófétával egyidős, ami azt jelenti, hogy kb. 20 vagy 25 éves lehetett.

¹⁴⁴ „Az ekképpen,cselekedni” kifejezést az עָשָׂה *ásáh* szó adja vissza, amit lehet úgy is fordítani, hogy hűtlenül cselekedni P. K.: H–M. Sz.

Egy számár átlagéletkora 25 év. Ha nagyon jó körülmények között tartják, és kevés megterhelésnek van kitéve, akkor elérheti a 30 évet is. Ez azonban náluk már a „matuzsálemi kor”.¹⁴⁵ Később aztán Bálám is beismerte azt, hogy tévedett a verést illetően:

„Monda azért Bálám az Úr angyalának: Vétkeztem, mert nem tudtam, hogy te állasz előttem az útban.” (4Móz 22,34)

A történet vége az lett, hogy Bálám a számárral együtt célba ért, vagyis az út többi részén valószínűleg nem történt semmilyen különös esemény. A próféta szájából pedig átok helyett áldást jött ki Izraelre, amelyek a legköltőibb és egyben a legszebb megfogalmazású részek az egész Bibliában.

A bűnös embert szimbolizáló állatok

A dolgozatnak ebben a részben azokat az állatokat szeretném bemutatni, melyeket a Biblia gyakran használ azon emberek természetének szimbolikus leírására, akik az isteni törvényt, normát átlépve élik sajátos életüket. Ezek között vannak olyan típusú emberek, akiknek a szívében nincs vagy valamilyen oknál fogva nem került bele Istennek a törvénye, kegyelme, mégis a viselkedésüket a Biblia egy élő állat természetéhez hasonlítja. Ilyen volt például Heródes király. (Luk 13,32) Vannak közöttük olyan emberek is, akik viszont már találkoztak az Úr kegyelmével, de ennek ellenére mégis hátat fordítottak neki, és belevetették magukat ismételen a bűn mocsarába. Ilyenek az igazságot már megismert hívó emberek, akik újra élvezettel merülnek el az igazságtalanságban. (2Pét 2,22) De a Biblia az újszövetségi részben beszél olyan emberekről is, akik kimondottan ártó szándékkal viseltetnek az újszövetségi gyülekezetekhez, és nyomatékosan figyelmezteti a hívőket az Úr az ilyen típusú embereknek való ellenállásra, a tőlük való tartózkodásra. (Máté 7,15) Ezek a szimbolikus képek komoly tanulsággal tudnak szolgálni azon őszinte hívők számára, akik teljes elkötelezettséggel keresik az Urat. Ha ismerjük ezeknek az állatoknak a természetét, életmódját, amelyeket példaként használ az Ige, akár Jézusnak a példázataiban, de akár maguknak az Újszövetséget író apostoloknak, Pál és Péter apostoloknak az intéseiben, akkor valószínűleg tisztább képet kapunk arról, hogy miről is beszélhettek ezek az emberek a Szent Lélektől inspirált kijelentésekben. Ebben a részben ismerkedjünk meg velük közelebbről.

¹⁴⁵ *Vadszámár matuzsálem az Állatkertben*
<http://www.tudomany.ma.hu/vadszamar> (letöltés ideje 2009.09.15.)

A róka

A ravaszság, az agyafúrtság, az alattomoság, a szemtelenség mintaképe. Mesék és költemények szólnak róla. Azonban a mese és az állatvilág rókája között nagy a különbség. Az ószövetségi Bibliában olvasható שׂוּאָל *súál* azaz róka sakálnak is fordítható. Mindössze hatszor fordul elő a Biblia ószövetségi részében. Az első előfordulása a Bírak könyvében található, ahol a következőket olvashatjuk róla:

„És elment Sámson, és összefogdosott háromszáz rókát, és csóvákat vevén, a rókák farkait egymáshoz kötözé, és egy-egy csóvát tett minden két rókának farka közé.”

(Bir 15,4)

Sámsonnak Istentől való elhívása és a bíráskodásra speciális kenete volt, mely által Izrael akkori ellenségét, a filiszteusokat tudta kordában tartani. Előtte is és utána is még többen bíráskodtak Izraelben, de ilyen kenettel egyikük sem rendelkezett. Háromszáz rókát összefogni csak természetfölötti módon lehetséges.¹⁴⁶ Természetesen fölmerül a kérdés, hogy vajon miért? Többek között azért, mert a legtöbb ragadozó állathoz képest a róka rendkívül elővigyázatos, ugyanis úgy szervezi meg a vadászatát, hogy a legfontosabb elem a saját biztonsága fölötti örködés legyen. Ha az ellensége – ami leginkább az ember – felfedezi, akkor menekülni kezd, ebben pedig gyors és kitartó. Sámson teljesítménye tehát ezért is lehetett természetfölötti.

Az Énekek éneke könyvében a következő olvasható:

„Fogjátok meg nekünk a rókákat, a rókafiakat, akik a szőlőket elpusztítják; mert a mi szőlőink virágban vannak.” (Én 2,15)

A rókának a gyengéje és egyben a kedvenc csemegéje a szőlő.¹⁴⁷ Az Ószövetségben az atyai örökséget a szőlő jelképezi. Az 1 Királyok könyvében Nábot szőlőjével kapcsolatban olvasható erről, és tudjuk, hogy Nábot valóságosan is atyai örökségként kezelte a szőlőültetvényét. (1Kir 21,3) A történet szerint Akháb megkívánta ezt a szőlőt, és mivel szép szóra Nábot nem akarta odaadni a szőlőt Akhábnak, ezért mint egy kisgyerek duzzogva hazament a feleségéhez, Jézabelhez, aki aztán kezébe vette a dolog irányítását. Jézabelbe szorult némi rókatermészet is (ami személyiségét és cselekedeteit segít értelmezni), amit jól mutat az a módszer, ahogyan ezt a kérdést, magát a problémát kezelte. Férje tekintélyével visszaélve álnok, ravasz módon parancsot adott, hogy koncepciós pert indítsanak Nábot ellen,

¹⁴⁶ A héber szövegben az „összefogdosott” szó a לָקַד *lákad* ami behálóztatni -t is jelent, ami ily módon sejtetni engedi azt, hogy Sámson milyen módszerrel fogta meg a rókákat. azonban feljegyzik a rókáról azt, hogy csapdával is nehéz megfogni, mert nagyon óvatos. Ezért sem kisebbíthető az esemény természetfölötti jelentősége. P. K.: H–M. Sz.

¹⁴⁷ *Kézikönyv a bibliához* Lilliput Könyvkiadó, 1992 103. o.

aminek a vége halálos ítélet és megkövezés lett. Jézabel az ószövetségi beszámoló szerint kiirtotta az Úr prófétáit (1Kir 18,4), és Izrael országát áttérítette az idegen istenek imadására. (1Kir 19,14) Itt a rókára jellemző tulajdonság az, hogy ez az állat saját magának nem épít házat, nem kotor lyukat, hanem erőszakkal veszi el más, nálánál gyengébb állatoktól (ebben az esetben a borztól vagy a nyúltól) az odút, és így fosztja meg azokat a szaporodás lehetőségétől.

Az Újszövetségben Jézus konkrétan rókának nevez egy személyt, Heródes királyt¹⁴⁸, akinek uralkodása az ószövetségi Akháb király uralkodásának újszövetségi változata. Rá leginkább az volt a jellemző, hogy mikor nem volt a feleségének a hatása alatt, akkor szívesen hallgatta Isten emberét, mikor a felesége gyakorolt rá hatást, ellenséges módon lépett föl. Jézus a következőket mondta:

„És monda nékik (a farizeusoknak): *Elmenvén mondjátok meg annak a rókának (Heródesnek): Ímé ördögöket űzők ki és gyógyítok ma és holnap, és harmadnapon elvégeztetem.*” (Luk 13,32)

Itt a róka szó görög változata az *αλωπηξ* *alópéksz*, aminek a jelentése róka¹⁴⁹, szimbolikus értelemben pedig ravasz, dörzsölt embert jelent. Ő az az uralkodó, aki az Evangéliumokban a legtöbbet szerepel, mely leírásokból jól körülírható jellemrajz is kikerekedik. Kiderül az például, hogy Keresztelő Jánoshoz és Jézushoz is kettősséggel viszonyult. Az *alópéksz* szót, amit Jézus használ Heródesre, nőstény rókának is lehet fordítani.¹⁵⁰ Ennek alapján valóságosan egy vérengző, nálánál gyengébb és tehetetlenebb embereket elnyomó, a hatalmat ravasz módon megszerző, alattomos, agyafűrt, bosszúálló természetű embert ismerhetünk meg benne.¹⁵¹ Ezt támasztja alá a Luk 3,19 is, ahol Heródes gonoszságairól olvasunk, akit Keresztelő János megfeddett „*mindama gonoszságokért, amiket Heródes cselekedett*”.

Ez az eredeti görögben így hangzik: *παντων των εποιησεν πονηρων ο ηρωδης* *panton ón epoiészen ponéron o héródész*, azaz: minden gonosztettért, amit Heródes cselekedett. Itt a *πονηρος* szón van a lényeg, ami többek között jelent károsat, rosszat, gonoszt, gyávát stb.¹⁵² Tehát az, amit Jézus állított erről az emberről, az Ige megerősíti.¹⁵³

¹⁴⁸ Azon belül is Heródes Antipászt, aki Galilea és Perea negyedes fejedelme volt (i. e. 4- i. sz. 39)

¹⁴⁹ Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹⁵⁰ Surjányi Csaba- Ruff Tibor: *Bevezetés az Újszövetségbe* Ideiglenes jegyzet, SZPA 2000

Az *alópéksz* szó pedig nőnemű a görög szövegben.

¹⁵¹ A hatalom kedvéért meg akart felelni mind az uralma alatt levő zsidóság számára, mind pedig az éppen regnáló római birodalom császárának is.

¹⁵² Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹⁵³ A történelmi feljegyzésekből, forrásokból is kiderül az, hogy Heródes származásilag Edomita volt, és ezért a zsidóság számára mindig is idegen, a római birodalom részéről rájuk kényszerített uralkodót látták benne.

Az anyaróka akkor a legveszedelmesebb, mikor kölykei vannak. Ekkor nem kíméli sem a fiatal, sem az idős nálánál gyengébb állatokat. Megdézsmálja a földön fészkelő madarak fészket, tojásait, a kikelt fiókákat megfolytja és fölfalja. Ha kell, a mocsárba is bemegy, hogy a vízi madarakhoz hozzáférjen, sőt még a tojásain kotló hattyút is megfolytja.¹⁵⁴ Ha jóllakik, akkor az élő zsákmányát meg is kínozza. Ezekre a cselekedetekre még az utódait is megtanítja.¹⁵⁵ Az evangéliumi följegyzések és a róka természetének a fényében egyértelműsíthető, hogy a Heródesek idejében nem volt könnyű igaz embernek lenni. Ugyanis Heródes rendkívül hatalomféltő ember volt, és a történelmi tények ismeretében tudjuk, hogy mikor igaz emberek keresztezték az útját, biztosan konfrontációra került sor. Ez történt Keresztelő Jánossal is (Luk 3,20), és magával a Messiással, Jézussal is (Luk 23,11). A történelem során mikor igaz emberek a hatalom ilyen jellemű képviselőivel konfrontáltak, akkor sajnos általában ők húzták a rövidebbet.¹⁵⁶

A (vad)disznó

A héber elnevezése a חֲזִיר *háziyr* azaz disznó, kan vagy vaddisznó.¹⁵⁷ Az Ószövetségben mindössze hétszer fordul elő ez a kifejezés. Egyes helyeken példázatként (Péld 11,22), máshol az Istentől való elhagyatottság mutatójaként (Zsolt 80,14) vagy a lázadó ember saját elképzelése szerinti istentisztelet rituális eszközének szimbólumaként (Ézsa 66,3). A legfontosabb ószövetségi kijelentés a disznóval kapcsolatban talán az étkezéssel kapcsolatos: tilos volt az állat fogyasztása, de a Törvény még ennél is messzebbre megy, olyannyira, hogy még a holttestét sem volt szabad megérinteni. (3Móz 11,7–8) Nagy valószínűséggel ennek a disznó táplálkozási szokása volt az oka., ugyanis köztudott, hogy minden létező „táplálékot” megeszik. Lehet az fereg, csiga vagy a fészkekből kihullott fióka. De megeszi még a dögöt és saját elhullott fajtársait, végszükség esetén pedig még saját malacait is. Nem utolsósorban veszedelmes állatbetegségeket is terjeszt, mint a sertésvész.¹⁵⁸

És ezen a jeruzsálemi Templom fölépítése sem változtatott.

Surjányi Csaba- Ruff Tibor: *Bevezetés az Újszövetségbe* (Ideiglenes jegyzet SZPA) 2000 138.old.

¹⁵⁴ Ez a cselekedet az Ószövetségben átkot hozó cselekedet volt az ember részéről. (5Móz. 22,6-7)

¹⁵⁵ Alfréd Brehm: *Állatok Világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n.

¹⁵⁶ Gondolok itt az ősegyház üldöztetéseire, a középkori inkvizíciókra, az államegyházak üldöztetéseire, és más egyéb a történelem során megvalósuló borzalmakra.

¹⁵⁷ P. K. H.-M. Sz.

¹⁵⁸ Talán semmi sem támasztja alá jobban ezeknek az Igéknek az igazságtartalmát, és gyakorlati alkalmazását mint azok a félelmet, és aggodalmat keltő hírek, amik napjainkban a hírsatornákon keresztül eljutnak hozzánk. Ez pedig a sertésinfluenza. Ez a vírus amit a sertések hordoznak, a levegő útján közvetlen vagy közvetett érintkezéssel beteg vagy tünetmentes hordozók útján terjed. A sertésinfluenzát az emberek általában a sertésekkel való érintkezés útján kapják meg, utána pedig beindult az emberről embere terjedő változat. (a mai ismertebb nevén a H1N1) A sertésekben az influenzafertőzés lázat, levertséget, tüsszögést,

A disznónak, mint szimbolikus állatnak inkább az újszövetségi kijelentések szempontjából van jelentősége. Az Újszövetségben Péter apostol, de maga Jézus is a disznót együtt említi a kutyával, amikor a bűnös életet élő embereket jellemezi. Az Újszövetségben négyszer kerül említésre ez az állat, egyszer a hegyi beszédben, kétszer a tékozló fiú történetében és egyszer Péter apostol említi a levelében.

A görög szöveg két szót is használ a disznóra, az egyik a χοῖρος *khoirosz* disznó, sertés, malac,¹⁵⁹ ez a Máté 7,6-ban fordul elő; és az ὕς *usz* sertés¹⁶⁰, így Péter apostol említi. De a lényeg egy és ugyanaz.

Jézus a hegyi beszédben fogalmazza meg a következőket:

„Ne adjátok azt, ami szent, az ebeknek, se gyöngyeiteket ne hányjátok a disznók¹⁶¹ elé, hogy meg ne tapossák azokat lábaikkal, és néktek fordulván, meg ne szaggassanak titeket.” (Mát 7,6)

Jézus itt nyilván képes beszédekben beszél. Itt olyan emberekre is utalhat az eb és a disznó hasonlatban, akik még nem ismerték meg az igazságot, és a szent dolgokat botránynak vagy bolondságnak tartják (1Kor 1,23), vagy olyan emberekről beszélhet, akik már megismerték az igazságot, de valamilyen okból kifolyólag azt elvetették maguktól, és a hit dolgában hajótörést szenvedtek. Az ilyen emberek szíve megkeményedett az isteni igazsággal kapcsolatosan, és már nem képesek a hallott Igét hittel párosítani.

A Zsidókhoz írt levél szerzője előre figyelmezteti a hívőket, hogy:

„Vigyázzatok atyámfiai, hogy valaha ne legyen bármelyikőtöknek hitetlen gonosz szíve, hogy az élő Istentől elszakadjon”¹⁶² (Zsid 3,12)

A következő igeversben azt is hozzáteszi, hogy a bűn csalárdsága által történhet mindez. (Zsid 3,13) E miatt a szakadás¹⁶³ miatt az ember újra belekerül a bűn mocsarába, és nagyon könnyen (vad)disznóvá, ebbé válik.

Ez a megkeményedés egyfajta érzéketlenséget hoz létre az igazság felé, sőt határozott

köhögést, nehézlégzést és étvágytalanságot vált ki. Embereknél pedig szintén hasonlóak a tünetek. Ennek a vírusnak volt köszönhető 20. század egyik legpusztítóbb járványa a spanyolnátha, ami több millió ember életét követelte. Bár szakemberek állítása szerint a sertéshúsban lakozó kórokozók 70 °C fokon és a fölött elpusztulnak, még is az Ige tanácsa az zsidóság, és rajtuk keresztül az emberiséghez az, hogy ehhez az állathoz megkülönböztetett viszonyulással legyenek. Az Újszövetség a sertés hús evését úgy tűnik, hogy nem helyezte tilalmi listára, azonban egy fontos étkezési szabályt ad, ami a hálaadás. (1Tim.4,5)

Forrás: <http://www.wikipedia.hu/Sertésinfluenza>

¹⁵⁹ Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹⁶⁰ Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹⁶¹ Itt is a *khoirosz* szó szerepel

Novum Testamentum Graece. (Szerk.: Nestle – Aland), Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993

¹⁶² A hitetlen szó itt ἀπιστία *apisztia* amit hűtlennek is lehet fordítani. Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹⁶³ ἀπιστημι *aphisztémi* jelenthet külön útra térést is. Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

ellenállást is a hívőtársak irányába az Egyházban.¹⁶⁴ Az Ige véleménye erről a következő:

„Az eretnek embert egy vagy két intés után kerülő” (Tit 3,10)¹⁶⁵

Ha Isten emberei figyelmeztetik az ilyen embert, hogy elindult a kárhozát útján (2Pét 2,17) és forduljon vissza róla megtérés által, de ő mégis megmarad a bűnben, akkor a hívő ember jól felfogott érdeke az ilyen ember társaságától való tartózkodás. Nem is beszélve arról, hogy az ilyeneknek a „szent” dolgok adása milyen következményekkel járhat. Mik lehetnek ezek a „szent” dolgok? Olyan igei tanítások, tanácsok, értékek, kijelentések, amik az engedelmes hívő emberben nagyobb istenfélelmet, odaszánást indítanak el, viszont a példázatban is szereplő „disznó-”, „ebtermészetű” ember értékrendjével már merőben ellentétesek. Az ilyen ember természetes reakciója az, amit Jézus is mond, hogy megtapossák, és utána ezeket az igazságokat a visszájára fordítva a szentek ellen fordulnak. A nyirkos erdőkben élő vaddisznó természetével azonos az, hogy nekirohan ellenfelének, agyaráit belemélyeszi a lábába, testébe, majd a fejét visszarántva húzza vissza agyaráit, mely által hosszú, mély sebet képes ejteni áldozata testén. Utána áldozatát megtapossa, sőt össze is harapdálja őt. Addig nem hagyja abba, míg a dühét ki nem élte.¹⁶⁶ Hasonló módon jár el a kutya is.

A következő megállapítást, kijelentést Péter apostol teszi e két állattal kapcsolatban:

„Mert jobb volna rájuk nézve, ha meg sem ismerték volna az igazság útját, mint hogy megismervén, elpártoljanak a nekik adott szent parancsolattól.

De betelt rajtok az igaz példabeszéd szava: Az eb visszatért a saját okádására, és a megmosódott disznó a sárnak fertőjébe.” (2Pét 2,21–22)

Itt is olyan emberről, emberekről van szó, akiknek már volt valamilyen kapcsolata, köze az isteni elhíváshoz, bibliai értelemben újjászülettek, és átmentek azokon az állomásokon, melyek által képessé váltak arra, hogy teljes értékű hívő emberek legyenek. A régi rossz, romlott természetet is lehet tulajdonképpen „disznótermészetként” azonosítani. Sőt, ezen ígérésből bátran ki lehet jelenteni azt, hogy Isten az ő szemüvegén keresztül a

¹⁶⁴ Az ilyen magatartást Diotrefesz- i jelenségnek is hívják. (3Ján. 1,9) Ez a jelenség volt megfigyelhető 'testközelségből' a Hit Gyülekezetében is a 98-as években, mikor is némelyek a gyülekezet vezetői közül, -gondolván azt, hogy ők jobban tudják csinálni a dolgokat- szembefordultak azokkal a hívő társaikkal, akik a régi bevett úton akartak továbbhaladni. Mikor figyelmeztették őket arra, hogy rossz a motívum és az irány, akkor nem a megtérés irányába indultak el, hanem ezeket a hívőket megrágalmazták, majd a nagy nyilvánosság előtt meg is taposták őket. Ennek az eredménye pedig az lett, hogy nagyon sok ember hitélete zátonyra futott, és sok család tönkre ment, a 'világi' nem hívő emberek, a gyülekezet külső ellenségei pedig följogosítva érezték magukat arra, hogy a gyülekezetet a politikai hatalom eszközével üldözzék.

¹⁶⁵ Itt a *αἰρετικός* *hairetikosz* szó szerepel ami a *αἵρεσις* *hairezisz* szóból jön. A *hairetikosz* szó jelentései a következők lehetnek: választani tudó, pártos, eretnek. Ez egy olyan embert feltételez, aki tudatosan fordult el az igazságtól, és szállt szembe az isteni kinyilatkoztatásokkal. Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹⁶⁶ A farkassal ellentétben, ki viszont megöli és fölfalja az áldozatát, ő nem öli meg, csak harcképtelenné teszi. Alfréd Brehm: *Állatok Világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 277.old.

bűnös, Isten nélkül élő embert disznónak látja. Ilyen az Isten nélkül élő ember élete, cselekedetei addig, míg meg nem változtatja az útját, és Isten felé nem fordul. Amikor ez megtörténik, az Ige (1Pét 1,23) és a vízkeresztség által (Kol 2,11–12) újjászületik az ember, és a régi romlott disznótermészete megerőtlenedik (Róma 6,6), és isteni természet részévé válik (2Pét 1,4), úgy is lehet fogalmazni, hogy új teremtéssé lesz (2Kor 5,17). Erre azért is van szükség, mert a romlott természet disznótermészet. A disznó természetére a vadság, fékezhetetlenség, ingerlékenység a jellemző. Nem a tisztaság mintapéldája. Ennek az állatnak a lételeme a sárban való fetrengés. Ha kell, akár kilométereket is elgyalogol, hogy egy saras pocsolót találjon, mert ott érzi legjobban magát. Egész nap a sárban hempereg, és csak este megy ennivaló után kutatni. Ezt is úgy teszi, hogy keveset vesz magához, de orrával szinte mindent föltúr. Ennek következtében nagyon kártékony állat.

Ha kivetítjük a romlott ember természetére ezeket a tulajdonságokat, akkor könnyebben megérthető, miért is van szükség az újjászületés fürdőjére, amiben az Úr ezt a természetet elválasztja az embertől, és egy teljesen újat ad helyette. Mikor az Úr kegyelméből ez a csoda megtörténik, akkor az embernek ezt az új életet ápolnia, gondoznia kell. Viszont ha egy hívő ember nem erősíti ezt az új teremtetést önmagában, akkor számíthat arra, hogy előbb vagy utóbb a régi disznótermészete újra megerősödik, ami olyan illegális kívánságokban ölthet testet, amiket az Úr bűnnek, azaz sárnak, fertőnek mond. A jó hír azonban az, hogy még ebben az állapotban is meg tudja az ember változtatni az útját (lásd tékozló fiú története: Luk 15,11–32). De ha mégis élvezettel veti bele valaki magát a bűnbe, akkor teljeseedik be rajta az, amiről Jézus is és az apostolok is szóltak ezekben az igékben. Az ilyeneknek tényleg jobb lett volna, ha nem ismerik meg az igazságot, mert a kijelentést még azzal a szörnyű igazsággal lehetne kiegészíteni, hogy:

„annak az embernek utolsó állapota gonoszabb lesz az elsőnél”. (Luk 11,26)

A farkas

A következő állat, melyet a Biblia Isten népének szellemi értelemben vett első számú ellenségeként mutat be, a farkas. Az ószövetségi könyvekben ez az állat mindössze hétszer szerepel. Elsősorban a prófétai írásokban jelenik meg szimbolikus jelentéssel. A héber szövegben a próféták a **זֶרְעַם** *zöéb* farkas¹⁶⁷ szót használják. Az ószövetségi időkben Palesztinában nagyon sok mezei vad, vadállat élt, és mikor Izrael fiai a honfoglalás előtt álltak, akkor az Úr Izrael fiainak tett első ígéreteiben többek között az szerepelt, hogy az

¹⁶⁷ P. K.: H–M. Sz.

ellenségeiket nem egyszerre üzi ki előlük, nehogy a mezei vadak elszaporodjanak, és kárt okozzanak nekik. (2Móz 23,29) Ez az Úr gondviselése és védelem is volt egyben, hiszen ha a farkas éhes, akkor az embert is megtámadja. Azonban ez az állat ritkán kóborol egyedül, mindig falkába verődve jár, és főleg éjjel vadászik, akkor, amikor a mezei vad, de még az ember is a legvédtelenebb.

Már az Ószövetség könyveiben is felfedezhető az, ami az Újszövetség könyveiben szinte teljesen egyértelmű, hogy a farkast mint ragadozó állatot maga Jézus és az apostolok is egyaránt használták a bűnös emberi jellem szimbolikus bemutatására. Az ószövetségi próféták között először Sofóniásnál találkozunk ezzel a hasonlattal (Sof 3,3)¹⁶⁸, és Habakuk prófétánál is, aki a kaldeusi sereget úgy mutatja be, mint egy farkasfalkát, akiket az Úr az ő saját kezében eszközként használ ítéletre Izrael bűnei miatt. (Hab 1,8) Ennek az állatszimbólumnak azonban az igazi jelentőségét az újszövetségi kijelentésekből lehet megérteni. Az öt újszövetségi kijelentés szinte mindegyikében a farkas valamilyen módon a romlott, bűnös ember szimbólumaként jelenik meg. De nem egy átlag bűnösnek – ha van ilyen kategória –, hanem annak az embernek az ábrázolásaként, aki rombolja Isten munkáját, aki tisztában van cselekedeteinek a súlyával, ennek ellenére meg van arról győződve, hogy igaza van, és jó, amit csinál. Az első ige az Újszövetségben, amikor ilyen összefüggésben találkozhatunk ezzel az állattal, az Máté evangéliumában szerepel, amikor Jézus figyelmeztetve inti a benne hívőket a következőkre:

„Őrizkedjete pedig a hamis prófétáktól, akik juhoknak ruhájában jönnek hozzátok, de belől ragadozó farkasok.” (Mát 7,15)

Itt a farkas a görög szövegben *λυκος* *lukosz* néven szerepel. Egy jobb fordítás szerint nem őrizkedni kell a hamis prófétáktól, hanem szemmel kell tartani őket.¹⁶⁹ Ez egy akkor élő közel-keleti ember számára valószínűleg semmi újat nem mondott. Jézus idejében a pásztorok mikor a mezőn estefelé a juhokat összerelték, a tábor különböző pontjain őrtüzeket gyújtottak, ami a hideg mellett a ragadozó állatok, így a farkasok ellen is óvott. De volt egy másik fontos célja is a tűznek, a látás biztosítása az őrködő pásztor számára. Ekkor nem tudta váratlanul érni őt egy farkas vagy farkasfalka támadása. Ha Jézus képes beszédét értelmezzük, akkor a pásztor az Istentől fölkent ajándék, ő az, aki őrtüzeket gyújt a hívő emberek szívében, mely által az Ige világosságot, látást ad, és ennek segítségével lehet a

¹⁶⁸ Itt Sofóniás a nép fejedelmeit és bírait (שופטים *sápát* vezérlő, kormányzó) hasonlítja a ragadozó állatokhoz, többek között az „*estve járó farkasok*”-hoz. Sofóniás az istenfélő Jósiás király kezdeti idejében prófétált, amikor még erősen érezte a hatását az előző királyok (Manasse, Amon) bálványimádó kultuszainak a szellemisége. Valószínűleg ezek a bűnök ivódhattak be a nép vezetőinek gondolkodásmódjába, cselekedeteibe. P.K.: H–M. SZ.

¹⁶⁹ *Evangélium.* (Ford.: Hit Gyülekezete – SZPA), Hit Gyülekezete – SZPA, Bp., 2001.

hamis próféták hamis üzeneteit leleplezni. A látás alkalmassá teszi az embert a jó és a rossz gyümölcsök fölismerésére, szemmel tartására is. János evangéliumában Jézus jó pásztorként mutatkozik be. (Ján 10,11) Itt már az Ige közelít ahhoz, hogy érthetővé váljon az, hogy a farkastermészet mögött nagyon is emberi természetet kell érteni. Jézus már előre figyelmeztette a benne hívőket arra, ami a későbbi időkben kezdett egyre inkább megvalósulni, hogy a juhok békés legelését tolvajok és rablók fogják veszélyeztetni. Szintén itt tesz említést Jézus arról, ami a valóság is, hogy ezeknek a tolvajoknak és farkasoknak a belső természete gonosz, az ő legfőbb céljuk az emberek életében a kártevés és a pusztítás. Ebben a részben tanítást is ad arról, hogy milyen a pásztor viszonya a juhokhoz: a jó pásztor az életét adja a juhokért. A Jó Pásztor halála és föltámadása miatt már létre tudtak jönni újszövetségi gyülekezetek, ilyen gyümölcs volt az efeszoszi is, amely gyülekezet véneinek Milétoszbán Pál apostol már egyértelműen kijelentette azt, hogy a farkasok azok az emberek, akik beépülnek a gyülekezetekbe bomlasztás céljából, sőt lesz olyan idő, amikor ezek magából a már meglévő gyülekezetből nőnek ki.

„Mert én tudom azt, hogy az én eltávozásom után jönnek ti közétek gonosz farkasok, kik nem kedveznek a nyájnak”. (Apcsel 20,29)¹⁷⁰

Ennek pedig a következménye a hívők részéről az elveszés, szétszóródás, kóborlás lesz. Itt érdemes megjegyezni azt, hogy míg van Istentől felkent szolgálati ajándék, azaz jó pásztor, addig valahogy ezek a farkastermészetű emberek nem mernek vagy inkább nem tudnak nagyobb kárt okozni a közösségnek, mert a jó pásztor fel meri vállalni a velük való konfrontációt. A farkas természetében pedig benne van az, hogy ha érzi, hogy az ellensége erősebb nála, akkor inkább meghátrál és visszavonul. A farkasról a következőket érdemes még megemlíteni.: Vadászszenvédélye és vérszomja fékezhetetlen, ennél fogva sokkal több juhot öl meg, mint amennyire szüksége lenne. A farkas vadászati szokásában benne van az, hogy messziről figyelemmel kíséri a pásztor mozgását, és ha észreveszi, hogy a juhász nincs a közelben, akkor a nyáj közelébe settenkedik, és a legközelebbi juhot, mely a nyáj szélén legelészik elkapja és ott helyben széttépi.¹⁷¹

Szellemi értelemben a „farkastestvéreknek” az a szokásuk, hogy belopóznak a gyülekezetekbe, és azokat a hívőket, akik a gyülekezetnek a perifériáján mozognak, úgy is lehetne mondani, hogy az egyik lábbal az egyházban, a másikkal az egyházon kívül, a világban vannak, ezeket az embereket fondorlatos módon, hitető beszéddel megtévesztik, hogy a nyájból ki tudják ragadni. Az ilyen cselekedeteket az egyházban nem lehet

¹⁷⁰ A nem kedveznek az eredeti görög szövegben a μη φειδομαι *mé pheidomai* nem kíméli, nem vigyázza, nem ügyeli, stb. Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹⁷¹ Uránia állatvilág *Emlősök*, Gondolat Kiadó, Budapest 1969 217.old.

nyilvánosan csinálni, ezért kell nekik a báránybőr (Mát 7,15), amire még föl van öltve az alázatoskodás (Kol 2,23), a hívő életforma tettetése (2Tim 3,5) és olyan féligazságok, látszatigazságok puffogatása, melyeket a periférián mozgó hívők sok esetben szeretnek hallani (2Pét 2,18), melyek hizlalják az önigazságukat. Aki ezt a hamis szolgálatot befogadja, annak a szíve tulajdonképpen szét is van tépve, el van szakítva attól a pásztortól, forrástól, akit az Úr azért küldött, hogy a hívők lelkét az Úrral való találkozásra készítse föl. (Zsid 13,17) Ez a típusú támadás a gyülekezetek ellen sajnos a legpusztítóbb, ugyanis belülről bomlaszt, és ez hívő, vezető és pásztor számára egyaránt nagyon fájdalmas.¹⁷² Pál apostol szerint ez olyan, mint egy rákos daganat. (2Tim 2,17) Ezért az apostol a következő dologra tanította az efeszoszi presbitereket ajánlásával:

„És most, atyámfiak, ajánlak titeket az Istennek és az ő kegyelmessége ígéjének, aki felépíthet és adhat néktek örökséget minden megszenteltek közt.” (Apcsel 20,32)

Az apostol hitt abban, hogy az Ige nagykorúvá, felnőtté, érett személyé képes tenni a hívőket, kik különbséget tudnak tenni ez által a jó és a rossz között, az Istentől küldött ajándék és a Sátán embere között. Hitte azt, hogy az Ige a leghatékonyabb fegyver a hívő ember kezében a megcsalattatással és az álnok munkások áskálódásaival szemben. De az Ige tűz is, ami ha hiteles pásztorok szolgálata által van meggyújtva, akkor a farkasok nem mernek a nyáj közelébe merészkedni, ugyanis a hamissággal szemben csak az igazság nyújt védelmet. Viszont ahogy a hőskorban, az ősegyház idejében, úgy a mai napokban is igaz, hogy akik ennek tűznek a védelmén kívül kívánnák megélni hívő életüket, azok számíthatnak arra, hogy az ólálkodó farkasok áldozataivá válnak.

Az Isten népét szimbolizáló állat: a juh

Munkámban utolsó állatként a juhót szeretném bemutatni, mint olyan állatot, amely az Isten népét szimbolizálja a Bibliában. Már az Ószövetségben is Isten választott népét, Izrael fiait jelképezte (Zsolt 77,21), de ezen túl magát az egyént is (23.Zsoltár; Ézs 53,6). Természetesen a juh az egyik legfontosabb állat az ószövetségi áldozati rendszerben, mind a Szent Sátorban (3Móz 1,2), mind pedig a salamoni Templomban (1Kir 8,63). A Bibliában az első pásztor Ábel volt, aki a vérben lévő engesztelés jelentőségét elsőként fölismerően juhoknak első fajzásából mutatott be áldozatot az Úrnak. (1Móz 4,4) Hogy mekkora jelentőséggel bíró áldozati állat volt a juh, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy

¹⁷²

a próféták a Megváltó természetének a bemutatására is használták, mint például Ézsaiás próféta könyvében olvasható a közismert 53. fejezetben. (Ézs.53,7)

Már az Ószövetség idején az Egyiptomból való kivonuláskor is bárányt kellett Izrael fiainak áldozni. (2Móz 12,3)

A héber שֶׁח *séh* jelentése szó szerint bárány, juh.¹⁷³ Itt Mózesen keresztül az Úr kijelenti azokat a kritériumokat, melyek alapján ki kellett választani a páskabárányt: a bárány ép, hím, egyestendős lehetett. (2Móz 12,5) A kifolyt vér hozta a megváltást, mely egyben előképe a Messiás áldozatának is.

Az Újszövetség az αμνος *amnosz* bárány¹⁷⁴ szót használja, mely először János evangéliumában jelenik meg, amikor Keresztelő János bemutatja Jézust az embereknek. (Ján.1,29)

A leggyakoribb szó a bárányra az αρνιον *arnion*, ami a bárány becéző alakja: báránka. Csak a Jelenések könyvében huszonzétszer szerepel ez a forma. Miért pont a bárány az az állat, amely a legjobban jellemzi a Megváltó belső lényegét, természetét? A bárány szelídségéről, kezességéről híres. Nagyon kedves, szeretetreméltó állat. Jellemző rá még a félénkség, csendesség, türelmesség, de leginkább a szolgálai akaratlanság. Nem azt teszi, amit akar, hanem azt teszi, amit csinálnak vele. Jézus mint Megváltó ilyen volt Isten kezében a Sátán királyságának a legyőzéséhez. Jézus mint bárány teljesen úgy viselkedett, mint a földi bárányok. Jézus *arnion*-ként, azaz báránykaként halt meg a kereszten, és szerzett megváltást az emberiségnek. Vajon mit akart az Úr ezzel bemutatni? Miért egy gyenge, alázatos, szelíd, szolgálai alakként – akivel az emberek tulajdonképpen azt csináltak, amit akartak –, megverve, lemeztelenítve, megalázva kellett meghalnia? Miért nem gladiátortermészettel volt bemutatva, mint egy népi hős, aki sokak példája lehet? Azért, hogy az Úr bemutassa azt, hogy Ő ilyen bárányi szelíd természettel is képes azt a hatalmas, erős ellenséget, akit Sátánnak hívnak, teljesen legyőzni, és ebből a győzelemből adni azoknak is, akik ezután hittel követik Őt. (Jel 12,11)

Visszakanyarodva most az eredeti témához, évezredekkel ezelőtt (de részben ma is) a mindennapi bibliai időkben a juh tartása létkérdésnek számított mind a nép, mind pedig az egyén megélhetése szempontjából. Ez az állat tej, hús és ruházzkodás szempontjából gyapja a szövet alapanyagát szolgáltatva. Ahogy már említettem a szamár és a teve mennyisége a gazdagság mutatója volt, ugyanígy a juhállomány is. (Jób 1,3) Az Ószövetség könyveiben további szavakat találunk a juhra, az egyik a שֶׁח *són*, amelynek a jelentései: barom, juh, de

¹⁷³ P. K.: H–M. Sz.

¹⁷⁴ Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

jelent juhnyáját is.¹⁷⁵ Ezzel a szóval kb. kétszáznegyvenhét-szer találkozhatunk, míg a másik héber szó a רָהֵל *ráhél*, ami juhot, anyajuhot jelent.¹⁷⁶ Ez a szó mindössze négyszer szerepel a Bibliában, többek között az egyik legfontosabb messiási próféciában, amely Ézsaiás könyvében található:

„Kínoztatott, pedig alázatos volt, és száját nem nyitotta meg, mint bárány, mely mészárszékre vitetik, és mint juh, (ráhél) mely megnémul az őt nyírók előtt; és száját nem nyitotta meg!” (Ézs 53,7)

A juhra jellemző tehát a csendes, türelmes, szolgai tulajdonság, semmiféle önálló akarattal nem bír. A Messiást, Jézust ilyennek mutatja be az Ige, Ő így viselkedett mikor az emberiségért föláldozta magát a kereszten. Ennek fényében talán könnyebben megérthető az, amit halála előtt imádkozott a Gecsemáné kertben:

„Atyám, ha akarod, távoztasd el tőlem e pohárt; mindazáltal ne az én akaratom, hanem a tiéd legyen!” (Luk 22,42),

Vagy az, ahogyan Jézus mindvégig viselkedett a bírái előtt, akár Kajafás házában (Mát 26,62–63), vagy Heródes palotájában (Lu. 23,9), vagy Pilátus helytartó előtt. (Mát 27,14)

Azonban a juh leginkább Isten gyermekeit, Isten népét jeleníti meg a Szentírásban. Már az Ószövetségben is szimbolikusan a juhnyáj tulajdonosait, a pásztorokat, Izrael vezetőit rendkívül nagy felelősség terhelte abban, hogyan viszonyultak a juhokhoz. Mert a juh bizonyos értelemben szellemileg korlátolt állat, és ahhoz, hogy életben maradjon, növekedjen, teljesen ki van szolgáltatva a pásztor vezetésének. Annyi fogékonyság van csak benne, hogy képes a pásztor hangját fölismerni, erre a hangra hallgat, és engedelmeskedik neki. (Ján10,4) Ha viszont a pásztorok menet közben béresekké válnak, és nem a gazda szemével nézik a tulajdonaikat, vagy elalszanak, és nem törődnek velük, akkor a juhok elkóricálnak, és ahogy már az előzőekben látható volt, ragadozóknak lesznek az áldozatai. A pásztor szinte az egész életét a nyája mellett töltötte, védelmezte őket, és mivel a juh friss víz nélkül nem tud megenni, ezért olyan helyekre terelte a nyáját, ahol az állatok teleihatták magukat. Nyájának minden egyes állatát ismerte, és a juh is ismerte a pásztor, és engedelmeskedett neki.

Az Újszövetségben tovább bővül a juh és a juhnyáj jelentése. Már az Ószövetségben meg volt ígérve az, hogy az Úr a népeket olyanná teszi, mint a juhnyáj. (Zsolt 107,41)¹⁷⁷ Az Újszövetségben a nemzetekből elhívott embereket mondja az Ige juhoknak. (Ján 10,16) A

¹⁷⁵ P. K.: H–M. Sz.

¹⁷⁶ P. K.: H–M. Sz.

¹⁷⁷ Ebben a zsoltárversben a népeket adó szó a: מִשְׁפָּחָה *misöpáháh* aminek a jelentései: nem, család, törzs, nép, P.K.: H–M. SZ.

Főpásztor, Jézus (Zsid 13,20) gondoskodására utal az, hogy ezen juhok mellé ad pásztort mint szolgálati ajándékot, kik arra hívtak el, hogy legeltessék őket mindaddig, míg elérik a Krisztusban való nagykorúságot. (Ef 4,11–12) Azonban fölmerül a kérdés, hogy miért történhet meg az, hogy időről időre a juhok úgymond „megkergülnek”, és a pásztornak hátat fordítva saját útjukra térnek, kiszolgáltatva ezáltal magukat a veszedelemnek. Az egyháztörténelem folyamán sokszor ismétlődő jelenség volt ez. Ez történt többek között a korai egyházban Pál apostol idejében is az ázsiai hívőkel (2Tim 1,5), majd pár évtizeddel később, János apostol élete végén megismétlődött (3Ján 1,9–10). Az egyháztörténelem során számos esetben okozott ez a jelenség szakadást, viszályt, háborúskodást. A kérdés kulcsa többek között abban rejlik, amit a hívő emberek menet közben (szellemi) táplálék gyanánt elfogyasztanak. Vannak táplálékok, amik mérgezetek. A juhnál is, mint állatnál a leggyakoribb betegség a kergesség. Ezt egy féreg okozza, ami a táplálékon keresztül jut az állat gyomrába, onnan pedig a vérkeringésen keresztül egészen az agyba.¹⁷⁸ Itt telepszik meg és építi ki magának a fészket. Ennek következményeként az állat agyában daganat keletkezik, mely nyomást gyakorol az agyszövetre. Pár nap múlva jelentkeznek a tünetek, mint támoalgó járás, bénulás, bágyadtság, ingadozó körkörös járás.¹⁷⁹ A végeredmény étvágytalanság, majd az állat elpusztulása. Ezt le lehet fordítani bibliai nyelvezetre, és könnyebben meg lehet érteni az eltávolodások, szakadások okait az egyházban, gyülekezetekben. Ennek a jelenségnek az okáról Pál apostol a következőket mondja:

„Félek azonban, hogy a miként a kígyó a maga álnokságával megcsalta Évát, akként a ti gondolataitok is megrontatnak és eltávolodnak a Krisztus iránt való egyenességtől.

Mert hogyha az, aki jó más Jézust prédikál, akit nem prédikáltunk, vagy más lelket (szellemet) veszték, amit nem vettetek, vagy más evangéliomot, amit be nem fogadtatok, szépen eltűrnétek.” (2Kor 11,3–4)

Sajnos ezek a dolgok megtörténtek az egyház történelme során. Az egyházat kívülről még soha senkinek nem sikerült legyőznie. Még a „*pokol kapuinak*” sem. (Máté 16,18) A megosztások, szakadások mindig belülről fakadtak. A probléma mindig a más Jézus, más szellem, más evangélium, amit nyilván olyan emberek hirdettek, akik már megismerték az Ige erejét. Ezek a szelleminek mondott üzenetek mindig az elmét támadják meg, és ott építenek ki

¹⁷⁸ Ezt a gyógyíthatatlan betegséget a juhnál (de még a szarvasmarhánál is) a kerge féreg lárvája okozza a Taenia multiceps. (latin)
[http://www.mezg.hu/c_p_t/B005/boosi.php..Dr.Böör István tania multiceps: kergekór](http://www.mezg.hu/c_p_t/B005/boosi.php..Dr.Böör_István_tania_multiceps:_kergekór) (Letöltés ideje 2009.09.10.)

¹⁷⁹ Innen ered a kerge kór elnevezés is

olyan erősségeket, amelyek ha meggyökereznek, okoskodássá válnak, melyek az Isten további megismerését akadályozzák, és idővel az engedetlenség felé sodorják az embert. Ekkor szembefordulások jönnek létre a meglévő szolgálati ajándékokkal szemben, és az egyházból, gyülekezetből való kiválás. Sok esetben így alakulnak ki a vallások is, melyekben való elmélyülés rosszabb még a hitetlen állapotnál is. A legnagyobb probléma az, hogy ez a jelenség fertőző, rákos daganatként tud terjedni a testben, ami által másokat is megfertőz.¹⁸⁰ A juhnál az egyetlen gyógymód, ha elkapta ezt a kórt, hogy elkülönítik, majd meglékelik az agyát. Ezután tudják csak a gyulladt daganatot eltávolítani belőle. A Biblia tanácsa e jelenséggel, „kór”-ral szemben szintén hasonló, mint a juh gyógymódja. Ahhoz, hogy egy ember észrevegye magában ezeket a tüneteket, elsősorban kegyelemre van szüksége. Ehhez pedig az Ige tekintélyének való alávetettség kell. Az igei gyógymód a következő:

„Lerontván okoskodásokat és minden magaslátot, amely Isten ismerete ellen emeltetett, és foglyul ejtvén minden gondolatot, hogy engedelmeskedjék a Krisztusnak” (2Kor 10,5)

Ez egy nehéz és sok esetben alázattal járó munka, ami megtéréssel kezdődik. Ezután engednie kell az embernek, hogy az Ige megtisztítsa az elméjét és újra elkezdje az elmében és a szívben kiépíteni azokat az ismereteket, amiből aztán még az az áldás is érheti az embert, hogy képes újra felismerni azt, hogy mi az Isten akarata az életére vonatkozóan. (Róm 12,2) Ez a hívő ember küldetése, és egyben a legnagyobb kiváltsága is itt a földi életben. Ez egy rendkívüli stabilitást ad a hívő ember életének, melyet folyamatos bizonyosságok kísérnek. Ha ez hiányzik az ember életéből, akkor valóban csak sodródik a nyájban, és mindenféle bizonytalanságnak és ellenséges befolyásnak teszi ki magát a hívő. Az ilyen stabil és engedelmes keresztény juh élete folyamán nem eszik meg mindent, mert hallgat az ismerős pásztor hangjára, és szeme előtt tartja azokat a bizonyosságokat, melyeket kapott menet közben az Úrral való járás során, a szolgálati ajándékon keresztül, és az idegen üzenetét nem eszi meg még akkor sem, mikor esetleges ellentmondásokat vél fölfedezni az életében, környezetében. Ekkor a megcsalattatás kikerülhető. A Biblia üzenete és a történelmi tapasztalatok pedig arra tanítják az istenfélő embert, hogy az Úrtól való szolgálati ajándékot, pásztort becsülje meg, értékelje, mert ez számára az a csatorna, amiből Isten szerinti táplálék jön, mely biztosítja az Úrban való megmaradást, növekedést és a legfontosabb végcél, a Bárány menyegzőjén való részvételt.

„És monda nékem: Írd meg: Boldogok azok, a kik a Bárány menyegzőjének vacsorájára hivatalosak. És monda nékem: Ezek az Istennek igaz beszédei.” (Jel 19,9)

¹⁸⁰ Ezért is lehetett az, hogy Pál apostol idejében az összes kisázsiai gyülekezett elszakadt tőle, és ez a szakadás pár ember mérgezett beszédének volt köszönhető. (2Tim. 1,15; 2Tim. 2,17)

Befejezés

Ebben a szakdolgozatban megpróbáltam bemutatni mindazokat a bibliai állatokat, amelyek valamilyen módon fontos szerepet tölthettek és töltenek be a Biblia világában. Természetesen, vagy inkább sajnos nem lehetett minden állatról, amiről a Biblia említést tesz, egy ilyen szűk keretek közé zárt dolgozatban részletesen értekezni. Azonban érdemes említést tenni még röviden arról a pár állatról, amelyek nem kaptak központi helyet a Szentírásban, azonban némi érdekesség társul hozzájuk. Ilyen lehet az a jelenség vagy élőlény, ami a Jónás könyvében olvasható. Itt azt a kijelentést adja a Biblia, hogy:

„Az Úr pedig egy nagy halat rendelt, hogy benyelje Jónást”. (Jón 2,1)¹⁸¹

Ehhez érdemes egy pár szót hozzáfűzni. Nagy a valószínűsége annak, hogy ez a hal csak itt és e célból teremtetett, ugyanis a tengerekben nem nagyon létezik olyan hal, ami le tudna nyelni egy embert élve. Erre kizárólag a bálna (grönlandi bálna, mely északon, a Jeges-tengerben él) képes, ugyanis ennek testmérete és szája akkora, hogy akár egy csónakot is legénységével együtt képes lenyelni.¹⁸² Azonban köztudott az, hogy a bálna tüdővel lélegzik ezért nem képes a víz alatt maradni fél óránál tovább.¹⁸³ Viszont Jónás cetje¹⁸⁴ három nap és három éjjel tartózkodott a víz alatt.¹⁸⁵ (Jón 2,3–6; Mát 12,40)

De említést lehet tenni még a nyúlról is, melyet Mózes könyve valamilyen oknál fogva kérődző állatnak mutat be, holott a nyúl nem az! (3Móz 11,6)¹⁸⁶

Lehetett volna még írni a galambról is, mely az ószövetségi áldozati rendszerben a bárányal, a kecskével, a juhval stb. egyetemben központi szerepet kap, egyrészt mint a szegények áldozata, (3Móz 5,11), másrészt az Újszövetségben többek között a szelídség

¹⁸¹ A héber kifejezés a מָנָה *mánáh* szó szerint: rendel (de jelent még sok mást is pl.: számlálni, határozni, pótolni, stb.)

P. K.: H-M. Sz.

¹⁸² Alfréd Brehm: *Állatok Világa 4.kötet*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest é.n. 244.old.

¹⁸³ Vannak kivételes helyzetek, mikor menekülnie kell, és följegyezték, hogy több mint egy óráig volt a víz alatt, de ez nagyon kimerítette.
Alfréd Brehm: *Állatok Világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n. 771.old.

¹⁸⁴ Ezt a szót a görög szöveg használja itt ΚΗΤΟΣ *kétosz* jelentése: nagy hal. Itt sem derül ki a hal fajtája.
Gy.-K.-T. Ó.-M. N.
Gy.-K.-T. Ó.-M. N.

¹⁸⁵ Ezt a verziót erősíti Németh Sándor pásztor is, mikor a Biblia által bemutatott természetfölötti világot elemzi. Németh Sándor *A természet fölötti világ a Szentírás alapján* BP. 1992 audio

¹⁸⁶ A „kérődző” szó itt az עָלָה *áláh*, aminek a jelentése: kérődző, mint aki a megrágott táplálékot újra fölbüfögi. Viták folytak arról, hogy a nyúl hogyan lehet kérődző állat, és voltak olyan okfejtések, hogy az a szó amit a Biblia nyúlnek mond (אַרְנֶבֶת *arónébét*) az nem is nyúl, hanem a szó eredeti jelentése bizonytalan, vagy egy ismeretlen állatról van szó, és ezért a szót le sem kell fordítani. Viszont az a szótár amit én használtam az is nyúlnek fordítja.
P. K. H.-M. Sz

(Máté 10,16) és a Szent Lélek szimbóluma (Máté 3,16).

Részletesen beszélhettem volna még a medvéről is, melyen Dávid király pásztor korában a szabadítás szolgálatát és a harcászatot gyakorolta (1Sám 17,34–35), míg Dániel prófétánál ugyanez az állat prófétai képben jelenik meg, a babiloni birodalmat legyőző Perzsákat szimbolizálva, utalva egyben ezzel az állat erejére és a Perzsa Birodalom belső természetére.

Dánielnél kap szintén központi helyet, mint prófétikus állat a párduc is, amely szintén egy birodalmat, Görögországot jeleníti meg. Köztudott, hogy ez a birodalom nagyon gyorsan emelkedett föl Nagy Sándor idejében, és hamar négyfelé is szakadt. A párduc vagy gepárd¹⁸⁷ jellemző tulajdonsága, hogy a világ leggyorsabb ragadozó állata, hiszen 110km/óra sebességre képes felgyorsulni, de csak igen rövid ideig tudja ezt tartani. A történelemből tudjuk, hogy ez is jellemző volt erre a birodalomra. Hirtelen fölemelkedett, majd ugyanolyan gyorsan alá is szállt.

De még lehetne sorolni és jellemezni tovább a különféle állatokat, melyekről a Biblia még említést tesz, de akkor ennek a dolgozatnak nehezen lenne vége. Mindez azt mutatja, hogy azonkívül, hogy a Szentírás az embert megtanítja Isten ismeretére, félelmére, az embertársakhoz való viszonyra, még rá is döbbsenti az embert, az olvasót arra a tényre, hogy az Úr ezeken az állatokon keresztül az embernek üzeni akar, tanítani akarja az embert, kijelentéseket akar megosztani vele, és a teremtett világ szépségére, isteni mivoltára fölhívni a figyelmet. (Róma 1,20)

Végezetül pedig maga az Ószövetség is tartalmaz evangéliumot, ami azonban még nem valósult meg, hanem valószínűleg a jövőben, a messiási korban fog csak, és ennek az üzenete az, hogy a bűnbeesés következményeként degenerálódott természet, állatvilág helyre lesz állítva, és visszanyeri azt az arculatát, amit kezdettől fogva maga a Teremtő adott neki:

„És lakozik a farkas a báránnyal, és a párduc a kecskefiúval fekszik, a borjú és az oroszlánkölyök és a kövér barom együtt lesznek, és egy kisgyermek őrzi azokat;

A tehén és medve legelnek, és együtt fekszenek fiaik, az oroszlán, mint az ökör, szalmát eszik;

És gyönyörködik a csecsszopó a viperák lyukánál, és a csecstől elválasztott a baziliskus lyuka felet terjengeti kezét:

Nem ártanak és nem pusztítanak sehol szentségemnek hegyén, mert teljes lészen a föld az Úr ismeretével, mint a vizek a tengert beborítják.” (Ézsa 11,6-9)

¹⁸⁷ A נִמְרֹד *nömár* szó párducot, tigrist, gepárdot is jelent. P. K. H.-M. Sz

Felhasznált irodalom

Bibliák:

Szent Biblia. Ford.: Károli Gáspár, Magyar Bibliatársulat, Budapest 1999.

Biblia Kálvin János Kiadó, Budapest 1992

Biblia Szent István Társulat, Apostoli Szentszék Kiadó, Budapest 1979

IMIT-Biblia Makkabi Kiadó 1993

Evangélium. (Ford.: Hit Gyülekezete – SZPA), Hit Gyülekezete – SZPA, Bp., 2001.

Holy Bible, King James American Bible Society, é.n.

Biblia felfedező biblia program Zsidó Miklós 2008

Novum Testamentum Graece. (Szerk.: Nestle – Aland), Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993

Szótárak:

Pollák Kaim: *Héber-Magyar Szótár*, Budapest 1881

Györkösy -Kapintánffy -Tegyey: *Ógörög-magyar nagyszótár*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1993

Ország László: *angol-magyar kéziszótár*, Akadémiai kiadó, Budapest 1957

Főiskolai (ideiglenes) jegyzetek:

Hack Márta *Héber Exegézis.* SZPA, Budapest 2006.

Németh Sándor *Eszkatológia* (Ideiglenes jegyzet SZPA 2005)

Surjányi Csaba: *Fundamentális teológia* (Ideiglenes jegyzet SZPA) 2003

Surjányi Csaba- Ruff Tibor: *Bevezetés az Újszövetségbe* (Ideiglenes jegyzet SZPA) 2000

Szöllősi Tibor *Bevezetés az ószövetségbe* (Ideiglenes jegyzet SZPA) 1998

Szöllősi Tibor: *Előadásvázlatok Ószövetségből 1, – Gyógyulás az Ószövetségben* fejezet, (Ideiglenes jegyzet, SZPA 1998/99)

Mészáros István: *Bibliai Államelmélet*, (Ideiglenes jegyzet, SZPA 2008)

Élőszóban elhangzott tanítások, audiókazetták:

Németh Sándor: *Szellemi konfliktus* 1992. 06. 03.

Párválasztás és házasság, 1991. 12. 28.

Bölcsesség 1990. 04. 20.

Tevék itatása 1996. 01. 31.

Bibliaiskola haladóknak – *Szövetségek az Ótestamentumban*, 1992.

Az ember teremtésének isteni céljai 1992

A természet fölötti világ a Szentírás alapján 1992

Marilyn Hickey: *Jelenések könyve* 1991 május

Ruff Tibor: *Bibliaiskola – Noéval kötött szövetség*, 2002. 05. 03.

Ruff Tibor *Élőszóban* elhangzott tanításából 2009. 07. 01.

Derek Prince *Szellemi konfliktus* élőszóban elhangzott előadásából idéztem Budapest 1985

Folyóiratok:

Dr. Tóth Tibor Teremtés és vízözön In: *Új Exodus*. XIII/3. szám (2002), 72.old.

Szakirodalom:

Alfréd Brehm: *Állatok Világa 1-4.kötet*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest é.n.

Alfréd Brehm: *Állatok Világa második kiadás*, Légrádi nyomda, Budapest é.n.

Bibliai nevek és fogalmak, Evangéliumi Kiadó, Budapest 1988.

Dr. Steinman Henrik *Az állatok fegyveri*, Natura Kiadó, Budapest 1982

Dr. Dubich Endre – Dr. Loksa Imre *Állatrendszertan*, Tankönyvkiadó, Budapest 1969.

David Attenborough *Élet a földön*, Novotrade Kiadó, Budapest 1985.

Goren Tamás *Izrael*, Széchenyi nyomda, Győr 1986

Günter Diesener – Josef Reichholf *Kételtűek és hullók*, Natura Kiadó, Budapest 1995

Magyar Könyvklub, *Európa madárkalauza*, Budapest 2000

Jiri Felix *Kígyók*, Natura kiadó, Budapest 1984

Jékei Endre *Fogakkal és karmokkal*, Natura Kiadó, Budapest 1986

Nagy Kálmán *A honfoglalás hadtörténete*, Szabadtér Kiadó, Budapest 1998

Németh Sándor *A hit botránya*, Új Spirit Könyvek, Budapest 2001

Tokaren *Mitológiai enciklopédia I*, Gondolat Kiadó, Budapest 1988.

Soós-Kárpáti: *Növényhatározó*, Tankönyvkiadó, Budapest 1968

Uránia állatvilág *Emlősök*, Gondolat Kiadó, Budapest 1969

Uránia állatvilág *Rovarok* Gondolat Kiadó, Budapest 1968

Uránia állatvilág *Madarak*, Gondolat Kiadó, Budapest 1972

Uránia *Növényvilág II.*, Gondolat Kiadó, Budapest 1976

Yohanan Aharoni, Michael Avi-Yonah *Bibliai atlasz*, SZPA. Budapest 2004

Lexikonok:

Kézikönyv a Bibliához, Lilliput Könyvkiadó, Budapest 1992

Magyar nagylexikon sorozat, Nagylexikon kiadó, Budapest 2001. 12. kötet

Természettudományi Kislexikon, Akadémiai Kiadó, Budapest 1971

Orvosi lexikon, Akadémiai Kiadó, Budapest 1972

Új egészségügyi Abc, Medicina Kiadó, Budapest 1990

Szakdolgozatok:

Kiss Istvánné Dr. Tomonkó Magdolna *Hacsak a ruháját érinthetem is meggyógyulok* Szpa. 1998

Internetes-források

<http://www.tudomany.ma.hu/vadszamár>

<http://www.wikipédia.hu/sertésinfluenza>

http://www.mezg.hu/c_p_t/B005/boosi.php.Dr.Böör István taenia multiceps: kergekór

http://www.hetek.hu/hit_és_értékek/200712/A_leviatán_nyomában

